... ac a warunk
cie Cenzury po wydrukowa
néj liczby exemplar
Warszawa d
ENI

כתב יושר

תבנית מכתבים ואגרות עבריות ואשכנזיות,

ללמד לבני יהודה. כתוב איש אל רעהו במליצה
נקיה וקלה, דברי שלום ואהבה, תוכחת מוסר
וארחות יושר, גם מכל חפץ מסחר וקנין,
הכל בלשון צח ונעים.

הכהן

אשר נד בעיר וויען

דן אליו

שים: הל המה

שפה ברורה, שירי נועם

אויסוואהל

טער העברעאישער אונד דייטשער בריפע, אין ... אונטן
אונד פ... טיטעל, אין ביידען שפראכען אבגעפאסטען,
נעבסט פראזאישען אויפזעצען אונד פאעזיען געדיכטע
פאן העברעאישען קלאססיקערן,
נאך נוטצען דער איזראעליטישען יוגענד

בדפוס ר' נתן שריפטגי...

...OSZER

...rackich

lno drukow[illegible]em złożenia w Ko-
[illegible]aniu prawem prze-
[illegible]zy.
[illegible] (14) Stycznia 1857 r.
Cenzor J. TUC[illegible]HOLD.

ראשית כללי המליצה ותנאיה

א) המליצה צריכה להיות קלה ונקיה לגלות המחשבות במאמר ברור וצח בלי שים ערבוב, ואין לעשות חרוזים והשתוות המלות (ריימען) במליצה פשוטה, רק לבחור תמיד מלות נאותות ומכוונות אל הענין, למען ירוץ קורא בו כפי כוונת הכותב.

ב) להשמר שלא להכניס פסוקים שלמים או רובם כמו שהם סדורים וכתובים במקרא, בלתי אם להכרח כוונה הנאותה בעצם לצמצם בהם חפץ המבוקש.

ג) כי יחסרון לענינו מלות ברורות בלשון המקרא שיתכנו לפרש ולבאר הכוונה הרצויה, טוב יותר להשתמש במלות תלמודיות המספיקות, מאשר ילחץ בדרך. צר וזר במלות מקראיות: הלא עינינו הרואות גם בלשונות אשר חיות הנה, אם יצר להן המקום לא יבושו לשאול ולקחת מתנות בארם, למען הביע מחשבותם באומר ברור, ולמה זה יכלם בכמו אלה החפץ להפיח רוח חיים בלשונות שכבר מתו? —

ד) לא טוב להשמיט ולחסר מלות הקשור מכל המקומות שיצטרכו, כמו: אשר, כי, יען, למען, בגלל, בעבור, לכן, לזאת, ודומיהן. כי רק במליצה נשגבה ושיר נכון לעשות כן.

ה) נאה והדר לכפול לפעמים גם במליצה פשוטה (ואף כי בנשגבה) ענין אחד פעמים ושלש (אמנם במלות שונות) כי בכח ההכפלה מתחזק הדבור ועושה רושם בלב הקורא. ד"מ בינו בוערים בעם וכסילים מתי תשכילו (תהלים לד).

ו) מאמר המוסגר ג"כ נעים מאד ותפארה הוא למליצה, והוא אם נכניס באמצע הענין איזה דבור אשר גם מבלעדו יושלם המאמר, ד"מ כי שאל נא לדור ראשון וגו' (כי תמול אנחנו וגו') הלא הם יורוך וגו'. (איוב ח).

ז) סיום כל מכתב ראוי שישתווה במכוון קצר אל מערכת ענינו, ד"מ במכתב אהבה יסיים: דברי אוהבך וידידך, וכדומה; במכתב בשורת שמחה: השש והעלז בשמחתך כה"י; והמתחנן ומבקש עזר וישע: עיני כלו לתשועתך. ישמע חכם ויוסף לקח. הכל לפי הענין ולפי המעשה. —

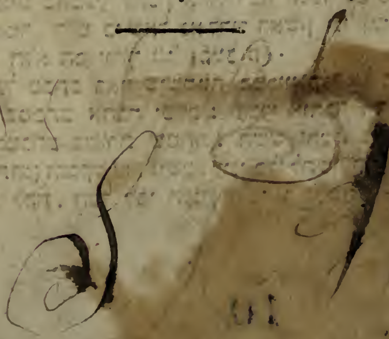
* *
*

על מעשה הכתב אשר יחסוהו הקדמונים
לאיש שמו קדמוס מלך פיניציה

קַדְמוּס בִּתְבוּנָתוֹ הִמְצִיא זאת הַחָכְמָה
הַמְצַיֶּרֶת הַקּוֹל. דּוֹבֶרֶת אֶל עֵינֵינוּ,
וּבְקַוִּים וּנְקוּדוֹת כִּתְמוּנוֹת וּבְעָרְמָה
הִשְׂכִּיל לָתֵת מַרְאֶה וְגוּף לִמְזִמּוֹתֵינוּ:

במליצה אחרת

אֶת הַקּוֹל לִפְנִים עַיִן לֹא שְׁזָפַתּוּ
אַךְ הָאֹזֶן לְבַדָּהּ, רַק הִיא לְקָחַתּוּ
עַד שַׁקַּמְתָּ הַמֶּלֶךְ קַדְמוּס
שַׁקַּמְתָּ בִּפִינִיצְיָה רֹאשׁ אֻמּוֹת
אָז גַּם לְרַעְיוֹנוֹת וּמְזִמּוֹת
הִפְלֵאתָ לַעֲשׂוֹת תַּבְנִית וּדְמוּת
בְּקַוִּים וְאוֹתוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדוֹלוֹת;
וְכָל הָעָם רוֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת.

כתב יושר

הוא

החלק הראשון

כולל קבוצת אגרות

מדברות מחיי איש נבחר ׃ ומה הגיע אליו ׃ כלן חדשות ׃ נמצאות ונכתבות אך לדמות ותאר ׃ בלשון צח וקל ׃ מרועה אחד נתנו ׃

ערשטע אבטהיילונג

ענטהאלטענד בריפע

איבער דיא פערשידענען לעבענספערהעלטניססע איינעס צום מוסטער אויפגעשטעלטען יונגען מאננעס, אין איינעם לייבטען אבער גערינגענען שטאנדע

(א)
אגרת אח לאחיו

שלום לך אחי ידיד נפשי !

נתת שמחה בלבי, אחי! בהודיעך לי במכתבך היקר שלומך וטוב מעמדך, מלאתי גיל וחדוה לשמוע כי ברך ה' את נחלתך והרחיב גבולך, עד כי השיגה ידך לבנות לך בית גדול למראה ורחב ידים; וכי חבלים נפלו לך בנעימים, אשה משכלת, יעלת חן, תפארת הבית; וכגפן פוריה ילדה לך בנים טובים אהובים ונחמדים, אשריך וטוב לך! יוסף נא אלוה להריק לך שפעת טל ברכתו, יאריך בטוב ימיך ושנותיך בנעימים, בעטרת תפארת שיבה; והיה כאשר ייטב לך, ישמח לבי גם אני, ובשלומך לי שלום.

עתה שמע נא אחי, אחת אשאל ממך כל תמנע ממני. לא מסת ידך משען זהב וכסף, כאשר אותה רוח נדיבתך לתמכני, באלה לא אביתי, כי בחסדי אל מצאתי מחית ביתי די צרכי, באין מחסור דבר, ובעודף לא חפצתי. אולם בזאת יודע לי איפוא כי מצאתי חן בעיניך, אם תשא פני להפיק רצוני כאשר אבקש: הנה נא בני בכורי . . . הגיע לימי בחרותו, והעלם טוב שכל ויפה מראה, שואף צל חכמה ותושיה, סר למשמעת הוריו ומוריו, אקוה כי יהיה לאיש רצוי בעיני אלהים ואדם; אך יען כי עיר מגורי מצער היא, אפסו חכמיה ואנשי מדע, וגם המלאכה נעצרה, אין אתי פה למלאות תשוקת בני לחכמה ולתעודה; על כן שעפי ישיבוני לשלחהו לקרית עוז עיר מושבך, אשר חכמיה נודעו בשערים, עיר רכת מלאכת מחשבת ורוכלי מרבולת, שם ישמע חכמה מפי מוריה, שם יוסיף לקח ותבונה

(1)

ליבסטער ברודער!

מיט איניגסטעם פערגניגען האבע איך אוס דיינע ועהר סמטל-
באהרען טרייבען דיין ערוויכטעס וו הווין ערגועהן. העטבסט ערפרייליך
עאר מיר דיא נאכריכט פאָן דיינען, איך טעגליך פערבעססערנדען
פערמעגענסאומטטענדען, דיא דיך אין דען טטאנד געועלט האבען,
דיר איין טענעס אונד גמריימיגעס הויז לו ערבויען, וואהרין דוא מיט
איינער לעבענסווירדיגען אונ טוגענדהאפטען גאטטין, אומגעבען פאָן
גוטען אונ געליבטען קינדערן, איין פראָהעס לעבען געניססעסט.
איינדעם איך אן דיינעם וואָהלטטאנדע רען הערגליכסטען אנטהייל
נעהמע, ווינטע איך, דאס דיא אוגיטע געטטעס פערנער געאדמנ-
פאָנו איבער דיך וואכען, אונד דיר פילע פריידען אן דיינען קינדערן,
בין לו איינעם האָהען אונד גליקליכען אלטער, סעינקען מעגע!
פיר דיא, זאָ ערעולמיטהיג מיר אנגעבאָטענע געלדאונטערסטיטלונג
סטאטטע איך דיר הירמיט מיינען איניגסטען דאנק אב; אבגלייך
איך קיינען געברוך פאָן דיועם גיטיגען אנערביעטען מאכען ווערדע;
פנוים אונד טפארו ומקיים זיכערן מיר מיט געטויכער געארע מיינע
נעהטיגען בעדירפניסע; אונד יעדער איבערפלוס איזט פערן פאָן
מיינען ווינסען. יעדאָך ווירדעסט דוא מיר דיא דייטליכסטען בעווייזע
דיינער ברידערליכען ליבע געבען, ווען דוא מיר אין פאָלגענדעם
פערלאנגען וויללפאהרעס. עז בעטריפט מיינען עלטעסטען זאָהן
(. . . . ,)דער יעטלט אין זיין ייגליגגסאלטער געטרעטען איזט, איינען
קאאבען פאָן פילעם פערסטאנדע, פאָן געפאליגעם אונד איינגעהע-
מעני עם הייסערן, אונד איינער מיפריגען לעבבעגירדע. ער האט
איך פאָן יוגענד נון, דורך איין פאָלגאמעס, רוהיגעס בעטראגען,
דיא ליבע זיינער עלטערן אונד לעהרער, זאָ וויא אללער דעע ער-
וואָרבען, מיט דענען ער אומגעהט. דא ער נון איינען אונאיבער-
ווינדליכען האנג לו קינסטען אונד וויססענטאפטען לייגט, אין מיינעם
קליינען סטעדטכען אבער מאנגעל אן אונטערריכטס-אונד בילדונגס-
אנסטאלטען זינד, זאָ בין איך גטונגען, איהן נאך דיינעם וואָהנאָרטע
לו טיקען, וואָלכער וועגען זיינער גראָסען געלעהרטען אונד קינסט-
לער זאָ וואהל, אוס וועגען זיינעס בליהענדען האנדעלס וועלטבע-
ריהמט איזט. איך ווינטע, דאס ער זיך דאָרט פערפאָללקאממע,
אונד דאמ[illegible] קינפטיגע לעבענסבעסטיממונג ;מאבסט וועהלע; זיך
ענטוועדער

וירבה דעת, ואחר, יבחר דרכו ארחות חייו, אם לחכמה, אם למלאכה, או למרכולת.

ועתה אתה אחי ידידי! אספהו נא אל ביתך, פקח עיניך עליו, ובעצתך הטובה הנחנו, לבל ידיחוהו נערי בליעל, בל ירעו ובל ישחיתו זרע הטוב אשר זרעתי על תלמי לבו. והיה אם תדרש לי בדבר הזה, אמהר לשלחו אליך, ואני הנני לגמול די טובך ככל אשר תשית עלי.

אחיך.

תשובה

שלום לך אחי מחמד נפשי!

קדמתני אחי! להפק רצוני ולמלאות חפצי טרם השמעתיהו לך: הנה מרחוק לשמע אזן שמעתי שם הטוב כשמן הורק, מבנך בכורך יחי', אשר ספרו לי הולכי נתיבות העוברים דרך מקום שבתך, ויהללו בשערים מעשיו ותבונתו, לזאת כבר התעוררה בלבי תשוקה לראות פניו, ולאספהו אל ביתי להיות אמון עם ילדי יחד, יתענג ויאכל מטובי אשר ברכני אלהים, אולם יראתי לגלות לך שאלתי, כי אמרתי פן תרע בעיניך תשוקתי זאת לקחת מחמד עיניך מקרב ביתך, ותהי לי לחטאה. אך עתה כאשר חפצת גם אתה לשלחהו אל קרית מושבי, וטוב בעיניך, כי יחסה בצל קורתי, בכל לבי נדרשתי לשאלתך, ואבקשך איפוא אחי! חושה מהר לשלחו אלי, אשימה עיני עליו, וכיוצאי חלצי אכלכלהו ואנהלהו, וכל מחסורו עלי, ואתה לבך נכון בטוח יהיה, ואל תדאג לו מאומה, ואל תוסיף דבר אלי

ענטוופֿרטר דען קיססען אונד אומארמען , אבער דעם
האנדעל צו ווידמען .

איך ביטטע דיך דאהער , טהייערסטער ברודער , דאס דוא איהן דיין הויז אונד אונטער דיינע אויפזיכט נעהמען ; אונד איהם שטעטס מיט גוטעם ראטה אן דיא האנד געהן מעגעסט , דאמיט ניכט עטווא דורך שלעכטע געזעללשאפטען דער קיים דעס גוטען ; דער אין זיינעם הערצען איינגעפפלאנצט איזט , פערדאָרבען ווערדע , ווען דוא מיר דיזעס פערשפריכסט , זאָ וויל איך איהן , נעכסטענס צו דיר הינשיקקען , אונד מיך צור ערשטאטטונג אללער , דיר צו פער-אורזאכענדען קאָסטען אנהייסיג מאכען . אין ערווארטונג דיינער באלדיגען אנטוואָרט פערבלייבע איך

דיין דיך ליעבענדער ברודער

(2)

ליבסטער ברודער!

אין דער טהאט , דוא ביזט מיינעם ווינשען צופאָרגעקאָממען ; שאָן זייט לענגערער צייט , וואס נעהמליך דורך פערשידענע רייזענדע דער גוטע רוף דיינעס פלייססעס וזאָהגעס צו מיינען אָהרען דראנג , העגטע איך דען וואונש , איהן פערזענליך צו קעננען , אונד האטטע דאז פערלאנגען , איהן אין מיין הויז צו נעהמען , דאס ער מיט מיינען אייגענען קינדערן ערצאָגען ווערדע ; אונד געמיינ-שאפטליך מיט איהנען דען זעגען געניסע , וואָמיט דער האָגיטיגע מיך בעגנאדיגעט . אללײן אויס איינער געוויססען שאָנונג פיר דיך , נאהם איך אנשטאנד דיר דען אנטראג צו מאכען , וויל איך פאָראויס זעהטע , דאס דוא דען געליבטען געגענשטאנד ניכט גערן פאָן דיר וועג געבען ווערדעסט . דא דוא מיר אבער יעצט זעלבסט דיזען מיר וויללקאָממענען פאָרשלאג מאכסט , זאָ וויללינגען איך פאָם הערצען דארין איין , אונד ביטטע דיך דיין פאָרהאבען צו בעשלייניגען , איהן זאָ באלד אלס מעגליך היערהער צו שיקקען . גערן וויל איך שטעטס איין וואכזאמעס אויגע איבער איהן האלטען , אונד איהם ניכטס אן זיינער פפלעגע אבגעהען לאססען . קורץ איך וויל איהן ווי מיינע אייגענען קינדער בעהאנדלען , זאָ דאס דוא זיינעטוועגען ניכט דיא געריגגסטע זאָרגע צו טראגען נעטהיג האבען וואסט . נור ביטטע איך , קיין וואָרט מעהר פאָן קאָסטענערשטאטטונג צו ערוואהנען ; עז ווירדע בעלאָהנונג גענוג פיר מיך זיין , ווען דיין זאָהן היר זיינען

צוועק

אלי ממחיר ותשלום גמול: והיה זה שכרי, כי ארא
ארחות בנך מישרים, ופרי ישוה לו.

אחיך

(ג)

מכתב הבן לאביו

שלום לך ארוני אבי:

תמול עת נטו צללי ערב באתי בשלום אל מחוז חפצי
ובבואי סרתי אל בית דודי האדון · · · אשר שש
לקראתי ויקבלני בכל אותות אהבה, ובזרועיו חבקני
כאשר יחבק איש את בנו. הביאני חדריו, ומעון נתן
לי בביתו לגור בו כל ימי שבתי בעיר הזאת; והנה בהיות
עיף ויגע מטרח הדרך לא יצאתי מן הבית חוצה, עד
היום הזה לעת צהרים, הלכתי בחברת בן דודי לבקר
אוהביך ומיודעיך, ונתתי להם אגרות מליצתך בעדי,
והמה הבטיחוני להיות למשען לי בכל יכלתם, למען
אשיג פה מאויי, ישעי וחפצי.

ועתה אבי מחמד נפשי! אשלם נדרי במו פי, ומקרב
לבי אודך על כל הטובה אשר גמלתני מיום היותי עד
היום הזה, ועוד ידך נטויה לתמכני ולחזקני, עד אגדל
ואהיה לאיש, וקניתי די בינה ודעה, ותושע לי ימיני
ומפרי מעללי אוכל, אך מה אשיב לך על כל תגמוליך,
אבי! נאלמתי דומיה כי אין מלה בלשוני ושפתי
תקצורנה מהביע לך תהלה כאשר יאתה לך, אך לבי
ירחש ודבר אין בפי. אולם בזאת ארצה לפניך, בסורי
אל משמעתך תמיד, ופקודיך ינצור לבי, לשקוד על
דלתי תורה וחכמה, ולהטיב צעד, למען תמצא מאוייך
ומגמת פניך ולתת פרי תבואה לעמלך ולפזור כספך עלי,
בנך אשר אהבך מקרב לבו, דורש שלומך ושלום
אמי.

צוועק עררייכען אונד זיך צו איינעם פאָלקאָממענען מענשען בילדען ווירד·
אינדעם איך זיינער אנקונפט ענטגעגען זעהע, פערבלייבע איך א.ז.וו·

(3)

טהייערסטער פאַטער!

געסטערן אבענד בין איך גליקליך אין דעם אָרטע מיינער בע-סטיממונג אנגעקאָממען. גלייך ביא מיינער אנקונפט קעהרטע איך ביא מיינעם העררן אָנקעל איין, וועלכער מיר ענטגעגען קאַם, איך מיט אללען בעווייזען דער צערטליכסטען ליבע עמפפינג, אונד מיר אין זיינעם הויזע איין וואָהנצימער אנוויז, וועלכעס ער פיר מיך בעסטיממטע זאָ לאנגע איך היר בלייבען ווערדע· דא איך פאָן דער רייזע ערמידעט וואר, זאָ קאַם איך ביז היינטע געגען מיטאג ניכט אויס דעם הויזע· אין דער מיטטאגסשטונדע בעזוכטע איך, אין בעגלייטונג מיינעס פעטטערס (קוזינס), דיינע פריינדע אונד בע-קאננטען, אונד גאב איהנען דיינע עמפפעהלונגסשרייבען אב· זיא עמפפינגען מיך אללע מיט דער פערזיכערונג, מיך מיט אללען קרעפטען צו אונטערשטיטצען דאס איך היר מיינען צוועק זאָ וואָהל עררייכען קעננען·

איך פיהלע נון, טהייערסטער פאַטער, מיינע היילינגסטע פפליכט, דיר פאָן דער טיעפע מיינעס הערצענס דען געביהרענדסטען דאנק פיר אללע דיא וואָהלטהאַטען אבצושטאַטטען, וועלכע דוא מיר פאָן דעם ערסטען אויגענבליק מיינעס דאזיינס אן ביז אויף דיעזע שטונדע ערצייגעטעסט, אונד נאָך אימממער בערייט ביזט, מיט פעטערליכער פירזאָרגע פיר מיין גליק צו וואכען; ביז איך מיך צו איינעם פאָלקאָממען ברויכבארען מאננע אויסגעבילדעט האבען ווערדע, אום פיר מיינען אונטערהאלט אונד פאָרטקאָממען זעלבסט זאָרגען צו קעננען· וואָמיט פערגעלטע איך דיר נון אללע דיעזע ליעבעפאָללען וואָהלטהאַטען? מיינע וואָרטע זינד צו שוואך, דיר דאז איבערמאַאַס מיינעס דאנקגעפיהלס אויסצודריקען; דער מונד שווייגט, אבער דאס הערץ שפריכט· מעגע דיר מיין פעסטער ווילע, מיך, דיינען לעהרען געמעס, דורך פלייס אונד דורך איינען טוגענדהאפטען וואנדעל צו איינעם פאָללקאָממענען מענשען, צו איינעם אכטבארען שטאאטסבירגער צו בילדען, שטאטט אללער אייסערונג דעס דאנקעס דיענען, אונד דיר בעלאָהנונג פיר אללען, וואָס איך געוויסערמאַסען קאָסטענאויפוואנד זיין! אינדעם איך מיך מיינער געליבטען מוטטער

אונד

אמי היקרה תחיה ואת שלום כל אחי ואחיותי.

בנך אוהבך . . . .

(ד)

מכתב האב לבנו.

שלום לך בני יקירי!

מה ערב לי ראות מכתבך בני, משמיע טוב מבשר שלום, כי באת שלם אל מחוז חפצך, שמה שלחתיך להוסיף לקח ודעת להעיר אזן בלמודים מחכמי עיר ההיא; וכי דודך אחי היקר . . . שמח לקראתך ואספך אל ביתו, שם שם מעון לך כל ימי שבתך בעירו. עתה אתה בני! הכון לקראת תעודתך, ואל תלוז תכלית מגמת פני מנגד עיניך, שית לבך לתבונה, ואל תט ממועצות אשר יעצ:ניך טרם עזבך בית אביך, קנה חכמה קנה בינה, ועל כלמו נצור ארחות מוסר ותוכחת חיים. ותהיינה אזניך קשובות לקול מוריך, ופקוחות לעצת גדולים ומשכילים ממך, ובהחברך להם אל תבהל לדבר בפניהם, שמע הרבה ודבר מעט, כי זה חק מוסר ודרך ישר לנערים ולצעירי הימים, אז תצליח ואז תשכיל, וינעם אחריתך לטוב לך ולשמחת הוריך אשר שתו תקותם עליך, למצוא בך נוחם ממעשינו ומעצבון ידינו.

עוד אחת איעצך בני! כבד תכבד מאוד דודך היקר ואשתו האהובה, ואף אמנם כי רבה אהבתם אליך, תירא מפניהם יראת הכבוד, והשמר לבל תפצר בם בשאלת צרכיך, ואל תשיא נפשך היות חפשי כבן בבית אביו, אך הצנע לכת עמהם, ועם בניהם ובני ביתם, כי אז תשא חן בעיניהם, ויפיקו רצונך, טרם תקרא יענו ך ולא

און מיינען געשוויסטערן עס זעהלע, פערהאררע איך אין עהר-פורכט אונד ליבע.

דיין געהאָרזאממער זאָהן.

(4)

געליבטעסטער זאָהן!

עס פרייעט מיך, אויס דיינעם שרייבען דיא אנגענעהמע נאכריכט פאָן דיינער גליקליכען אנקונפט אין דעם אָרטע דיינער בעשטיממונג פערנאָממען צו האבען, אונד דאס דיין אנקעל, מיין טהייערער ברודער, דיך אויפס ליברייכסטע עמפפאנגע, אונד דיר איין וואָהנ-צימממער אין זיינעם הויזע אנגעוויזען האט. — שטרעבע נונ, מיין זאָהן, דיינער פערפאָלקאָממונג אימממער נעהער צו שרייטען, אונד לאס דען צוועק דיינעס דאָרטיגען אויפענטהאלטס ניא אויס דען אויגען. פאָלגע יעדער פערנינפטיגען לעהרע, בלייבע שטעטס איינגעדענק דעס גוטען ראטהס, דען איך דיר פאָר דיינער אבריזע ערטהיילטע, ערווערבע דיר קענטניסע אונד ערפאהרונגען, איבער אללעס, אבער האלטע דיך אן פאָרשריפטען דער טוגענד אונד דער זיטטליכקייט. געהאָרכע דער שטיממע דיינער לעהרער, זייא אויפמערקזאם אויף דען ראטה עלטערער אונד פערנינפטיגערער לייטע, אונד, ווען דוא מיט איהנען אין געזעללשאפט ביזט, היטע דיך פאָרלאייליג אים שפרעכען צו זיין. הערע פיל אונד שפריך וועניג. דיזעס איזט איינע גראָססע רעגעל דער מאָראל אונד דער קלוגהייט, וועלכע בעזאָנדערס פאָן דער אונערפאהרענען יוגענד בעהערציגט ווערדען מוס. דיזעס ווירד דיר דען וועג צו דיינעם קינפטיגען גליקע באהנען, אונד פאָלגענרייך פיר דיין איגענעס וואָהל, אָ וויא פיר דיא ערפיללונג דער ווינשע דיינער דיך ליבענדען עלטערן זיין, דיא איהרען טראָסט, איהרע האָפנונג אויף דיך זעטצען.

נאך איינס, מיין זאָהן צייגע דיא גרעסטע האָכאכטונג פיר דיינען אָנקעל אונד זיינע געליבטע פרויא געמאהלין. אָב זיא דיך גלייך וויא איהרע אייגענע קינדער ליבען, זעטצע דיא עהרערבּט פאָר איהנען ניא אויס דען אויגען; זייא ניכט צודרינגליך אין דיינעם פערלאנגען זעלבסט דעס נאָטהווענדיגסטען; נים דיר קיינע פרייהייט גלייך איינעם ווירקליכען קינדע דעס הויזעס, זאָנדערן זייא בעשיידען געגען זיא זאָ וואָהל, אלס געגען איהרע קינדער אונד זעלבסט געגען דאס הויזגעזינד; אלס דאן ווירסט דוא דיך בעליבט מאכען, אונד

אב גד הו זח טי כך למ נן סע פצ

ולא תהיה עליהם למשא ·

דרש נא בעבורי שלום אהובי ומיודעי, אשר הבאת להם אגרות מליצתי בערך· והוקר רגלך מביתם, אם לא בדבר נחוץ, אך בימי מועד וחג תבוא להראות לפניהם, או כי ישלחו לקרוא לך ·

אביך אשר אהבך ·

(ה)

אגרת הדוד לאחיו

אחי אהובי!

שאלתני אחי משלום בנך, ודעת דרכיו חפצת, הנה תתענג נפשי להשיב לך תשובה משמחת, כרצונך וכרצוני: הנער הולך גדל וטוב, בריא וחזק בכחות נפשו וגופו, וכל רואיו ישמחו בו, ומוריו ומדריכיו יחדו יעידו ויגידו כי תלונת מאומה אין עליו, ארחותיו מישרים פעולתו רצויה, ובחכמה ובדעת יגבר חיל. וגם אשתי האהובה וכל ביתי יחד עמו יעלוזו, והוא שעשועם יום יום. ועל כלם נפשי בנפשו קשורה, עזה אהבתי אליו, ועמו אכבדה. אך באחת לא ישרה דרכו בעיני, ואמרתי לגלות אזנך למען תוכיחהו על פניו, אולי יאבה שמוע אליך: הפצר הפציר עד למותר בשקידת למודו, ביום בלילה יהגה ויקרא בספרים באין הפוגות, ומנוח לא יתן לנפשו גם רגע, ואני אמרתי אליו: לא טוב הדבר אשר אתה עושה בני, נבול תבול, ותשחית ראות עיניך, היום נתן לנו למלאכה והלילה למרגוע, אם תוסיף ולא תחדל הלא ירפון עצביך ועורקיך לא יבליגו. אך כמעט פניתי ואעיף עיני ממנו, וישב לאיתנו

ויקרא

ויא ווערדען דיינען ווינשען צופאָרקאָממען, אָהנע דאס דוא איהנען לעסטיג פאללעסט ·

גריסע מיינעטוועגען מיינע פריינדע אונד בעקאננטען, דענען דוא עמפפעהלונגסשרייבען געבראכט · בעזוכע זיא יעדאָך נור זעהר זעלטען, נור אן פייער-אונד פעסטטאגען; עז זייא דען אין איינער דרינגענדען אנגעלעגענהייט, אדר ווען זיא דיך איינלאדען · דיעזעס רעטה דיר דיין

דיך ליבענדער פאטער ·

(5)

ליבער ברודער!

אין דיינעם לעצטען שרייבען ערקונדיגעסט דוא דיך נאך דעם וואָהלזיין אונד וואָהלבעהאלטען דיינעס ליבען זאָהנעס; איך פרייע מיך · דיר דיא בעסטען נאכריכטען דאריבער ערטהיילען צו קענען · דער קנאבע איז געשטאלט וואָהל אויף, וועכסט טיכטיג הערן, אונד ווירד אן קערפער זאָ וואָהל אלס אן גייסט טעגליך גרעסער אונד שטארקער. ער איזט דיא פריידע אללער, דיא איהן זעהען; זיינע לעהרער געבען איהם דיא בעסטען צייגניססע פאָן זיינעם בעטראגען אונד פאָן זיינען פאָרטשריטטען אין דער וויססענ-שאפטליכען קעננטניססען, אונד אללעס איזט מיט איהם פאָללקאָממען צופרידען. מיינע ליבע פרויא, זאָ וויא אללע מיינע קינדער אונד הויזלייטע פרייען זיך איבער דיזען קנאבען אונד איך — לאכע ניכט איבער מיינע שוואכהייט — בין ביז צור פערוועהנונג פיר איהן איינגענאָממען ·

אינדעס מוס איך דאָך אויך אן איהם ריגען, אונד גלויבע דיך דאפאָן בענאכריכטיגען צו מיססען, דאס דוא עס איהם פערוויי-זעסט; פיעלייכט ווירד דיעזעס מעהר אלס מיינע פאָרשטעללונגע פרוכטען. ער איזט נעהמליך אין זיינעם שטודיום אונצו פלייסיג; ער זיצט טאג אונד נאכט איבער דיא ביכער, שטרענגט זיינע אויגען אונאבלעסליך אן, אונד געננט זיך קיינען אויגענבליק ערהאָלונג · איך שטעלע איהם אָפט פאָר, דאס דיעזעס פערפאהרען שעדליך זייא, דאס ער ערמידען אונד זיינע אויגען פערדערבען ווירדע · ווען דוא זאגטע איך אָפט צו איהם, פאָרטפאהרסט, אונאויפהערליך דיינע קרעפטע אנצושטרענגען, זאָ קעננטעסט דוא אין איינע נערפענ-שוועכע פערפאללען · אללין קוים ווענדע איך מיך פאָן איהם

ויקרא בספר לאור הירח (כי כביתי לו הנר)· וטרם יעלה השחר יצפור ויקרא, סגור בחדרו כל היום מבלי צאת לשוח לשאוף רוח צח· על כל אלה אבוא במשפט, ואף אתה תוכיחהו, הך השמר לבל תדבר עמו קשות·

אחיך ידידך ·

(ו)

מכתב האב לבנו

שלום לך אהובי בני!

ערבה לנפשי הבשורה, רפאות לבשרי ושקוי לעצמותי היתה השמועה הטובה אשר השמיעני ממך דודך היקר יחי', ידעתי כי רוחו נאמנה, לא יכזב ולא ישקר, על כן אבטח בדבריו. ועתה בני! חזק ואל תרף מדרוך בנתיב יושר, ודע כי כפלים לתושי, הן שמחת בפעלך אביך ושארך, ולך לבדך תסולל דרך לבוא להצלחה אנושית האמתית · אם בבקר תזרע זרעך בשחרותך יוציא פריו, ותשבע לעת ערב עד זקנה ושיבה. — קח נא איפוא בני מנחה קטנה השלוחה לך בזה, סגורה בתבה וחתומה, בה תמצא שתי חליפות שמלות, ושש כתנות בד, אשר תפרו ידי אמך היקרה, וצרור כסף שמתי בצלחת אחד הבגדים, למען תמצא ידך לבקש עונג והרוחה בעתותי המרגוע, או לכל אשר תשאלך נפשך.

ואני הנני מצוה עליך בני, לבל תכביד עליך יותר מדי יגיעת הלמוד, וחטאת נפשך. יעד לך שעה אחת או שתים ביום למנוחה ולמרגוע, ובצח רוח היום תצא לשוח בשדה, בחברת בן דודך או שאר אחוזת מרעים

בחורי

זָא געהט דאס לעזען אונד נאכדענקען ווידער אָן; זָאגאר בייא מאָדסיין ליזט ער (דען איך פפלעגטע איהם דאס ליבּטע אוים לו לעזען) · דעם מאָרגענס שטעהט ער אן אללער פריהע אויף, שטו-דירט בייא פערשלאָססענען טהירען, אונ זָא געהט עס דען גאנצען טאג · ער קאָממט נור זעהר זעלטען נודער ליא אויפס פרייע פעלד, אום פרישע לופט איינצואטהמען · דיזעס אויס עס, וואס איך אן איהם לו טאדעלן האבע · שטעללע דוא איהם דא-ריבער לור רעדע, נור היטע דיך, איהן בארט אנלופאהרען · דיזע-ביטטעט דיין ברודער · · ·

(6)

ליבער זָהן!

עס וואר איבער אללען אויסדרוק אנגענעהם, אויס איינעם שרייבען דיינעס אָנקעלס זעהר גוטע נאכריכט פאָן דיר לו פערנעהמען · זיין לייגנים האט מיך אום זָא מעהר ערפרייעט, דא איך זייגע אויפריכטיגקייט קעננע, אונד מיך אויף זיין אונ-פערבריכליכעס וואָרט פערלאססען קאן · — פאהרע פאָרט, מיין זָאהן, דען וועג דער טוגענד לו וואנדלען; דען לוויפעל איז דאס היין, דאס דארויס ערוועכסט; ערשטענס געוועהרע עס דיי-נען עלטערן אונד פערוואנדטען פילע פריידע! לווייטענס באהנסט דוא דיר דאדורך זעלבסט איינען וועג לו קינפטיגער גליקזעליגקייט וועד אם מארגען זיינעס לעבענס דען גוטען זאאמען אויסשטרייעט, זיהט דיא פריכטע דאפאָן אם מיטטאג רייפען, דיא ער אם אבענד זיינעס אלטערס געניסט. — פמפפאנגע היערבייא איין איינער פערזיגעלטען קיסטע איין קליינעס געשענק בעשטעהענד אין לווייא פאאר נייען קליידערן זעקס פיינען העמדען, פאָן דיינער ליבען מוטטער זעלבסט גענעהט, אונד איינעם בינדעל געלד, וועלכעס דוא אין איינער דער רָאקטאשען פינדען ווירסט. לעלטערם טיקע איך דיר אין דער אבזיכט: דאס דוא דיר דאמיט פאָן לייט לו לייט, אין דער ערהאָלונגסשטונדען, איין פערגניגען מאכען אָדער עס לו זאנסט איינעם בעליביגען לוועק אנווענדען זָאללסט ·

לו גלייך מוס איך דיך ערנסטליך ערמאהנען, מיין זָאהן, דאס דוא ניכט דורך אללצו איבערטריבענען פלייס איים שטודירען דיר זעלבסט לו נאהע טרעטעסט. בעשטיממע דיא איינע אדער לווייא שטונדען דעס טאגעס לור רוהע אונד ערהאָלונג, אונד

בחורי חמד ומטיבי צעד, וחלילה לך מפרוע עצתי ומעבור על פקודי, כי לא אכלח לך. הלא ידוע תדע כי מועד לכל ענין, ועת לכל חפץ, גם מאבד ומשחית הוא לנו, רבת שבת בית, מבלי התנועע והתהלך בחוץ, ועובר שארו אכזרי • והשמר לבל תקרא עוד לאור הירח, פן תכהינה עיניך, הלא צויתיך אל תמעל ואל תמרה פי . מהר לשמחני בתשובתך, אליה שוקקה נפש אביך אשר אהבך • • •

(ז)

תשובת הבן לאביו

שלום לאהובי אבי .

הגיעה לידי מנחתך, חבושה וארוזה בתבה*), בה וכה מצאתי שתי חליפות בגדים, ושש כותנות בד, וצרור הכסף בצלחת הבגד - תשואת חן לך אבי יקירי, הרבית אותותיך אותות אהבה, יספת טובה עלי טובה, חסד עלי חסד, עדי קצרו מלי, ערלו שפתי, מהשיב די תודות לך. ואני תפלה לאל חיי יגמלך בישע ימינו כטובך וכחסדך עלי. והנה הכסף נתתי לפקדון בידי אדוני דודי יחיה, כי למותר הוא לי, יען עוד נשאר לי ממתת טובך אשר נתת לי צדה לדרך בעזבי את ביתך, ותוצאות לענג והרוחה נתונות המה לי מיד דודי היקר, אשר יחנני עד מאד, אלהים יחייהו ויברכהו •

ואני לקול מוסרך אטה אזן, לקבוע לי עתותי מרגוע ומנוחה, • ואשר עד הנה שקדתי בלמודי ברב כח, יען נחוץ הייתי להתאמץ בכל עוז להשלים החסרון מימי עלומי מקדם, למען אשוה ואדנה

---

*) וואהל פערשנירט אונד איין איינער קיסטע געפאקט, כמו בחבלים חבושים וארוזים במרכלתך (יחזקאל כז כד) :

געהע בייא טאגעס וועטטער אין געזעללשאפט דיינעס פאטערס אדער זאנסט איינעס וואָהלגעזיטטעטען יונגען פריינדעס . אויפס פרייע, אום פרישע לופט צו שעפפען · איך ווירדע דיר עס ניכט פערלייהען , ווען דוא מיינע ראטהע ניכט פאלגע לייסטעסט · וויססע , יעדעס דינג האט זיינע צייט, אונד אללעס איבער-טריבענע איזט פערדערבליך · אויך איזט דאס בעשטענדיגע זיטצען אין איינעם אָרטע דער געזונדהייט זעהר נאכטהייליג ; אונד עס איזט שרעקליך , גראָזאם געגען זיך זעלבסט זיין · נים דיר פערנער אין אכט, בייא אָנדערן צו וואָהנען, דאס דוא דיינע אויגען ניכט פערדערבסט . איך בעפעהלע עס דיר, אונד האָפפע, דוא ווירסט ניכט אונגעהאָרזאם זיין · ערפרייע מיט איינער באלדיגע אנטוואָרט דיינען ליבענדען פאטער . . . .

(7)

טהייערסטער פאטער!

דיין ווערטהעס שרייבען נעבסט איינעם געשענקע בע-שטעהענד אין צוויי פאאר קליידער , 6 העמדען , אונד איינעם בינדעל מיט געלדע , האבע איך ריכטיג ערהאלטען . עמפפאנגע הירמיט מיינען איניגסטען דאנק דאפיר ; אלליין , טהייערער פא-טער, דיא וואָהלטהאטען, וואָמיט דוא מיך טעגליך מעהר איבער-הייפסט , זינד צו גראָס , אלס דאס איך וואָרטע גענוג האבען קענגטע , מיינען דאנק אין געהעריגעם מאססע אויסצודריקען · מעגע עס דיר דער אללמעכטיגע בעלאָהנען, אונד עס דיר פיל-פאך ערזעטצען , וואס דוא זאָ גראָסמיטהיג אויף מיר פערווענ-דעסט.— דאס געלד האבע איך מיינעם העררן אָנקעל אויפצו-בעוואהרען געגעבען , דא איך דעססען ניכט בעדארף . אינדעם איך נאָך פאָן דעם רייזעגעלד האבע, וועללכעס מיר דיינע גיטע זאָ רייכליך מיטגאב ; אונד מיט אויסגאבען צו מיינעם פער-גניגען פערזיהט מיך מיין גוטער אָנקעל , גאט זעגנע איהן !

איך ווערדע דיינען ראטה בעהערציגען . אונד מיר אייניגע שטונדען צו מיינער ערהאָלונג בעשטיממען . ביזהער אבער וואר עס נאָטהווענדיג מיינען פלייס צו פערדאָפפעלן, אום דאס פערזיימ-טע אין פריהערער צייט נאכצוהאָלען, דא מיינע מיטשילער מיר אין דען וויססענשאפטען וייט פאָרגעקאָממען וואַרען . יעטצט אבער, דא איך זיא גאָטלאב באלד ערריכט האבע , ווערדע

איך

ואדמה לחברי אשר גדלו ועלו למעלה בחכמה ודעת • אמנם עתה, תהלה לאל! הגעתי כמעט למעלתכם לא אוסיף עוד לעמול בחזקה כאשר בתחלה .

(ח)

מכתב הדוד לאחיו

נפלאת היא בעיניך אחי מדוע החשיתי עד כה לבלי הודיעך מאומה מבנך בכורך, והפצרת בי מאוד לגלות אזנך בתמים, הנכוחים מעלליו אם לא ? אחי צר לי להדאיב נפשך בשמועה לא טובה, על כן החרשתי . אמנם כעת אם אמרתי אכחדנה תחת לשוני עצור במלין לא אוכל מהגיד האמת, כי לא עת לחשות היא, מאז ששה חדשים נהפך לב הנער והיה לאחר, נמוטו פעמיו לכת ארחות עקלקלות, לא יאבה שמוע לקול תוכחותי, יאטם אזנו למוסר מוריו ומנהליו, יכלה בהבל ימיו , וילך שובב כל היום , יסוב עיר, יתהלך בחוצות, ויצמד לנערים בני בליעל, המשחיתי' דרכו, לבשתי ולכלמתי• ומדי בואו לביתי ואשאלהו איה איפוא היית ? כחש יכחש לי לאמר, שם הייתי, והנה , לשמוע למוד ולהקשיב לקח, וכאשר חקרתי ודרשתי אודותיו, שמעתי כי לא כן אך שקר ענה פיו ; גם עם בני ביתי נאצות לו כל היום, ואין שלום , יכעיסם גם כעס , יכביד עליהם טרחו ומשאו, לנקות ולתקן בגדיו הקרועים ונתעבים תמיד בפרוע פרעותיו • יחרחר ריב יגרה מדון, ויהפוך לב עבדי ואמהותי לשנוא אותו • — ואני הנה אהבתי אליו תמנעני להכותו בשבט מוסר, ואדבר על לבו יום יום, פעם באמרי חנינה ופעם

ברכה

איך בין מיט מיינעם פֿלייס ניכט מעהר זא זעהר איבערטריבען.
לעבע וואהל ! גריסע מיר דיא ליבע מוטטער אונד מיינע
געשוויסטער.

דיין געהארזאמער זאהן

(8)

ליבסטער ברודער!

דוא וואונדערסט דיך · דאס איך דיר זא לאנגע קיינע נאכ-
ריכט פֿאן דיינעם. זאהנע געגעבען האבע, אונד דרינגסט אין מיך,
דיר דיא ריינע וואהרהייט איבער זיינען פֿלייס אונד זיין בעטראגען
גאנץ אונפערהאלען צו שרייבען · עס טהוט מיר לייד, דיך מיט איי-
נער אונאנגענעהמען נאכריכט צו בעטריבען ; אללין איך קאן
דיר דיא וואהרהייט אונמעגליך לענגער פערשוויגען · פֿילמעהר
פֿינדע איך עס נאטהווענדיג, דיך דאמיט בעקאננט צו מאכען. זייט
זעכס מאנאטען האט זיך דיין זאהן לײדער צו זיינעם נאכטהייל
זעהר געענדערט · ער איזט גאנץ אויסגעארטעט, האטטעט וועדער
אויף מיינע צורעכטוויזונג נאך אויף דיא ערמאהנונג זיינער
לעהרער ; בריינגט דען גאנצען טאג מיט טהארהייטען צו, לויפט
אויף דען שטראססען הערום, אונד שליסט זיך אן ניכטסווירדיגען
געזעללשאפטען אן , דיא דען טערליכסטען איינפֿלוס אויף זיין
הערץ אונד זיינע זיטטען האבען, וועלכעס מיר פֿילען פֿערדרוס
אונד שאנדע פֿעראורזאכט, ווען ער צו הויזע קאממט, אונד איך
איהן פֿראגע : וויא אונד ווא ער דיא צייט צוגעבראכט , לעגט
ער מיר אללערלייא אונוואהרהייטען פֿאר ; זאגט, ער זייא היער
אדער דארט געוועזען, אום דיזער אדער יענער פֿארלעזונג בייא-
צוואהנען ; אללין בייא נעהערער אונטערזוכונג פֿינדעט זיך דאס
אללעס ערלאגען איזט· אויך לעבטע ער אין שטעטעם אונפֿרידען
מיט מיינען הויזלייטען, גיבט איהנען טראטליגע אונד בעליידי-
גענדע ווארטע · בעלעסטיגט זיא צו זעהר מיט דער אויסבעס-
סערונג אונד רייניגונג זיינער קליידער , דיא ער דורך דיא ווילד-
הייט זיינער לעבענסארט פֿאסט פֿערדירבט . דאדורך מאכט ער
זיך בייא איהנען פֿערהאסט, אונד שטעהרט מיר דען הויזפֿרידען.—
דא איך מיינע צו איהם נאך זיינער העגענדע ליבע אבהעלט·
איהן קערפערליך צוכטיגען צו לאססען, זא פֿערזוכטע איך עס,
איהן

בדבר קשות ותוכחת מרה, אך הכל ללא יועיל, ושחתי דברי· על כן אמרתי אגלה אזנך אחי, ואנפהו עוד הפעם, אולי ישוב מדרכו הרעה, כי יקרא מכתבך וישמע קול גערתך בו. ואם באלה לא יוסר, אקל מעלי עול הזה, ואשלחהו לביתך. עתה אחי ידידי! מהר לכתוב לו כאשר עם לבבך. אולי יש תקוה. והיה כאשר ישוב להיטב, אשאירהו בביתי ויהיה לי כאחד מבני וחסדי לא אסיר ממני כאשר בתחלה.

אחיך.

(ט)

מכתב האב לבנו

בני בני!

מלאתי עצבון, ההפך עלי תמרורים, בקראי מכתב דודך היקר, כלו תאניה ואניה על מעשיך כי רעים, ועל לבך כי נשחת. מה אומר ואדברה, חם לבי בקרבי וכאבי נעכר. אויה לי! כי תוחלתי נכזבה, קוה קויתי לעשות ענבים ותעש באושים· הזאת שכר עמלי, אם זה תשלום יגיעי וטרחי, אשר רבת יגעתי בך מעודך עד היום הזה! הלרוץ בחוצות שלחתיך שמה, אם לבלות בהבל ימיך, ולהתחבר עם מרעים בני בליעל להשחית לבך ולהתעיב עלילה, נתתיך בידי אחי הטוב הזה? למה לא השארתיך פה עירי, החסרת נבלים ושובבים עיר הזאת? הה! בן נעות המרדות, הה תוגת אביך ואמך! אם אך לבשתנו ולמועבת רוחנו לבד הרעות מעשיך. במסתרים או בכתה נפשנו, בדד ישכנו ונדום, כי נטל עלינו·

אך

איהן דורך גיטיגע פֿאָרשטעללונגען, פֿאַסט אויך דורך דיא ביט־טערסטען פֿאָרווירפֿע צו זיך זעלבסט צו ברינגען ; אללעין אללעס איזט ווידער פֿערגעבענס — איך ערטהיילע דיר דאהער נאכ־ריכט דאפֿאָן, אונד וויל עס נאך איינִיגע צייט מיט איהם פֿערזוכען, פֿיעללייכט בעססערט ער זיך, ווען ער דיינען בריף ליזט אונד דיינע פֿאָרווירפֿע הערט. זאָלט אבער אויך דיזעס ניכט פֿרוכטען, זאָ וויל איך מיך דיזער לאסט ענטבירדען, אונד דיר איהן צוריקשיקען· איילע אלזאָ, מיין ברודער, אן איהן נאך דיינעם גוטדינקען צו שרייבען ; איך האָפֿפֿע, דאס דיזעס בעססער ווירקען ווירד, אלס מיינע פֿאָרשטעללונגען · גערן וויל איך איהן אלסדאן לענגער ביי מיר בעהאלטען , אונד איהן נאָך ווי פֿאָר מיט אללער צערטליכקייט בעהאנדלען · פֿערבלייבע א. ז. וו·

(9)

מיין זאָהן !

אין דיא טיפֿסטע בעטריבניס פֿערזעצטע מיך דאס לעטצטע שרייבען דיינעס אָנקעלס , וועלכעס דיא ביטטערסטען קלאגען איבער דיך ענטהעלט . וואס זאָלל איך נון דאצו זאגען ? וואס דענקען ? מיין הערץ איזט אויפֿס שמערצליכסטע פֿערוואונדעט· זאָ דאס איך זאָ מיינע האָפֿנונג פֿעראייטעלט זעהען, שטאטט דער זיסען ערוואַרטונג נור ביטטערקייטען ענטגעגען נעהמען מוס ! איזט דיס דער זאָהן מיינער מיהע , דיא פֿערגעלטונג מיינעס קאָסטענאויפֿוואנדס ? ערווידערסט דו זאָ דיא צערטליכקייט דיי־נער עלטערן ? האבע איך דיך דאָרט הין אינס הויז איינעס ערצן מאנגעס דארום געשיקט, אום דיא דאָרטיגען גאססען צו דורכ־שטרייפֿען , אום דיא קאָסטבארע צייט מיט טהאָרהייטען צו פֿערטרייבען, אונד דיך אן ניכטסווירדיגען בובען צו הענגען, דיא דיין הערץ פֿערדערבען , דיינע זיטטען פֿערגיפֿטען ? זאָ זאָ העטטעסט דו איממער היר בלייבען קעננען ! פֿעהלט עס דען עטווא דיזער שטאדט אן רוכלאָזען ניכטסווירדיגען שטראסע־בובען ?— אונגעהאָרזאמער זאָהן ! טריבזאל דיינער עלטערן ! ווערעסט דו נור בלאָס צו אונזערעם פֿערדרוססע, צו אונ־זערער שאנדע אויס געאַרטעט, אים פֿערבאָרגענען העטטען וויר אונזער אונגליק בעוויינט, אים שטיללען אונזערע ליידען ער־טראגען

אך מה לך ולדודך הטוב, כי הבאת עליו רעה וכלמה, כנגע נראית לי בבית, להכעיס נפשו יום יום, ולהצית יקוד אש מדון ומריבה באהלו, ולגמלו רעה תחת טובה · איך אשא פני נגד אחי היקר, כי העמסתי עליו עולך הקשה, להשבית מנחתו ולהרבות עמלו עם בן לא אמון אשר לא מחלציו יצא ? — עתה אתה עצבון לבי! דע איפוא כי לולא דודך הישר המליץ בעדך למען: נסה אנסך, עוד הפעם, אולי תשוב ותנחם בתוכחות עלי עון פשעך, אם לא כן כדבר האיש הטוב ההוא, כי עתה רגע שלחתי והוצאתיך מן הבית הזה, ואף מנגד עיני השלכתיך הלאה, ומסרתיך בידי זרים למשול עליך ביד חזקה. אמנם עוד אאריך אפי אך הפעם, והעד אעיד בך, אם לא תטיב דרכך, ותאחז במוסר אשר הרביתי לך שניים ושלישים ואם לא תאבה ושמעת לפקודת דודך ולעצתו הנאמנה, גרש יגרש אותך מביתו, וגם אנכי הסתר אסתיר פני ממך, הלא אז תלך עזוב ונדח לנוע ולנוד בארצות נכריות, והיית כערער בערבה, אין מרחם ואין מנחם. — אולם אם תאבה ושמעת, ונחמת כי עשית, שכוח אשכח כל אשר נעשה, אשוב וארחמך, ואט אליך חסד כאשר בראשונה. — הנה נא שתי דרכים לפניך, האהבה והטוב, השנאה והרע, ובחרת בטוב.

אביך הנעצב וואנח.

(י)

מכתב הבן לאביו —

אבי אבי, מורי ומדריכי!

איך אשא ראשי לגשת מול פני כבודך אבי היקר! במה

טראגען , וויא דאס שיקזאל איבער אונס פערהענגטע . אבער וואס נעטהיגט דען גוטען אנקעל עס צו ערטראגען, דאס דוא איהם אונגעמאך אונד שאנדע צו ציהסט, וויא איין פלאגע אין זיינעם הויזע ערשיינסט , איהן טעגליך קרענקסט, אונד דיא פלאממע דעס צווישטפאלטס אין זיינער וואהנונג אנפאכסט, אויף דא איינע אונדאנקבארע וויזע ? — וואהרליך איך שעמע מיך פאר מיינעם גוטען ברודער, איהם איין זאלכעס יאך אויפגעבירדעט , איהם זיינע רוהע געראובט צו האבען, דאס ער זיך מיט איינעם אונ-געלאגנען בובען, דער איהם ניכט אנגעהערט דא פלאגען מוס. — וויססע אלזא , געגענשטאנד מיינעס קוממערס ! העטטע ניכט דיין גוטער אנקעל מיינע פירביטטע פיר דיך געטהאן, אונד מיך ערוועכט, עס נאך איינמאהל מיט דיר דורך גיטיגע פערווייזע צו פערזוכען; דא העטטע איך דיך.. אויגענבליקליך אויס זיינעם הויזע גענאממען דיך ווייט, וועג אויס מיינען אויגען געוואָרפען, אונד איינער הארטען האנד צור צוכט איבערגעבען. יעטצט וויל איך נאך צום לעצטען מאהל פערזוכט מיט דיר האבען, אבער אים דער ווארנונג, דאס ווען דוא דיך ניכט בעססערסט , אונד דיא לעהרען בעהערציגעסט , דיא איך דיר ווידערהאלענטליך גאב, בעזאנדערס אבער ווען דוא ניכט דעם ווייזען ראטה דיינעס אנ-קעלס פאלגסט : דא זאלל ער דיך אויס זיינעם הויזע יאגען. אונד איך וויל מיינע אויגען פאן דיר וועג ווענדען , וויל מיין הערץ פאר דיר פערשליסען , דאס דוא הילפלאז אונד פערשטאסען אין פרעמדען לענדערן שמאכטענד אומהער אירדען, אונד דא דיי-נע טהארהייטען ביסען זאלסט . — בעססערסט דוא דיך אבער, בערייעסט דוא דיינע פערגעהונגען, דא זאלל אללעס געשעהענעס פערגעססען זיין, אונד מיינע צערטליכקייט זאלל דיר ווידער וויא פארהין צו טהייל ווערדען . יעטצט שטעהט עס בייא דיר צו וועהלען, ליב אונד גליק , אדער פערשמאכטונג אונד עלענד . דאס דוא ערשטערעס וועהלען ווערדעסט, האפפט דיין טיף בעקיממער-טער פאטער . . . .

(10)

טהייערסטער , געליבסטער פאטער!

דארף איך עס נאך וואגען דעם ערצירנטען פאטער אונטער דיא אויגען צו טרעטען ? — וואמיט זאלל איך מיך ענטשולדיגע

במה אצטדק ובמה אכפרה פניך, להשיב חמתך ולהעביר המשטמה, כמשא כבד תכבד על לבי · הן כלמה כסתני, קודר שחותי, עששה עיני ועפעפי יזלו מים, עד יהמו רחמיך עלי, ותאמר: סלחתי · הה ליצר לב בני הנעורים! כי השיאני לעזוב ארח סלולה, ללכת בשרירות לבי, ולהכעיס לב אב חונן ומטיב כמוך! נחמתי אשר עשיתי, בושתי מחטאי, ולא אוסיף עוד לשחת מעללי, כי בכל לבי אשוב למסלת מישרים, ובל אעזבנה לנצח, הראני נא אבי מדת טובך אך הפעם, שא נא לאשמות בנך, לא יזכרו ולא יעלו על לבך עוד · הן ראה תראינה עיניך, כי ממעמקי לב אשוב לטובה, וכי תשאל מעתה את פי דודי היקר, לא תשמע שמץ דופי ממני, כי אתאמץ בכל כחי להטיב דרכי ולישר נתיבתי ·

ועתה אבי ידיד נפשי, שאני ואנכי אדבר, אך אמת יהגה חכי. וחלילה ליי̈ למעול בך מעל, ולחפא דברים אשר לא כן. אם אמנם הודיתי כי אשמתי, דע נא איפוא כי לא כצעקתה הבאה עלי עשיתי, אך תואנה בקשו לי עבדי בית אדוני דודי, להתגולל ולהתנפל עלי, ויעשו בערמה, להשים עלי ארבם, ללכדני ברשת חטאים אשר יגדילום במו פיהם, למען יהפך לב דודי לשנוא לי, כי אמולה לבתם המלאה קנאה, לא יכלו נשוא אהבת דודי אלי, על כן קשרו עלי קשר להבאיש ריחי בעיניו, הכבירו עלי כזבים, וילשינו אותי יום יום, עד כי השיגו חפץ לבבם הרע לגרה חמת דודי, לחרות אפו בי· אולם בצפיתי אצפה לחסדי אל, כי יוציא לאור צדקי

בקרב

וואָמיט דיזען צאָרן בעזענפטיגען , דער מיך זאָ שווער אויפס
הערץ דריקט ? בעשעמט , געבייגט, מיט דען בליקען צור ער-
דע געזענקט , שטעהע איך פאָר דיר , אונד שטרעהמע פאָן
טהרענען ווערדען זאָ לאַנגע אויס מיינען אויגען פליסען , ביז
דיינע באַרמהערציגקייט מיר פערגעבונג צוזיכערן ווירד . — אָ
איבער דען יוגענדליכען לייכטזין , דער מיך פערלייטען קאָנטע
דען וועג דער טוגענד צו פערלאַססען, מיינעם הערצענסדינקעל צו
פאָלגען , אונד איינען זאָ גוטען, זאָ ליבעפאָללען פאַטער צו קרענ-
קען ; — טיף בערייע איך מיין פערגעהען , איך שעמע מיך
מיינער איבעלטהאַטען, אונד ווערדע זיא ניט ווידער בעגעהען .
פאָן גאַנצעם הערצען וויל איך נון וועג דער טוגענד צוריק קעה-
רען , אום איהן ניא ווידער צו פערלאַססען . לאַס מיך טהייערס-
טער פאַטער דאָך נור נאָך איינמאַהל דיינע איבערשווענגליכע
גיטע זעהען, פערגיב מיר מיינע אונטהאַטען , אונד לאַס זיא
אויף עוויג אויס דיינעם געדעכטניס שווינדען, דוא ווירסט דיך
איבערצייגען וויא ערנסטליך איך עס מיט מיינער בעססערונג
מיינע, ווען דוא דיך פערנער דעסהאַלב בייא מיינעם אָנקעל
ערקונדיגען ווירסט . דוא זאַלסט געוויס ניכט מעהר דיא
געריגסטע קלאַגע איבער מיך הערען, אַללע מיינע קרעפטע וויל
איך אַנשטרענגען, מיינע פעהלער ווידער גוט צו מאַכען ;
יעטצט ערלויבע מיר , טהייערסטער פאַטער , דיר דען
וואַהרען הערגאַנג דער זאַכע צו ערצעהלען, עס זייא פערן פאָן
מיר, דיר איינע שטראָפליכע אונוואַהרהייט צו זאַגען . וויססע, אָב
איך גלייך מיין פערטוורדען זעלבסט בעקאַננט, אונד ריועפאָלל אום
פערגעבונג געבעטען האַבע, זאָ ערהעלט עס זיך דאָך קיי-
נעסוועגעס זאָ וויא דאַז געשרייא לויטעט , דאַז זיך געגען מיך
ערהאָב . עס וואַר בלאָס איינע באָסהאַפטע אונטשטעלונג דער
דאָמעסטיקען (הויזגעזינד) מיינעס הערן אָנקעלס, וועלכע מיך
נידער צו דריקקען בעשלאָססען . זיא האַבען מיך לוסטיגער ווי-
זע זעלבסט צו קליינען טהאָרהייטען פערלייטעט , אונד נאָכהער
דיא זאַכען פערגרעססערט, אום מיך ביים אָנקעל פערהאַססט צו
מאַכען . איהר ניידישעס הערץ קאָננטע נעהמליך די ליבע ניכט
ערטראַגען , וועלכע דער גוטע מאַן יעדער צייט געגען מיך
העגט, דאַהער פערשוואָרען זיא זיך געגען מיך , אונד זוכטען
מיך דורך אַללערלייא ליגענהאַפטע פערלייםדונגען בייא איהם
אַנצושווערצן

בקרב הימים, אז תשוב אל חיקם חרפתם, ותגלה רעתם, כי ילכדו בשחיתותם, ויפלו ברשת זו ממנו לי, ואדוני דודי הצדיק וביתו נקיים; והיה כאשר ישוב לבך אלי לאהבה, תשמח נפש בנך.

המשתחוה להדום רגליך ומבקש כי תשא פניו ותרצנו.

(יא)

מכתב הדוד לאחיו

ישמח לבך ותגל נפשך, אחי! כי פעמים הושב לך בנך האהוב ונחמד; בראשונה, מיום קרא מכתב הבקורת אשר כתבת לו, הרבה לשוב ולהטיב צעד, וכל חפץ לבבנו ימלא בכל אומץ כחו, אין עוד פוצה פה ומתלונן עליו • והשנית, אשר קם מערש דוי ויחי מחליו אשר חלה זה שני שבועות, וכמעט נטיו רגליו, ויחרד לבבו עליו וימס למים, אמנם עתה ת"ל הנהו בריא ושלם, כאשר תחזינה עיניך מאגרתו כתיבת ידו, הלוטה בזה. ביום אתמול רכבנו שנינו במגרשי העיר מסביב חוצה, והנוע בדרך ושאיפת רוח הצח, הטיבו והועילו לחזקהו ולאמצהו •

מה יקר לי עתה הנער, ומה רבה אהבתי אליו, דע נא אחי אשר קרהו: מאז קרא אגרתך האחרונה, ויודע לו תלונתנו עליו, נשברה רוחו ויבך בסתר, לבו, נפלו פניו, נשחת מראהו, עד כי נפל בחלי רע, והוא נדכא על לא חמס בכפו ומחולל מפשעי

עברי

אונלושווערלען; דיזעס שטרעפליכע פערפאהרען ומטלטען ויא זא לאנגע פארט, ביז ויא ווידער איהרען בעזען ווזמק ערדייכט האבען. אלויין איך שטעללע עס לו גלויבט, אונד האפפע, דאס דער אנגערפכטע מיינע אונשולד באלד אן דען טאג קאממען לאססען, אונד יענע פערדולטען ענטלארפען ווירד. געוויס, ויא ווערדען זיך אין איהרעם אייגנען פערדערבניס פערשטריקען: אונד אין דען נעטן געראטהען ווערכעס ויא מיר לעגטען, אלסדאן ווירד דיא שמאך אויף ויא לוריק פאללען; מיין גוטער אנקעל אבער אונד זיין הויז ווערדען ריין אונד פרייא פאן דיזער ניכטסווירדיגקייט בלייבען. וויא גליקליך ווירד איך אלסדאן דורך דען ווידערבעזיטץ דייגער פעטערליכען ליבע זיהלען. דיין געהאר־זאמער, נאך דייגער גונסט טמאכטענדער זאהן.

(11)

ליבסטער ברודער!

פרייע דיך, דיין געליבטער זאהן איזט דיר דאספעלט לוריק געשענקט וואָרדען. ערשטענס, האט ער זיך זייט דעם עיפפאנג איינעס לעטערן בריפעס איבער דיא מאסען גע־בעססערט, אונד דורך זיינען פלייס אונד זיין גוטעס בעטראגען אללע אונזערע וונשע איבערטראפפען, זא דאס איך ניכט דאס געריגגסטע אן איהם לו טאדלען פינדע. לווייטענס האט ער זיך פאן איינער מעעיען קראנקהייט ערהאלט, אין וועלכע ער פאר פירלעהן טאגע פערפיעל, אונד דיא מיך אום איהן ניטטערן מאכטע. יעטלט איז ער גאטטלאב פעלליג ווידער הער גע־שטעללט, וויא דוא אוים זיינעם אייגנען היר איינגעשלאססע נען בריף ערזעהן קאנססט. געסטערן מאכטע איך מיט איהם איינע ספאצירפאהרט אום דיא שטאדט הערום, אונד דיא זאנפטע בעוועגונג זא וואהל, אלס דיא פרישע ריינע לופט, דיא ער איינאטהמעטע, טרוגען דאלו בייא, זיינע קרעפטע געננליך ווידער הער לו שטעללען.

איך קאן דירעס ניכט גענוג אויסדריקקען, ברודער, וויא ליב, וויא שמעללנסווערטה, דער קנאבע מיר יעטלט געווארדען

עבדי ביתי, אשר שמו לו עלילות דברים, וכחשם בפניו יענה, להפך לבבי לשנוא אותו, כי קנאו באהבתי אשר גדלה לו, על כן היו בקושרים, ויעשו במרמה ללכוד לבבי ולהמרות רוחי עליו, ויסבו אשר הסבו. אולם אחרי דרשתי וחקרתי היטב, מצאתי כולו כזב ומרמה, וכי נבלה עשו להבאיש ריחו בעיני, ועשיתי בהם שפטים, נתתי להם שכר פעלתם ושלחתים מביתי, והיה לי ולבנך שלום.

אחיך....

(יב)

מכתב ידידות מאיש לרעהו

שלום לך אלוף נעורי, הב' המשכיל....

מאז נפרדת מעלי ידיד עלומי! ותלך לך אל בית דודך בקריה עליזה פ... חשקה נפשי ראות מכתבך כתוב אלי, מבשר טוב שלומך, למען תקום ולא תופר ברית האהבה הכרותה בינינו; אך לשוא הוחלתי, כמעט עברה שנה תמימה ואין קול ואין קשב. אמנם הצדקתיך אחי! בשפטי כי שוקד הנך בלמודים, וכל מזמותיך ומעיניך בם, יחד עם אחוזת מרעיך אשר מצאת לך שמה, מאין עוד פנות אל רעיך ומיודעיך בעיר מולדתך — (והייתי אך שמח בשמוע מרחוק שלומך וטובך מפי אביך היקר, וירוח לי) — אך מה גדלה שמחתי אתמול בשובי מבית הספר, ומצאתי על שלחני אגרתך היקרה, מה תתענג נפשי לראות כי עודך מחזיק בתומת אהבתך לי, וכי כביר מצאה ידך

בחכמה

דען לייט ; אונד דיס בעזאָנדערס דורך דיא אונגערעכטיגקייט דיס ער ערליידען מוסטע . דען וויססע, דאס ער דיינע לעטצ-
טען פֿאָרוואורפספֿאָללען בריף לאַז , אונד אונזערן אונוויללען דאראויס ערזאה , לאַג ער עס זיך זאָ זעהר צו געמיטהע , דאס ער פֿאָן דעם אויגענבליק אנפֿינג שלעכט אויס צו זעהן , וואָראויף ער אין איינע שליממע קראנקהייט פֿיעל , פֿאָן דער ער נון גאָטטלאָב פֿעליג גענעזן . דער ארמע יונגע ליעבט זאָ אונפֿערטויל-
דעט ; מוסטע דיא רוכלאָזיגקייט מיינער דאָמעסטיקען ביסען , דיא איהן פֿאלש אנגעקלאגט האבען , אונד דורך שענדליכע פֿער-
לייםדונגען איהן בייא מיר פֿעראהסט צו מאכען זיך בעסטרעב-
טען . ניידיס אויף דיא גונסט , אין וועלכער ער בייא מיר שטאנד , פֿערשוואָרען זיא זיך געגען איהן , אונד וואוסטען עס , דורך אללערלייא-ליסט זאָ איינצולייטען , דאס זיא מיך ווירקליך הינטערגינגען , אונד געגען איהן ערביטטערטען . דא איך אבער נאך מיינער געוויססען אונטערזוכונג הינטער איהרע באָז-
האפֿטען טוקע געקאָממען בין , אונד מיך פֿאָן איהרע ביבע-
רייא איבערצייגט האבע , זאָ ליס איך זיא איהרע געראַכטע שטראַפֿע עמפֿינדען , אינדעם איך איהנען איהר יאהרסגע-
האַלט בעצאָהלטע , אונד זיא אויף דער שטעללע אויס דעם הויזע יאגטע , אונד זיא , זאָ מיר אונד דיינעם ליבען זאָהן פֿאָם האלזע שאפֿטע .

דיין דיך ליעבענדער ברודער

(12)

האָכגעשעטצטער פֿריינד !

זייט דעם דוא דיינע געבורטסשטאדט פֿערלאססען , אום אים הויזע דיינעס אָנקעלס אין יענער הערליכען הויפטשטאדט דיינען אויפֿענטהאלט צו נעהמען , האבע איך מיך בעשטענדיג נאך איינעם בריעפֿע פֿאָן דיר געזעהנט , אום מיך זאָ וואָהל פֿאָן דיינעם וואָהלערגעהען אלס פֿאָן דער פֿאָרטדויער אונזערער פֿריינדשאפֿט צו איבערצייגען , אלליין איין גאַנצעס יאהר פֿער-
שטריך אין דיזער פֿערגעבליכען ערווארטונג . איך ענטשולדיגטע דיך אבער שטעטס מיט דיינעם פֿלייססע אים שטודירען , וועל-
כער

בחכמה ומדע, ועל שרשיה תתחקה — לכן חשתי כיום ולא התמהמהתי לאחוז בעט סופר, להשיב מענה על אמריך כי נעמו, ולגלות גם אזנך משלומי ונאהבתי לך כי גדלה. אולם לא כביר אספרה ממצב ידיעתי ותבונתי, אתה ידעת העיר הזאת כי מצער היא, ואנשים בה מעט, אין מורה דעה, אין מי יבין שמועה. אך ממך ידידי אבקש, הודיעני אתה החכמה מאין תמצא, ואיה מקום בינה, הורני נא דרך מבוא שערי דעת, ואבוא אל העין לשאוב מים חיים, ובמקום אין איש, אני לי ודודי לי עצות מרחוק להבין ולהשכיל, ולך תהיה צדקה, חסדך לא אשכח לנצח, חרות יהיה על לוח לבי תמיד.

אני אוהבך זרעך מוקירך

(יג)

תשובה

ידידי ורעי!

כאשר נקלה בעיני לרדף אמרים רקים, להג הרבה ללא יועיל, כן יקר לי להתעלס באהבים אהבת חכמה ומדע, לפתוח שפתי מישרים למצוא דבר חפץ. היטבת לשאול אחי: החכמה מאין תמצא, ואי זה מקום תבונה? דע כי ראשית חכמה בקש פתחיה, וכל משחריה ימצאונה — כגולל אבן מעל פי באר, לדלות ממבועה מים, כן מסיר עצלה ומעביר תרדמה, להפיץ מעינות תבונה, טמונים שפונים במשכיות לב האדם. וכעור הולך נכוחה על יד מנהל פקח, כן ילד נבער מדעת; כי ינחהו מורה משכיל, ידריכהו בנתיבות חכמה, ינהלהו ארחות מישרים: אך בראותנו כי אין איש, או הרועים כי מתעים

כֿער דיזן וועניג ליניען צו פֿריינדשאַפֿטליכֿעם בריפֿוועכֿסעל איבריג
לעסט · אויך, דאַכֿטע איך, דירפֿטע עס דיר דאָרט ניכֿט אַן
פֿריינדען פֿעהלען, אָהנע דאַס דוא נעטהיג האַבעסט, אויף דיזע
יוגענדליכֿען פֿריינדע אין דיינער פֿאַטערשטאַדט הינצובליקען·
איך בעגניגטע מיך דאַהער פֿאָן לייט צו לייט דיין וואַהלזיין
אויס דעם מונדע דיינעס וועדיגען פֿאַטערס צו פֿערנעהמען,
אונד גאַב דיזע האָפֿפֿנונג, פֿאָן דיר איינען בריף צו ערהאַלטען,
גענצליך אויף· דעסטאָ גרעססער וואַר מיינע פֿריידע, אַלס
איך געסטערן אויס דער שולע נאַך הויזע קאַם, אונד איין
שרייבען פֿאָן דיר אויף מיינעם טישע פֿאַנד· איך פֿרייעטע מיך
אונגעמיין, דאַראויס דיינע פֿאָרטוועהרענדע פֿריינדשאַפֿט פֿיר
מיך, זאָ וויא דיינע גראָסען פֿאָרטשריטטע אין דען וויססענשאַפֿ-
טען צו ערפֿאַהרען, דיא דוא דאָרט גרינדליך צו ערלערנען גע-
לעגענהייט האַסט. איך מיינע דאַהער, דיר גלייך איינע
אנטוואָרט צו שרייבען, אום דיך אויך מיינעס פֿאָן מיינעם
וואָהלזיין אונד מיינער איניגסטען פֿריינדשאַפֿט פֿיר דיך צו פֿער-
זיכֿערן. פֿאָן לעטצטענד מיינער קראַנקהייט האַבע איך דיר
פֿרייליך ניכֿט פֿיל ריהמליכֿעס צו זאַגען· דוא קאַננסט דיר
קיינען אָרט, קאַננסט דען אונגעפֿער אין ווירקליכֿען געגענהאַרטען,
אונד פֿאָלגליך אין געגענהייטען, היר עטוואַס גרינדליך צו ער-
לערנען. מיינע הינטענדיגסטע ביטטע גערעט האַלטע דאַהין,
דאַס דוא, טהייערסטער פֿריינד, מיר דאַמאַהען מעכֿטעסט,
וועלכֿע וועגע איך איינצושלאַגען האַבע, אום דורך איינגען
פֿלייס אונד שטודיום יענען מאַנגעל ערזעטצען צו קעננען·
טאַגע מיר דיא ביכֿער פֿאָר, דיא איך צו לעזען, אונד בע-
לעהרע מיך וועלכֿע אָרדנונג איך בייא דער וואַהל דער געגענ-
שטענדע צו בעאָבאַכֿטען האַבע· איך ווערדע דיזעס אַלס איינע
גראָסע וואָהלטהאַט פֿאָן דיר בעטראַכֿטען, אונד דיזען בעוויז
דיינער פֿריינדשאַפֿט געוויס ניכֿט פֿערגעססען אים בעגירדע
ערוואַרטעט דיינע אנטוואָרט.

דיין געטרייער פֿריינד.

מתעים בתהו לא דרך, הפכפך דרכם וזר מעשיהם, חשך ולא סדרים למו, אז חילים נגבר לעזור נפשנו וזרוענו תושיע לנו, הלוך וחפש נלך עד נמצא שאהבה נפשנו. זה מקרה ילדי עמנו בערים קטנות, זו חלדם בארץ מכורותנו — מה נכמרו רחמי עליהם! — כפראים יגדלו, אין מדריך באורח סלולה, אין מורה נתיב יושר; או רועים נתנו להם, חסרי לב נבערי דעת, נעדרי עצה ותושיה, לא נגה עליהם אור חכמה ותורת אמת, על־כן יצא משפטם מעקל, וכשל עוזר ונפל עזור. — ועתה איעצך אחי! ויהי אלהים עמך, שמעני ואורך דרך ישכן אור, ואיך תעלה בסולם החכמה, תבוא עד תכליתה; אם אמנם קטנתי, מך ערכי ולא בינת איש לי, ולא באתי עוד שערי חכמה פנימה — אולם עקבותיה נודעו לי מפי מורי הגדולים, המה הורוני הדרך כל יבחר בה תנחהו ותנהלהו עד יעלה להר קדשה. ואני הנני שולח לך בזה מגלה קטנה רשומים בה ראשי למודי החכמות, ספריהן וסופריהם, שים עיניך בה, וראה ועשה ככל אשר יורוך. וחפץ ה' בידך יצלח.

ידידך אוהבך . . . .

(יד).

מכתב האב לבנו.

שלום לך בני, חמדת לבי!

בעשרים לחדש הזה בעצם היום אשר תגיע אגרת הזאת לידך, חג הוא לנו; אני ואמך אחיך ואחיותיך יחד נגילה ונשמחה בו, כי הוא יום הולדתך, בו תמלא שנת השמנה עשרה למספר ימיך. קח נא בני ברכת הוריך וברכת כל משפחתך:

יואל

(15)

געליבטער זאָהן!

דער לאנגליגסטע דיזעס מאָנאטהס. אם דער טאג, אין וועלכעם דוא דיזען בריף ערהעלטסט, ווירד פאָן מיר, דיינער ליבען מוטטער אונד דיינען געשוויסטערן פעסטליך בע־גאנגען ווערדען, דא דיין אכטלעהנטער געבורטסטאג איין דריטעליבען פעלט. עמפפאנגע, ליבער זאָהן! הירצו אונזערע אללערצייטיגען גליקוואונשע. מעגע דער אללגיטיגע סטעטס זיינע אללפעטערליכע גנאדע איבער דיך וואלטען לאָססען, אונד דיך אללעלייט געזונד אונד וואָהלויף ערהאלטען; מעגעסט דוא איין גליקליכער מאן, דער טראָסט אונד דיא פריידע אונזערעס העראן נאהענדען אלטערס ווערדען!

יעצט, מיין זאָהן, האבע איך איין פרנסטליכעס וואָרט מיט דיר צו שפרעכען. וועה, דיינע קינדעריאהרע זינד נון דא־הין געפלאָססען, דוא ביזט נון איין מאן, האסט אן קרעפטען, קעננטניססען אונד ערפאהרונגען זעהר צוגענאָממען; יעטצט איזט עס צייט, דאס דוא דיר איינען פעסטען אונד בע־שטיממטען לעבענספלאן פיר דיא צוקונפט בילדעסט; דאס דוא אירגענד איינען נאהרונגסצווייג ערגרייפעסט, אום דיר אונד דער וועלט, דערען רייפעס מיטגליד דוא נון געוואָרדען, ניטצליך צו זיין, אונד איינסט איין איינגנעם הויז אויסמאכען צו קעננען. דיין ליבער אָנקעל האט מיר לעטצטהין געשריבען, ער געהט מיט דעם פלאנע אום, דיך אין דיינע האנדלונג צו נעהמען, דיר איין יעהרליכעס געהאלט אויסצווערפען, אונד נאך 5 דיהנסט־יאהרען דיך צו זיינעם האנדעלס, קאמפאנגיאָן אויף איינען גע־וויססען אנטהייל אנצונעהמען. עס וויא פערן פאָן מיר, דיר אין דיזער זאכע עטוואס צו בעפעהלען, אדער אויך נור מיינען ראטה אויפצודרינגען, דוא קאננסט גאנץ נאך דיינעם פרייען ווילען האנדעלן, קאננסט וועהלען וואס דיר גוט דינקט, נור וינטשע איך, דאס דוא אין דעם פאָרשלאג דיינעס ליבען אָנקעלס ווילליגסט, אָדער אבער דיר איינע אנדערע בעשטימ־מונג ערוועהלען ווילסט. שרייבע מיר הירא־יבער אהנע אללע צו־ריקהאלטונג.

יואל אלוה להטות אליך חסדו, יחייך ויקימך וחזקת והיית לאיש מצליח, אף תנחומינו ושעשועינו לעת זקנתנו.

עתה שמע נא בני! ואחוך: הנה חלפו ימי ילדותך, וכאיש גבורתך, ואף אספת לך די חכמה ומדע, בא איפוא צבאך לאחוז גם במלאכה, בתבונת כפיך, למען הקים לך בית ותצלח להיות חבר לחברת אנשים לעזור ולהועיל לך ולבני אדם זולתך. והנה דודך אחי היקר, כתב אלי כי יש את נפשו להביאך אל בית מסחרו לעסוק במרכולתו, וחלף עבודתך יתן לך שכר שנה בשנה, עד תעבודנה חמש שנים, אז יקחך לחבר ורע להיות לך חלק בכל קנינו אשר ירכוש עמך יחדו. ואני חלילה לי לצוות אותך אשר תעשה, את אשר תבחר אתה כרצונך עשה וכאות נפשך, אך תאבתי לשמוע ממך אם ישר בעיניך חפץ דודך היקר, ותאות לו, או אם להעודה אחרת מגמת פניך — מהר הודיעני נא כזאת בני מחמדי! ואשתעשע בדבריך. וכי תאבה הלא גם עצתי לא אכלא ממך בני, איעצך כאשר עם לבבי.

דברי אביך החפץ הצלחתך.

(טו)

תשובת הבן לאביו.

אבי צבי תפארתי!

שמחתי בקראי מכתבך הנעים, תוכו רצוף אהבה, ומעיל ברכה יעטני, ביום הולדתי, במלאת לי שמונה עשרה למספר שנותי. הן גברו עלי ברכות הורי הנחמדים, יקרו לי מפז רב, במו

אשתעשע

ריקהאלטונג, אונד איך פאלע דואך מיינען ראטה פערלאנגעסי
וויל איך דיר גערן דאמיט בייסטעהען.

דיין דיך ליבענדער פאטר.

(15)

אנטוואָרט

טהייערסטער פאטער!

דייגען זעהר ליברייכען בריף נעבסט דייגען הערצליכסטען גליקוואינשען צו מיינעם אכטצעהנטען געבורטסטאגע האבע איך מיט פילעם פערגניגען געלעזען. טהייערער אלס אללע שעצע אונד קאָסטבארקייטען וואר מיר דער זעגען מיינער געליבטען עלטערן. מעגע אויך אויך אייך דער זעגען דעס אללמעכטיגען רוהען, אונד איך אין האָהעס, גליקליכעס אונד פריידענפאָללעס אלטער צו טהייל ווערדען.

איך אייל נון, געליבטער פאטער, דיר וועגען דעס פארטלאגס מיינעס גוטען אָנקעלס, מיך אין זיינע האנדלונג צו נעהמען. אנטוואָרט צו טרייבען. וואהרליך! דיינע גיטע, דיינע ליבע צו מיר, זאָ ווא דיינע הערצבלאססונג האבען מיך ביז צו טהרענען געריהרט. דואך, דער דאס רעכט האט מיר צו בעפעהלען, אלס איך טהון אונד וועהלען זאָלל, דואך ספריכסט מיט מיר איך כאָנע דער פריינדשאפט, אונד איבערלעסט עס גאנז מיינעם איגענען ווילען, מיך איבער דיזא פאָרהאבענדע זאכע צו בעשטיממען. וואָהל דען, דא דואך עס נון זאָ ווילסט, זאָ וויל איך דיר הירמיט מיט מיינעם ענטשלוס בעקאננט מאכען. זאָ זעהר איך אויך איינע ברעננענדע בעגירדע צו דען וויססענשאפטען אין מיר פיהלע, זאָ וועניג איך מיר נאך דאפאָן איינען געמאכט האבע, אונד זאָ פיל מיר אויאָ נאך צו לערנען איבריג בלייבט, זאָ גלויבע איך דאָך, דא מיך נואך גענאָ-נען ווארד, אויס דער געלעהרזאמקייט איינע ברקאָדבריינגענדע פראָפעסיאָן צו מאכען, מיך דעם געשעפטסלעבען ווידמען צו מיססען. דאָך זאָ, דאס איך מיך דען טאג איבער מיט דען לייטליכען ארבייכען אונד אין דען נעכטליכען רוהע, אונד ערהאָלונגסשטונדען מיט וויססענשאפטליכען געגע-שטענדען צו

אשתעשע ככבל הון, יהי מברכי ברוך. ברוכים אתם הורי! ברכות אבי עד מעין כל ישע, יכלכל שיבתכם ומספר ימיכם ימלא בשבע שמחות ונעימות נצח.

ועתה אשיבך מענה על דבר משמרת העבודה אשר יעד לי אדוני דודי בבית מסחרו. הן ענותך תרבני טוב לבך יקחני, ועיני חזלנה דמעות בראותי אהבתך לי כי גדלה. הלא לך אבי המשפט לצוות מה אבחרה ובמה ארצה, ועלי לסור אל משמעתך, בלי סור ממנו ימין ושמאל, ואתה תדבר עמי כאיש אל אחיו, ונתת לי לבחור אשר תאוה נפשי — עתה שמעני אדוני אבי: האמנם כי עזה מאד תשוקתי לספרי חכמה ומדעים, וגם אם טעמתי מיערת דבשם ותחי רוחי, אבל הן עוד הרבה נשאר לפני להגות ולדרוש בם, בכל זאת חלילה לי לבקש לחם חוקי בחיק החכמה והתבונה, רק מיגיע כפי ומעבודתו אדרוש מחיתי, על כן אמרתי עשות מלאכתי יומם, ולאחוז בחכמה בעתותי לילה, ובכל עת מנוחה ומרגוע, לכן בכל לבי נדרשתי לשאלת דודי שיחי' ואאות לבוא למשמרת פקודתו, וידי תכון עמו בעסקי מרכלתו, וכי איה איפה אמצא איש טוב ממנו? והיה אם כשר הדבר בעיניך אדוני אבי, אנא הגידה נא, צוני ותרצני.

דברי בנך אוהבך . . .

בחתמי האגרת הזאת, נדברנו אני ודודי אודות הדבר הזה, וכתשובתי אליך עניתי גם לו.

(טז)

מכתב רע אל רעהו

שלום וכל טוב לידידי!

נשענת על אהבת נעורינו, ותמוכה על תום לבבך הנודע

בעסטעטיגען גערעכטע. איך פֿאָלגע אלזאָ פֿאָם הערצען אין דען אנטראַג מיינעס ליעבען אָנקעלס אויף — דען וואָ קעננטע איך אין דער וועלט איינען בעססערן העררן פינדען? — אונד איך וויל גערן דען דיענסט אין זיינער האנדלונג אנטרעטען, ווען דוא, ליעבער פאטער, מיר דיינען בייפֿאלל דאַצו גיבסט, אונד עס זאָ ווינשעסט. אין ערוואַרטונג דיינער באלדיגען אנטוואָרט פערהאררע איך אין אַללער האָכאכטונג.

דיין געהאָרזאמער זאָהן.

נאַכשריפֿט. זאָ עבען ערצעהלטע מיר דער אָנקעל ווייגען פֿאַלן אין בעטרעף מיינער, וואָרויף איך איהם אָביגעס צור אנטוואָרט גאַב.

(16)

האָכגעשעטצטער פריינד!

איך פֿערטרויע אויף אונזערע יוגענדפריינדשאַפֿט, בע-זאָנדערס אבער אויף איהרע מיר לענגסט בעקאננטע הערצענס-גיטע, וואַגע איך עס, איהנען דיעזען בריף צו שרייבען, אום מיך נאך איהרעם וואָהלזיין צו ערקונדיגען, אונד צוגלייך פֿאָלגענדע ביטטע אן זיא ערגעהען צו לאַססען. איך האבע מיט פֿערגניגען ערפאהרען. דאס זיא אלס געהילפֿע אין דער האנדלונג איהרעס העררן אָנקעלס אנגעשטעללט זינד, אונד פֿילען איינפֿלוס אין דיעזע הויז האבען, דא איך נון אויס מיינעם יוגענדאלטער הערויס, אונד אין דיא יאַהרע געלאנגט בין, וואָ איך אלליין פיר מיין אונטערהאלט זאָרגען מוס, אינדעם מיין אלטער, שוואַכ-ליעבער פאטער מיך אונמעגליך לענגער אונטערשטיצען קאן, זאָ פֿראַגע איך זיא הירמיט ערגעבענסט אן, אָב ניכט אין דעם האנדלונגסהויזע איהרעס אָנקעלס איגענד איינע שטעללע פֿיר מיך איזט? גערען וואָללטע איך איהם מיט אללער טרייע צו זיינער פֿאָללקאָממענען צופֿרידענהייט דיענען. איך האבע מיר גאָטטלאָב גוטע קענטניססע אין דער רוסישען, פאָלנישען, דייטשען, פֿראַנצע-זישען, אונד איטאליעניטשען שפראַכע ערוואָרבען, פֿערשטעהע צימליך גוט דיא רעכענקונסט, אונד שרייבע איינע געפֿעללינע האנדשריפֿט. וויא זיא זיך אויס בעגענוואַרטיגעם איבערצייגען קעננען. ווען איך אויך נור אלס קאָפּיסט אָדער זאָנסט טרייב-שטובע אנגעשטעללט ווערדען קעננטע, לאַססען זיא מיר גע-

פֿעלליגסט

נודע לי מתמול שלשום, תרהב נפשי לגשת מול פניך באגרת הזאת, לדרוש שלומך ולשחרך ולשאול ממך שאלתי: הן שמעה אזני, וישמח לבי, כי העמדת לעזרת דודך האדון היקר ··· בבית מסחרו, וחזקה ידך בבית הזה, ודבריך נשמעים מאד. על כן אבקש ממך: הנה אבי הזקן שי׳ רפה כח גדולת ידו מהחזיקני עוד, והגיעו הימים לבקש טרפי ומחיתי בעמל כפי, ואנכי ת״ל נחנתי גם בידיעת לשונות שונות ומהיר לכתוב ולדבר צחות, רוסיית, פולאנית, אשכנזית, צרפתית, ואיטאלית, גם לחשוב חשבונות רבות למיגיהן. לכן היטיבה ברצונך אחי: להמציא לפני משמרת פקודה בבית דודך גדולה או קטנה, ואעבדהו בכל אומץ כחי, לרצון לפניו ולפניך תמיד. ואף אולי יכחני למעתיק אגרותיו, הלא מצער היא, ותחי נפשי, הואל נא ידידי והושיעני, העתר לשאלתי ואחי׳, ולך תהיה צדקה, וחסדך לא אשכח לעולם, וגם נפש אבי הישיש שמח השמח, אשר כל חפצו לראות אותי מוצא חית ידי בעודנו חי עמנו.

ידידך המתחנן ומיחל לתשובתך...

(יז) תשובה

שלום

מרוב העבודה העמוסה עלי כל היום, ולא תרפני עד בלעי רקי, לא יכלתי הרבות במלים, להאריך שיחי עמך אהובי, כאשר יחפוץ לבבי· אך אענה על שאלתך ידידי, ואודיעך כי צר לי מאוד על בלי היות לאל ידי להושיעך, או לתת לך תקוה לעת הזאת למצוא משמרת פקודה בבית מרכולת אדוני דודי, יען כי רבים הם עד למותר הפקידים העוזרים

פפליגסט דורך דען איבערבריגגער דיזעס וויססען, האב איך האפפונג דאגו האבע. וויא זעהר ווירדען זיא מיך דאדורך פער-בינדען. איך ווערדע עס איהנען פוויג ניכט פערגעססען; אונד וויא זעהר ווירדע זיך מיין אלטער גוטער פאטער פרייען, דער ניכטס זעהנליכער ווינסט, אלס מיך נאך בייא זיינעם לע-בען אנגעשטעללט צו זעהען.

איהר ערגעבענער פריינד.

(17)

אנטוואָרט

בעסטער פריינד!

דיא פילערלייא געמעלדעטע, וועלכע דען גאנצען טאג איך מיר לאסטען, ערלויבען עס מיר ניכט מיך מיט איהנען לאנ-גע צו אונטערהאלטען, זאָ זעהר עס אויך מיין הערץ ווינסט. איך קאן איהנען אלזאָ נור קורץ אויף איהר געזוך אנטוואָרטען, דאס עס מיר לייד טהוט, איהנען הירין ניכט דיהנען; אויך געגענ-ווערטיג ניכט איינמאהל האָפפונג געבען צו קענען, פיר זיא אים האנדלונגסהויזע מיינעס אָנקעלס איינע שטעללע צו פינדען, אינדעם וויר מיט זוביעקטען, פאסט איבערפליסיג, פערזעהן זינד, אונד איהרע לאגע ניכט פערמעהרען קעננען. יעדאָך, פריינד, ווערדע איך אונזערער יוגענדליבע בעקאנטשאפט שטעטס איינגעדענקט זיין, אונד זאָ באלד איין פלאץ פיר זיא אָפפען זיין ווירד, עס זייא אין אונזערעם הויזע אדער בייא איינעם אונזערער האנדלונספריינדע, וויל איך עס איהנען קונד טהון, אונד זיא זאָללען פאָר יעדעם אנדערן מיטווערבענדען דען פארצוג האבען. דיזעס פערזיכערט זיא.

איהר פריינד ....

(18)

בעסטער פריינד!

איהר טרייבען האבע איך ריכטיג ערהאלטען. עס פריי-עט מיך געלעגענהייט צו האבען, איהנען דיהנען צו קעננען. עס וואר איין גליקליכער צופאלל, דאס איהרע אנוועלטען געראדע

 אין

העוזרים בבית מסחרו, ואיך נוסיף עוד על מספרם ? אולם דע נא ידידי ! כי לא אשכח ברית נעורינו , וזכרונך יהיה חרות על לוח לבי תמיד, והי׳ כאשר אמצא מקום למלאות שאלתך , אם בבית זה , או בבית אחד ממיודעינו, לא אתמהמה מלהודיעך, ולך יתר שאת על כל השואלים זולתך .

ידידך אוהבך . . .

(יח)

תשובה באופן אחר

מכתבך ידידי קבלתי. ותערב לנפשי היות לאל ידי למלאות מאויך. מאת ה׳ היתה נסבה. כי באה שאלתך אלי לעת נכון להפיק רצונך. דנה זה שני ימים אחד מעוזרי ביה מסחרנו נקרא לבוא לבית אביו אשר חלה ונטה למות , על כן עזב אותנו וילך לו אל ארץ מולדתו. ויצו עלי דודי שי׳ לתור ולבקש איש אחר אשר יצליח למלאות מקום האיש ההוא . ואני על ישרך בטחתי , כי באמונה אתה עושה, ודברתי טוב עליך, הראיתי לדודי מכתב ידך ויישר בעיניו , ויואל להושיבך על כן האיש ההוא . ועתה ידידי היה נכון לשלשת ימים, אז תקבל מכתב יד אדוני דודי שי׳, כי יודיעך מה משפטך ומעשיך. בביתו, ניקוב שכרך עליו .

אוהבך השמח לבשר לך בשורה מוצאת כאות נפשך .

(יט)

מכתב האב לבנו

מה זה בני החשית דומיה , תשכחני ותשיב ידך מכתוב אלי זה ירח ימים ? הן לא הסכנת לעשות לי כה ! האותנם ידעתי בני ידעתי כי רבה

צבא

אין איינעם גינסטיגען אויגענבליק געטאזה ; איהרעם איינער
פאן אונזערן האנדלונגסגעהילפען, ניך זיינער היימאטה געראפען
ווארדע , ואס זיין פאטער טאטרגענסקראנק דארנידער ליגט ,
אונד ער זיך גענעטהיגט זאה , אונזער הויז צו פערלאססען
אום ניך זיינעם פאטער־לאנדע צוריק צו רייזען . מיין אנקעל
טרוג מיר דאהער אויף, מיך נאך איינעם טויגבארען וועיעקס
אומצוזעהן · דער צו דיזער שטעללע פעהיג זיינו . דא קאם
געראדע איהר שרייבען . אים פערטרויען אויף איהרע טריע
אונד רעכטשאפפענהייט עמפפאהל איך זיא מיינעם אנקעל .
ליגטע איהם איהרע האנדשריפט , דיא איהם געפיעל , אונד
ער בעשלאס, זיא אן דיא שטעללע דעם אבגעגאנגענען צו זעצען
ערווארטען זיא נון בינגען דרייא טאגע, איין שרייבען פאן מיינעם
הערן אנקעל, וועלכער איהנען איהר געשעפט אין אונזעם
הויזע, זא וויא איהרען לאהן בעסטיממטען ווירד · פירמה, איהנען
איינע גוטע נאכריכט געבען צו קעננען , פערבלייבע איך

איהר פריינד ·

(19)

ליבסטער זאהן!

וויא זאלל איך דיין זא לאנגעס שטיללשווייגען דייטען ? שאן
איינען גאנצען מאנאטה זעהע איך פערגעבענס איינעם שרייבען
פאן דיר ענטגעגען, וועלכעס איך פאן דיר גאר ניכט געוואהנט
בין · צוואר קעננע איך דיא מענגע דער געשעפטע , וואמיט
דוא איבערהויפט ביזט, וויס, דאס עס דיר דיזע צייט ניכט ער-
לויבט, מיר זא אפט אונד פיל אלס עהעמאלס צו שרייבען ; אבער
זא געננצליך צו שווייגען איזט דאך ווירקליך אונערלויבט · דוא
ווייסט עס יא , וועלכע אונרוהע עס מיר אונד דיינער ליבען
מוטטער מאכט, ווען וויר לאנגע קיינע נאכריכט פאן דיר זינד ·
אויך דיין אנקעל , מיין ליבער ברודער , האט מיר שאן זייט
זעכס וואכען ניכטס געשריבען, וואריבער איך מיר אללערלייא
באנגע געדאנקען מאכע . איך ביטטע דאהער , מיר אויפס
שלייניגסטע דיא אורזאך הירפאן צו מעלדען ; אונד פאר־געפאללען
זיין וואס עס וואללע , רייססע מיך אויס דער אונגעוויסהייט ,
אונד לאס עס מיך וויססען . דיין בעזארגטער, נאך איינער אנט-
ווארט

צבא עבודתך , קצרה עתך מהכביר אמרים לי כבימים הראשונים, אולם היתכן דרכך כי תחשה ולא תודיעני משלומך זה שלשים יום ? ולמה תדאיב נפש אביך ואמך, באין לנו בשורה מוצאת ממך · גם דודך אחי היקר לא כתב אלי זה ששה שבועות, על זאת יפג לבי ורעיוני יבהילוני השקט לא אוכל. על כן מהר נא בני להודיעני מה קרה אתכם , ויהי מה, השמיעני ואדעה .

אביך הדואג ומצפה לתשובתך בכליון עינים .

(כ)

תשובה

אבי , אבי יקיר לבי !

תאמצך צדקתך אבי, ויראת אלהיך תהי מעוזך, הטה יאזרוך כח וחיל לשמוע הבשורה הרעה ונוראה היוצאת היום מעטי אשר תנוע בידי. הה ליום צרה וחשכה ! רעדה אחזתני, אחוז קפתי כמעט בל אוכל . — הנה אחיך דודי הצדיק והתמים, חלף הלך לו ואיננו ! ! בחצות ליל אמש בא המות בחלונינו, ויקח תפארת הבית מחמד לבבנו ולב כל מכיריו, אחרי נפלו כשלשה שבועות על ערש דוי . לשוא עמלו מבחרי רופאי עיר הזאת להחיותו ולהקימו , לחנם העתירו והרבו צעקה המון המתחננים והמבקשים בעדו , אהה ! אין עצה ואין תחבולה , אין תחנה ואין שועה — אלהים אמר לו : עלה השמימה ! — והקול נשמע בחוצות: מת הצדיק והישר, ותהום כל העיר, ויחרד וילפת כל איש, כל עין הורידה כנחל דמעה ותילל כל שפה: הוי ! גלה כבוד מעירנו, כי נלקח בחיר יושביה

וואָלדם שמאַכטענדער פאַטער ·

(12)

טהייערסטער, געליעבטעסטער פאַטער!

מעגע דיינע רעליגיאָן , מעגע דיינע עכטע גאָטטעספורכט דיר קראַפט גענוג פערלייהען , דיא טרויריגע נאַכריכט צו פערנעהמען , דיא היוטע אויס מיינער ציטטערנדען פעדער פליסט . אָ וועלך איין אונגליק ! — נאָך בעבען יעדעס גליעד אַן מיר קוים קאַן איך דיא פעדער האַלטען — דיין טהייערער ברודער , מיין גוטער פראָממער אָנקעל איזט ניכט מעהר ! — פאָרגעסטערן אַבענדס אום מיטטערנאַכט בראַך דער טאָד אין אונזערעס הויז איין , אונד ענטריס דעמזעלבען זיינע גרעס-טע ציערדע , אונד אונזערעם הערצען דיא זיססעסטע פריידע ; ער שטאַרב נאַך זיינעם דרייא וועכענטליכען קראַנקענלאַגער . פער-געבענס וואַנדטען דיא ערסטען ערצטע אונזערער שטאַדט אַללע מיטטעל דער היילקונדע אַן . פערגעבענס שטיג דיא שטיממע פיעלע הונדערטע בעטהענד פיר איהן צום הימטעל , אומזאָנסט ! ליידער אַללעס אומזאָנסט ! גאָטט וואָלטע עס , דאַס ער צו איהם אין דיא העהערן רעגיאָנען קאָממע . — קוים האַטטע זיך דיא נאַכריכט פאָן דעם שרעקליכען הינטריטט דיזעס עדלען אין דער שטאַדט פערברייטעט , אַלס אַללע געמיטהער ער-שיטטערט וואורדען , אונד קיין אויגע טרעהנענלאָז בליעב · דער אירדיגסטע אונזערער איינוואָהנער זאָ ריך אַללעס , איינס אונס פאָם טאָדע ענטריססען וואָרדען · — היוטע געגען מיטטאַג וואורדע זיינע היללע אויפס עהרענפאָללסטע צו גראַבע בעשטאַטטעט , אינדעם איינע צאַהלרייכע בעגלייטונג וואָראויסגינג דיא אַנגעזעהענ-סטען דער שטאַדט וואַרען , איהר צו רוהע שטעטטע פאָלגטען · — עס ווירד צוויא שטונדען הער , דאַס איך פאָן זיינער בע-ערדיגונג צוריקגעקאָממען בין , אונד נאָך קאַן איך מיך ניכט ערהאָלען ; עס איזט מיר אונמעגליך , הייטע מעהר צו שרייבען . מאָרגען בייא עטוואַס רוהיגערם געמיטהע , וויל איך דיר דאַס נעהערע פאָן זיינער קראַנקהייט אונד זיינעם טעסטאַמענטע שרייבען · אַך ! ער ליעבטע מיך ביז אַן זיינע לעטצטען אויגענ-בליק

יושביה ! — חצות היום הושב עפרו לאדמתו בכבוד גדול, נגד זקני עמו ונגד כל יקירי עיר אשר לווהו לבית משכן עולם. — וזה שתי שעות שבתי מקבורתו, עוד לא ידעתי מרגוע, רפתה ידי ולא אוכל להאריך במכתבי, הרפני נא אבי יקירי ואבליגה כיום, ומחר אכתוב לך שרש דבר מחליו ומצוואתו אשר צוה לפני מותו. מה גדלה אברתי! הן עד רגע האחרון הראני אהבתו לי. ינחמנו אלהים חיים אב הרחמים וירפא מחץ לבבנו הנשבר.

אני בנך בכורך אשר אהבתיך אהבת עולם.

(כא)

אבי אבי, מחמד נפשי!

עד אשמורת הבוקר נדדה שנתי אמש. בתוך משפחת דודי האומללה לעפר ישבתי לספוד עמהם על מות ישר ותמים ולבכותו — ואף אם לנפשי תנחומות לא מצאתי, התחזקתי לנוד להם ולנחמם· וכרפות כחנו ויסכרו מעינות דמעותינו, נפלה עלינו תרדמה. עתה המה עודם על מטתם ושנתם צרי יגונם, אך אני לבדי השכמתי ואקום לכתוב אליך לכלות אשר החלותי לספר לך מכל המחלה אשר חלה בה דודי, עדי נאסף ויגוע: ביום העשרים לחודש העבר כשובו מבית מועד הסוחרים, אשר הלך שמה בריא ושלם, נעצב וירעמו פניו ולא אכל אתנו לחם, כי חלה את ראשו, אבל לא אבה תת לקרוא לו את הרופא, כי אמר: אתן שנת לעיני, ולפנות בוקר אשוב לאיתני, אל נא אחי תיראו הלא מצער היא. הבוקר היה נגשנו אליו ושאלנוהו: מה לך איפוא השלום לך? ויען שלום, הכאב חלף

הלך

בליק . מעגע אונס דער אללגיטיגע טרעסטען , אונד דיא וואונדע היילען , דיא אונזערן הערצען געשלאגען איזט .

דיין דיך עוויג ליבענדער זאהן .

(21)

טהייערסטער פאטער!

דיא פֿע־פאָסטע נאכט וואורדע שלאפלאָז איין אונזערם בפֿיאמטע־נסווע־טהען הויזע לוגעבראכט . אונטער דער טרויערנדען טראסטלאָזען פֿאמיליא וואס איך ביז געגען מאָר- גען , ווײנטע, אונד יאמערטע מיט איהר, איבער איהר גרעסטעס אונגליק . ערסט נאהע אן דער מאָרגענשטונדע, אלס איהרע קרעפֿטע ערשעפפֿט אונד איהר שמערצענקייט פֿעריגט וואר, ... זיך איין ערקוויקענדער שלאף, אונד אויך איך שלומערטע איינע איינצעלנע ... יעטצט איזט אללעס נאך צו בעטטע, איך אבער מאכטע מיך פֿריה אויף, דיר דיא נעהערען אומשטענדע פֿאָן דער קראנקהייט אונד דעם ענדע דעס זע- ליגען צו ערצעהלען .

אלס ער אם לעצטען פרייטאגע מאָרגענס פֿאָן דער בערזע צוריקקאם, וואהר ער געזונד אונד פֿריש געגאנגען וואר, ליגטע ער פֿילע מיסמוטה, וואָלטע ניכטס צו מיטטאג מיט אונס שפייזען, אונד קלאגטע איבער קאָפפֿשמערצע . ער פֿערבאָט אונס איהם איינען ארצט צו רופֿען , אינדעם ער עס נור פֿיר איינע קליינע אונפעסלקייט היעלט, אונד גלויבטע, וועם ער זיך ביז מאָרגען אין בעטטע האלטען אונד געשלאפֿען האבען ווער- דע, זאָ ווירדע איהם בעססער ווערדען . היערויף לעגטע ער זיך צו בעטטע , אלס ווייר דען פֿאָלגענדען מאָרגען אללע צו איהם קאמען אום אונס נאך זיינעם בעפֿינדען צו ערקונדיגען, היעס ער אונס גאנץ אונבעזאָרגט זיין, אינדעם ער, וויא ער גלויב- טע , פֿעלליג ווידער געזונד זייא, פֿערלאנגטע איינע שאלע טהעע, דיא וויר איהם גלייך רייכטען, ער טראנק אונד שטיג אויס דעם בעטטע, קוים וואר ער אייניגע מינוטען אויף דעם שטואהל געזעססען, אלס ער טאָדטעבלייך צו ווערדען אונד זיין קאָפף צו זינקען אנפֿינג . וויר בראכטען איהן זאָגלייך , ווידער צו בעטטע, אונד שיקטען זאָגלייך איהן ערסט דארום צו פֿראגען,

שלווינגסט

הלך לו, אל תדאגו, וישאל לשתות טהעע, ויותן לו, וישת ויתחזק ויקם ממטתו — ויהי כשבתו מעט על כסאו כבד עליו ראשו ופניו חורו, השכנוהו אל משכבו, ושהרנו לשלוח לקרוא את הרופא, ויבהילו להביאו, ויהי כאחוז הרופא בידו ויתבונן על דפקו, השתומם ויתעשת, ויצו להוציא דם מזרוע ידו הימנית ולרקוח סמים למרפא לו, ובלכתו אמר לנו בלאט כי כבדה המחלה מאד אבל חרדת מות אין בה, ויצו למנוע כל רגש מחדרו והקולות יחדלון. אחרי כן שב לבקרהו ובראותו כי גברה המחלה, ויצו להוציא דם שנית, ויאמר לקרוא אליו עוד רופאים להועץ אולי יש תקוה, הסה באו המתיקו סוד יחדיו וישימו סמים חדשים לפניו, גם תחבושת מזור ומיץ טריה הדביקו על החזה ועל ערפו, וירף אז חליו וינום ויישן מעט, ואנחנו קוינו לישועה. אולם אהה! ביום השמיני לחליו גלו הרופאים את אזני: כי תקות מעט למו להחלימהו ולהקימו, ויעצוני להשכיל בחחבולות אשר יצוה אל ביתו, כי פן בעוד יום או יומים יאבדו עשתונותיו והדבר לא יהיה בו — התבונן נא אבי: מה גדלה החרדה ומה עצמה הבהלה, אשר אחזתני, בשמעי כמו אלה. לבי נשבר בקרבי רחפו כל עצמותי, התאפק בל יכלתי לעמוד בחדרו, יצאתי החוצה והרימותי קול תאניה. — אך מה נפלאה תומת נפש צדיק זה, ומה עצמה יראת אלהיו בלבו — אף כי התבונן וישמע סוד הרופאים, הוא בהשקט ובבטחה לא נד ולא זע בהתלחשים, ויאמר: אם יקראני

צור

שלייניגסט נאך זיינעם הויזע אײלטע · אלס דיזער איהם דען פולס
פיהלטע, רונצעלטע זיך בעדענקליך זיינע סטירנע, ער בעפאהל
איהם אם רעכטען ארם לור אדער לו לאססען, אונד פערשריב
איהם פערשידענע ארלנייען. דער ארלט ווידערהאָלטע זיינע
בעזוכע מעהרערע מאהל דעס טאגעס, אונד ליס איהם פער-
שידענע מאהל לור אדער אן ארם אונד פוס, גלייך בייא זיינעם
ערשטען בעזוך זאגטע ער אונס לייזע ביים וועגגעהען, דאס
דיא קראנקהייט בעדייטענד דאך אבער אָהנע לעבענסגעפאהר
ווער, פערבאָט אבער אללעס געריוש אים לימער דעס קראנ-
קען אונד אין דען נעבענלימערן. אלס נאך איניגע-
גען טאגען דאס קאָפפוועה ניכט נאכלאססען וואָללטע, פער-
אָרדנעטע דער ארלט, דאס מאן נאך מעהרערע בלוטעגעל
ראטה ליהע · דיזע העלפע זא גלייך געריבען ווארדען, הילטען
קאמיללען איבער איהן, אונד ליססען איהן אויף ברוסט אונד
ריקען ספאנישע פלאסטער לעגען; אַ דאך ער איינע קליינע
לינדערונג פיהלטע, אונגעאכטעט איינע שטונדע לאנג, אונד ווער
טעשפעטען האָפפנונג · אבער אך! אם אכטען טאגע זיינעס
קראנקענלאגערס, ענטדעקטען מיר דיא ארלטע, דאס דיא
קראנקהייט לוגענאָממען, אונד דאס זיא זעהר ווענינג האָפפנונג
לו זיינעם אויפקאָממען האבען · זיא ערטהיילטען מיר, דאס עס
ערפאָדערליך זייא, דען קראנקען מיט זיינער איבלען לאגע
בעקאנט לו מאכען, דאמיט ער איין טעסטאמענט מאכען
קאָננע, וועהרענד ער נאך איבער זיינע פערשטאנדעס
מייסטער איזט; דען, איין אָדער לוויי טאג נאכהער, פירכטען זיא,
ווירדע ער פערשטאנד אונד שפראכע פערלירען. — שטעללע
דיר, טהייערער פאטער, דיא אנגסט אונד דען שרעקקען פאָר
דער מיך בייא דיזער שרעקליכען קונדע איבערפיל! עס
וואר מיר אונמעגליך, איהם ליטמער לוגעגען לו זיין, ווא מאן
איהם זיין אונד אונזער אונגליק לו ענטדעקען בערייט וואר · איך
גינג דיהער לטרבי קאָממען הערלענס אוים דעם הויזע, אונד
ליס דיא ארלטע מיט איהם אללעין · — יעטלט שטעללטע זיך דיא
טוגענד אונד דיא וואהרע געטטעספורכט דיזעס עדלען אים
העללסטען ליכטע דאר · מיט דער גרעסטען רוהע, אָהנע איינע
מינע לו פערלערן הערטע ער דאס שרעקליכע אורטהייל דער

ארלטע (ד)

צור גואלי, בכל לבי הלא אעלה אליו השמימה !—
ויצו לקרוא אליו סופר העיר, ויבוא ויכתוב בספר
ככל אשר צוהו ברעת נכונה, ואנכי אם כי לא
ידעתי עד כה את אשר צוה, כי עודנה חתומה
וטמונה הצואה ביד אחד מראשי העיר, אולם זאת
נגלה באזני כי פקד אותך לאחד מהמשגיחים
על יתומיו, ועוד היום יכתבו אליך השופטים
להודיעך ולקראך לבוא הנה. — בערב יום ההוא,
קרא לי לבוא לפניו, התאפקתי ואמחה דמעות עיני
ואבוא, כגשתי אליו הושיט לי את ידו ואוחז בה
ונשקתיה, ויאמר אלי: בני! אנכי הנני הולך בדרך
כל הארץ, ואותך ידעתי כי ימים רבים עברתני
באמונת לבבך ותום דרכיך, ובעבור זה בצוותי
לביתי. הנה עם חספר ידעתיך בשם, והאצלתי
לך חלף עבודתך ברכה אחת אפים · ועתה הוסף
נא לעמוד במשמרת ביתי לכל מסחרי, ובתבונת
כפך תנהלהו ולא תחדל, כאשר בעודני חי עמכם,
עד אשר יגדלו בני והיו לאנשים· — וידום רגעים
אחדים, ויוסף לדבר: הנה בתי הבכירה הגיעה
לשנת חשבע עשרה, ואתה ידעתיה כי היא
טובת שכל ויעלת חן, וכל נתיבותיה מישרים.
שמעני בני: וקחה אותה לך לאשה — וצוך אביך
אז תשכיל — כי רק בך בחרתי, ואותך ראיתי
ישר לפני, וגואלה הטוב כהיום הזה · ככלותו
לדבר לא יכולתי התאפק, ואתן את קולי בבכי,
עשתונותי נבוכו ונאלמתי דומיה, ותקעתי לו כפי
על הדבר הזה · ובראותי כי השברתי ונדכאתי
מאד

ערלאַסט צו. אונד זאַגטע: ווען מיין שעפּפער מיך רופט, זאָ בין איך זאָ הערצליך בערייט צו איהם צו קאָממען. — היערויף ליעס ער איינען נאָטאַר קאָממען, אונד דיקטירטע איהם מיט פאָללעם לויכטענדעם פערשטאַנדע זיינען לעצטען ווילען פאָר. נאָך ווייס איך ניכט דען אינהאַלט דיעזעס טעסטאַמענטעס, דאַ עס פערזיעגעלט בייא איינער געריכטספערזאָן אין פערוואַהרונג ליגט. זאָ פיעל איזט מיר בעקאַננט, דאַס דוא, ליעבער פאַטער, דאַרין צום פאָרמונד איבער דיא אונמינדיגען קינדער ערנעננט וואָרדען ביזט, אונד דאַס דאַס געריכט נאָך היוטע אַן דיך שרייבען, אונד דיך היערהער רופען ווירד. געגען אַבענד דעס זעלבען טאַגעס ליעס מיך דער זעליגע אָנקעל פאָר זיין בעטטע רופען. איך טראַט מיט גראַוען, ניכט טרויריג צו זיינעם אונד עטוואָס פאָרהער מיין מיט שמערצען בענעטצטעס געזיכט. אַלס איך צו איהם היניטראַט, רייכטע ער מיר דיא האַנד. נאָך וועלכער איך גיריג גריף אונד זיא מיט הונדערט הייסען קיססען בעדעקטע. — וויססע מיין זאָהן, פינג ער אַן, איך בין דעם טאָדע נאַהע, דאָך ציטטערע אונד בעבע ניכט, איך קעהרע יא נור צו דעם הימלישען פאַטער צוריק, אין דעססען פאַטערס עוויגע גליקזעליגקייט לאַזט. איך דאַנקע דיר, מיין זאָהן, פיר דיא טרייען דיענסטע דיא דוא מיר איינע ציטלאַנג געלייסטעט האַסט; אין מיינעם טעסטאַמענטע האַבע איך דיר דיינען פערדיענטען לאָהן בעשטיממט; איך האָפפע, דוא ווירסט צופרידען דאַמיט זיין. פאַהרע פאָרט, מיינער האַנדלונג פאָרצושטעהען, אונד זיא מיט איינזיכט צו לייטען, ביז מיינע קינדער הערַאן געוואַכסען זיין, אונד דיא געשעפטע זעלבסט פיהרען קעננען ווערדען. — היער היעלט ער אייניגע אויגענבליקע שטיללע. אונ פוהר ענדליך פאָרט: מיין זאָהן, דוא קעננסט מיינע עלטעסטע טאָכטער... זיא איזט בערייטס זיבצעהן יאַהר אַלט געוואָרדען, זיא איזט איין פערנינפטיגעס, אַנגענעהמעס אונד טוגענדהאַפטעס געשעפּף. גיב מיר דיא האַנד דאַרויף, דאַס דוא זיא הייראַטהען ווילסט, ווען דיין פאַטער זיינע איינווילליגונג דאַצו גיבט. איך ווייס פיר זיא קיינען בעססערן מאַן, אַלס דוא ביזט. — יעטצט קאָננטע איך מיך ניכט לענגער האַלטען. איין שטראָם פאָן טהרענען שטירצטע אויס מיינע אויגען;

מאד, אמר אלי, לך נא בני הפעם ומחר השכם שוב הנה — אולם אהה! אויה לי! המה היו דבריו האחרונים, כי בלילה ההוא נאלם דומיה ועשתונותיו אבדו, ובבקר שב רוחו העמימה — ואתה אדוני אבי! מהר וחיש דרכך לבוא אלינו לנחמנו מעצבון נפשנו ותחי רוח בנך, המצפה ומיחל לקראת בואך כעבר ישאף צל.

(כב)

מכתב מאיש אחד לאבי הבן

שלום להנגיד הנכבד.

אם אמנם מנעני אלהים עד כה מכבוד לראות פני כבוד אדוני, ובמספר מכיריו לא באתי, אף שמי לא נודע לו מתמול שלשום, בכל זאת יען לא נעלם ממני ענות נפשו וטהר לבבו רחוק מכל רהב וגאון, על כן מלאני לבי להריץ אליך אגרת הזאת ולתשובתך איחל, ותהיינה אזניך פקוחות לדבר חפצי. הלא ידעת אדוני גם ידעת את יקר תפארת איש הנדיב ושוע קצין ונשוא פנים כבוד... אשר ברכו אלהים בעושר ובנכסים רבים, והוא מראשי קרואי עדתנו ומכל מנהיגיה הכי נכבד הוא, והנה יש לו בתולה בת יחידה יקרה ומהוללה ומעוטרת בכל טוב המעלות, בחכמה ויופי וכל ארחותיה מישרים, והיא כל חמדת צבי בית אביה המעלה, ובאהבתו אותה כל לבו ונפשו אך לראות אותה בגורל איש יקר נחמודות.

איך שטאנד פערשטיינערט דא , אונד , אָהנע דאס איך מיינער בעוואוסט װאר , גאב איך איהם דיא האנד . — אלס ער מיך זאָ צערקניטשט אונד צערמאלמט זאה , שפראך ער צו מיר: געהע יעטצט מיין זאָהן , אונד קאָממע מאָרגען אין אללער פריהע װי-דער צו מיר . אבער ליידער ; װארען דיעס זיינע לעטצטען װאָר-טע ; דען נאָך אין דערזעלבען נאכט פערלאָר ער שפראכע אונד געדאנקען , אונד בליב אין דיעזעם צושטאנדע ביז אן זיינע שטערבעשטונדע . — איילע אוך טהייערער פאטער , איהער צו קאָממען , אום מיך אונד דיא העכסט בעטריבטע פאמיליע צו טרעסטען . לך ; אונזער מוטה , אונזער העכסטעס גוט אין דיעזעם הויזע איזט דאהין ; מיט שמאכטענדער ערװארטונג זיהט דיינער אנקונפט ענטגעגען .

דיין דיך ליבענדער זאָהן

(22)

הָאכגעעהרטער הערר !

אָב מיר צוואר דאס גליק נאָך ניכט צו טהייל װאורדע אונטער דיא צאהל איהרער בעקאננטען , פיעללייכט ניכט איינ-מאהל דעם נאהמען נאך צו געהערען , זאָ װאגע איך עס דאָך אים פערטרויען אויף דיא טוגענדען איהרעס עדלען קאראק-טערס , דיעזע צייבען ערגעבענסט אן זיא ערגעהען צו לאס-סען . דיא וויכטיגקייט זיינעס איננהאלטס לעסט מיך ערוואַרטען , דאס זיא עס איהרער אויפמערקזאמקייט וירדיגען װערדען , װען איך עס ניכט אויך שאָן פאָן איהרער הערראבלאססענדען גיטע האָפפען קענטע . אָהנע צווייפעל דארף איהנען דער אַכ-טונגפאללע רוף דעס זעהר געשעטצטען אונד האָכגעעהרטען הערן ... ניכט אונבעקאננט זיין . דער נעבסט זיינעם בלי-הענדען װאָהלשטאנדע אויך איין מאן פאָן פיעלער װירדע אונד דעם גרעסטען אנזעהן , אונד דער ערסטע פאָרשטעהר אונזערער געמיינדע איזט . דיעזער האט איינע איינציגע טאָכטער , איין טוגענדהאפטעס , זעהר ליבענס אונד שעטצענסווערטהעס מעד-כען , װעלכעס קלוגהייט אונד שענהייט , פערבונדען מיט װאה-רער געטטעספורכט , אים האָהען גראדע בזיטצט , זיא

וחמודות, הראוי לה כפי ערכה ויתר שאת אשר לה מכל בנות עירנו וגבולנו, ואני רבות פעמים שמעתיו מדבר בתפארת מעלת בנך ושמעו הטוב להללו ולשבחו, אף הביע אומר: מי יתן ויחנני אלהים למצוא איש כזה לתת את בתי העדינה לו לאשה, כי אז כל יקר הן תרא עיני, ומצאתי און לי. ועתה אדוני! אם יש את נפשך להצליח את בנך יקירך בדרך הזה הגידה נא לי, כי למי כל חמדת עירו ורכושו? הלא לבתו ולאיש אשר תפול בגורלו, עוצה נא אדוני עצה וחושה להשיבני, למען אדעה מה אשיב שואלי דבר.

דברי עבדך מוכן לשרתך בכל עת ···

(כג)

תשובה

שלום לאיש יקר ומשכיל...

מכתבך ידידי הגיעני למועד לא נכון לו, לא עת חדוה ודודים עתה לי, כי נהפך לאבל משושי, נפלה עטרת תפארתי, במות אחי הישר ותום דרך, כבוד... אשר במבחר שנותיו גוע ונאסף אל עמיו בשבוע העבר, לשברון לבי ולב כל משפחתו, ולדאבון נפש כל באי שער עירו.

וגם

דיא לירדע איהרעס פפטרליכען הויזעס , מיט איינעם איה-
רער ווירדיגען מאננע עהעליך פערבונדען צו זעהען , איזט דער
הייססעסטע וואונש איהרעס האכגעאכטעטען פאטערס · איך
האבע איהן מעהר מאהלס דיא האהען איינגענשאפטען איהרעס
האכגעשעטצטען , וויא בעריהמטען נאהמעס , הערררן . . . לויט
ריהמען הערען· איינסט אייסערטע ער דען הערצליכען וואונש ,
זיינע געליעבטע טאכטער מיט איינעם ווירדיגען מאננע וויא איהר
נאהן איזט , בעגליקטעט צו זעהען : ער ווירדע זיך , זאגטע ער ,
גליקליך שעצצען · אונד קיינען בעגיירדען · פאלגליך , מיין
ווערטהעסטער הערר ; איזט עס דער גרעסטמעגליכע ווילע , דאס
דער וואונש דיזעס עהרווירדיגען גרייזעס אין ערפילונג געהע ;
ווען זיא זיך געהעריג ענטשליססען מעכטען · דיזעס ליבענסווירדי-
גע מעדכען פיר איהרען זאהן צור עהע צו בעשטיממען · געוויסס
קאן עס ניכט אונזער איהרער ווירדע זיין , זיך מיט דיזער
אכטונגסווערטהען פאמיליע צו פערשוועגערן , אונד דאס גליק
איהרעס זאהנעס דורך איין זאלכעס מוסטערהאפטע וועיב צו
בעפעדערן · איהר אללעין פאללען מוזסט דיא רייכטהימער איה-
רעס פאטערס צו , דא ער ווייטער קיין קינד מעהר זאהן נאך
מאכט ער הערט. זיא קענטען דאהער דיא פאדערונגען דעס מיט-
גיפט נאך זא האך שפאננען , זיא ווערדען איהנע בעוויליגט
ווערדען · איבערלעגען זיא מיין הערר, מיינען אנטראג , אונד
בעעהרען זיא מיך געפעלליגסט מיט איהרער אנטווארט, דאמיט
איך דעם הערררן דען איך מיט מיינעם אונטערנעהמען בעקאננט
געמאכט האבע איהרען ענטשלוס מיטטהיילען קענע ·
איהר דיענסטווילליגער אונד ערגעבענער ·

(23)

ווערטהעסטער פריינד !

איהר שרייבען טראף בייא מיר צו איינער זעהר אונגע
לעגענען צייט איין . יעטצט זינד ליידער קיינע טאגע דער פריי
דע פיר מיך , פיל מעהר האט זיך אללע לוסט מיינער פאמיליע
אין דיא טיעפסטע בעטריבניס פערוואנדעלט · מיין גוטער ער
נער ברודער · · · איזט לוידער פארינגע וואכע אין זיינען בעסטע
יאהרען

וגם כי רבתה עלי עתה טרדתי אשר נקראתי
לבוא שמה, לשית עיני ולבי על צאצאיו ויתומיו,
לסדר מישטרים לכל תהלוכותם, ולכלכל עצות עם
שאר האפוטרופסים על דבר העזבון, ולמחר הנני
מוכן להלוך להחיש פעמי לנחם את בני יקירי
וכל משפחת בית אחי הנדכאה והנאנחה, כי גדול
כאבם מאד. על כן ידידי! שא נא כי לא אוכל
להשיב על אמריך כאשר יאתה לך. — ואולם,
דע נא לבל תוסיף עוד שלוח אלי מכתב בדבר הזה ·
כי אף אם יקרה מאד בעיני מעלת הנדיב שוע
ונכבד... ולכבוד יחשב לי להתחתן בו, אבל לא
אוכל למלאות מאויי נפשו בזה, כי דבר צוה אחי
בטרם מותו, ודברו קדש לי ולבני יקירי — ואם יתן
איש כל הון ביתו לא נוכל לעבור פקודתו. ואתה
אם חכם לבך בין ותבין אשר לפניך, והנשאר הלא
הזמן יורך ויגיד לך כל התעלומות ·

ידידך דו"ש...

(כד)

מכתב לסוחרים מיודעי המת

שלום להיקר....

לא יום בשורה היום, אך עצור בל אוכל מהודיע
לך אדוני השמועה לא טובה, כי אדוני דודי
עזב את עולמו, והלך לארצות החיים בששה
לחודש הזה, והוא צוה לפני מותו, ונכתב בצוואתו
ונחתם והעד עדים: להיות אנכי פקיד לראש
בית מסחרו, ולחתום בשמו כל ממכר ומקנה כל
תמורה וכל משה יד אשר ישה הבית, וכאשר
אעשה

יאהרען מיט טאָד אבגעגאנגען, צום גרעסטען אונגליק זיינער שטערבליכען פאמיליע, אונד צום לייידוועזען אללער זיינער מיטבירגער. דא זיך נון מיינע געשעפטע דאדורך פערמעהרט האבען · אינדעם איך צום פראָמאָר דער היפאטהעקען-אמט עמאנירט ... קינדער בעראופען בין, אונד בעריטס מאָרגען שאָן נאך ··· אבריזען ווערדע. אום דען נאכלאס אין אָרדנונג צו ברינגען, אונד אום מיינען ליבען זאָהן אונד דיא גאנצע טיעף-געבייגטע פאמיליע צו טרעסטען: זאָ איזט עס מיר ניכט מעגליך איהנען געלעגענד צו אנטוואָרטען, דאהער זיא מיר מיינע קורצע צו פערצייהען בעליבען. — זאָ פיעל גלויבע איך איהנען זאגען צו מיססען, דאס איהרע פערגנערע בעמיהונג מיר אין דער בעוואוסטען זאכע צו טרייבען, נור פערגעבליך זיין ווירדע אינדעם איך, זאָ זעהר איך אויך דען האָך "אונד עהרווירדיגען הערען ··· צו שעטצען וויס, אונד זאָ זעהר איך מיך געעהרט זעהען מיסטע, מיט איהם פערשוועגערט צו זיין, דאָך מיינעם אייגנעם וואונסע ניכט גענוגען קאָן, וועלכער מיט דעם שעססטאמענט מיינעס זעליגען ברודערס אין ווידערשפרוך שטעהט. דא זיינע וואָרטע זאָ וואהל מיר אלס מיינעם זאָהנע הייליג זיינד, בעגניגען זיא זיך אונטערדעס מיט דיזעם ווינקע, דאס נעהערע ווירד זיא שאָן דיא צייט לעהרען ·

איהר ערגעבענער ·

(24)

האָכעדלער הערר!

איך ערפיללע הירמיט דיא טרויריגע פפליכט, איהנען דען שטערבליכען הינטריטט מיינעס הערן אָנקעלס איהרעס האנדעלספרייונדעס, . . . וועלכער לייִדער אם זעכסטען דיזעס מאָנאטס, דאס צייטליכע פערליס, ערגעבענסט אנצוצייגען. דא ער מיך אין זיינעם טעסטאמענטע, וועלכעס געריכטליך קאָנפירמירט איזט. צום געשעפטפיהרער זיינער האנדלונג ערנאנט האט, אונד מיר דיא פראָקורא איבער אללע אונטערנעהמונגען זיינעס האנדלונגסהויזעס בין צור מינדיגווערדונג זיינעס עלטעסטען זאָהנעס איבערגעבען, זאָ בין איך זאָ פריי, איהנען דיזעס מיט

דער

אעשה כן יקום ויהי, עד אשר יגדלו הנערים יוצאי חלציו. ועתה ארוני הנני אודיעך את אלה, ואערכה לפניך, שום תשים בטחונך בי כאשר בטחת בדודי ז"ל; כי בתום ואמונה אעשה, ואהי תמיד מוכן לפקודתך לכל אשר תצוני, ולא אאחר למלאות חפץ אדוני, הכל כאשר היה בתחלה בפקודת דודי ז"ל בעודנו חי.

ואני הנני נותן לפניך פה תמונת חתימת יד בשם דודי ונחתם בטבעתו....

דברי ידידו ועבדו .... החותם בבית מסחר בשם ....

(כה)

תשובה

מכתבך ידיד הבלתי, וכבר שמעה אזני הבשורה המעציבה ממות דודך, אוהבי היקר...
כי קראתיה במכתבי קורות העתים. ואני צר לי מאוד על אבדן איש אמונים כמוהו, אשר יעירה דרכו תמיד, ועולה לא נמצא בשפתיו ובמעשיו, מיום עשיתי עמו מסחר כעשרים שנה. ואתה ידידי ידעתיך בשם, היותך פועל צדק ואוהב מישרים, ולבי בטוח כי תלך בעקבות דודך ז"ל, להיות מעשיך באמונה וכשרון, על כן לא אמנע מעשות גם עמך מסחר וקנין, בכל אשר יקרה לפני, רק חזק ואמץ לעמוד על משמרתך למלאות חפצי מכיריך, למען הקים שם הטוב אשר לבית מסחר דודך.

דברי דו"ש

דער ביטטע צו מעלדען, דאס זיא אויך מיר גלייך מיינעם זעלי-
גען אָנקעל איהר צוטרויען שענקען, אונד מיך מיט איהרער אויפ-
טראגען בעעהרען מעגען. זיא זאָללען שטעטס מיט אללער
רעדליכקייט אונד בערייטוויליגקייט בעהאנדעלט, אויך איהרע
אויפטרעגע, וויא ביים לעבען מיינעס אָנקעלס, מיט דער גרעס-
סטען פינקטליכקייט בעזאָרגט ווערדען, צוגלייך ביטטע איך,
דאס זיא זיך מיט דיא שריפטציגען מיינער אונטערשריפט וועל-
כע דיא ביזהעריגע פירמא דער האנדלונג, אונד דיא היר דיי-
טליך געשריבען אונד מיט דעם זיגעל דער האנדלונג בעגלייטעט
איזט, געפעלליגסט בעקאננט צו מאכען בעליבען מעגען.

איהר ערגעבענער . . . !

אונטערשריפט דער פירמא . . .

(25)

ווערטהעסטער פריינד!

איהר שרייבען פאָם צעהנטען דיזעס מאָנאטס האבע איך
ריכטיג ערהאלטען, לײדער האבע איך דיא טרויריגע נאכריכט
פאָם טאָדע איהרעס אָנקעלס, מיינעס האנדעלספריינדעס . . .
שאָן פריהער דורך דיא צייטונגען ערפאהרען. הערצליך בעדויע-
רע איך דען פערלוסט איינעס זאָלכען רעדליכען מאננעס, דער
זיך וועהרענד אונזערס צוואנציגיעהריגען האנדעלספערקעהרס
אימער פאָן דער רעכטשאפפענסטען זייטע געצייגט, אונד
ניא אנלאס צו איינער אונצופרידענהייט געגעבען האט, דא איך
נון אויך זיא דעם נאהמען נאך אלס איינען זאָלידען רעכט-
שאפפענען מאַן קעננע, אונד איבערצייגט בין, דאס זיא אין
דען פוסשטאפפען איהרעס אָנקעלס טרעטען, אונד דורך פינקט-
ליכקייט אין געשעפט, דען גוטען רוף איהרעס האנדעלסהויזעס
ערהאלטען ווערדען, זאָ ווערדע איך ניכט ערמאנגעלן, מיך
ביים פאָרקאָממענדען פעללען אן זיא מיט אויפטרעגען צו ווענ-
דען, דיזעס פערזיכערט זיא.

איהר פריינד . . .

(כו)

מכתב אבי הבן לאחק מאהביו.

שלום לרעי ואוהבי!

הן עברו ימי הבכי, חלפו ימי אבל אחי, והגיע עת דודים לבני בכורי .... יום חתונתו ושמחת לבו, לקחת את בת אחי הבכירה לו לאשה, כפי צוואת אחי ז"ל, ואת החפה יעדתי ליום שלשה ועשרים לחודש שנים עשר הבא. והנני אקרא לך ידידי אלוף נעורי, לבוא אלי להתעלס אתנו באהבים ביום הזה, יום אורה וחדוה, והנה במכתבך האחרון חפצת לדעת שרש דבר מפקודת אחי המת על אודות בני, עתה אמלא שאלתך להעתיק לך פה פקודה השמינית מצוואתו, וכה אמר:

„כי יגדל בני הבכור ··· ויתחזק ויהי' לאיש לדעת לחשוב מחשבות ולעשות במלאכת בית מסחרי, אז יתן עשרת אלפים כסף לבן אחי ··· חלף עבודתו אשר עבדני ימים רבים, ובני לבדו ימשול כאות נפשו בכל קניני. אכן אם יישר בעיני בן אחי לקחת בתי הבכירה ... לו לאשה. וצוהו אביו הוא אחי ... אז כאחד הבנים יחשב לי, וחלק כחלק ינחל עמהם בכל אשר לי, והוא יפקד עם בני בכורי לראשי בית המסחר, ועל פיו יעשו עסקי המרכולת, כאשר היטב נודעו לו מתמול שלשום,

ועתה יען כי הנערה יפת תאר ומראה וטובת שכל מאוד, על כן מצאה חן בעיני בני ויאות לו לקחתה · וגם אני בכל לב נרציתי לדבר הזה, והוחלתי

(26)

בעסטער פריינד!

דא נון דיא טרויערלייט דער פאמיליע מיינעס זעליגען ברודערס בעריטס פאָרריבער איזט, זאָ מאכע איך יעטצט אנשטאלטען צור פערמעהלונג מיינעס עלטעסטען זאָהנעס, וועלכער פערמעגם דעם טעסטאמענטס דעס פערשטאָרבענען, דעססען עלטעסטע טאָכטער ,, פרייליין פ.. הייראטהעט. איך האַבע אלזאָ דיא עהרע, זיא מיין טהיירער יוגענדפריינד צו דער, אויף דען צוואנציגסטען קאָממענדען מאָנאטס בעסטימטען האָכצייט פריינדשאפטליך איינצולאדען, צו גלייך בעפֿירינע איך היערמיט איהר, אין איהרעם לעצטען שרייבען געאייסערטעס פערלאנגען דיא בעשטימונג מיינעס זעליגען ברודערס, אין בעטרעף מיינעס זאָהנעס פאָללשטענדיג צו וויססען, אינדעם איך איהנען דען אכטען ארטיקעל זיינעס טעסטאמענטס היער אבשרייבע, ער לויטעט אלזאָ·

„ווען מיין עלטעסטער זאָהן צור מינדיגקייט געלאנגט, אונד פעהיג זיין ווירד, זעלבסט דיא האנדלונגסגעשעפטע צו פיהרען, זאָ זאָלל ער מיינעם ברודערזאָהן .·. פיר דעססען מיר געלייסטעטע טרייע דיענסטע צעהן טויזענד זילבערגולדען אויסצאהלען, אונד האט אלסדאן איין איבער מיין פערמעגען צו שאלטען, זאָלטע זיך אבער מיין עבען בענאנטער ברודערזאָהן ענטשליססען, מיינע עלטעסטע טאָכטער··· צו היירטהען — פערשטעהט זיך, מיט איינוויליגונג זיינעס פאטערס, מיינעס ווירדיגען ברודערס: — זאָ זאָלל ער וויא איינער מיינער זעהנע אנגעזעהען ווערדען, אונד גלייכען אנטהייל אן מיינעם נאכלאס מיט איהנען האבען, אים גלייכען מיט מיינעם עלטעסטען זאָהן דיא אָבעריסטע פערוואלטונג מיינער האנדלונג פיהרען, דערען געמעכע ער זאָ גוט קענט.

דא נון מיין זאָהן דאס פרייליין, מיט דעם ער אויפער-לאנגען ווארדע, איהרער טעהיים זאָוואָהל אלס איהרער טוגענד האלבער ליעבט, זאָ זייא עס פערן פאָן מיר, איהם איין הינדערניס אין דען וועג צו לעגען, אונד איך שטיממע פילמעהר

והוחלתי עד עברה שנת האבל , ועתה כי בא מועד , אל נא תתמהמה ידידי , ורעי בוא ליום חדות לבנו, ואם תישר בעיניך להביא עמך שנים או שלשה מבני משפחתך. לרצון יהי' לי , ותגדל שמחתי בראות משפחתי האהובה צהלה ושמחה עמי ואקבלם בשמחה וטוב לב .

דברי ידיד נעורך השמח לקראת בואך.

(כז)

מכתב לבעל חוב

שלום

בקורת בהיותה לספרי מסחר אשר לאדון המנוח . .

נמצא כתוב שם אדוני בין בעלי החובות, כי אתה חבת לו חמש מאות זהובים כסף במחיר עשרים צרורות משי , אשר קבלת זה שתי שנים , ועדנה לא הגיעו הנה התשלומין . והנה אף אמנם כי האדון המנוח בטוב לבו נשא פניך לבלי היות לך כנושה, והעביר על המועד, בכל זאת הן לא העביר על החוב כולו , כי לא מחהו מספרו . ויען כי אין ביכולת האפוטרופסים להתעלם מקניני היתומים , לכן צוו לכתוב אליך ולשאול ממך כסף החוב . והנחה עשו לך , להוחיל עוד חדש ימים מיום ראותך המכתב הזה . אולם אם יעבור גם המועד הזה , ועוד תסוג ידך אחור מלשלם, יצר להם מאד לראות אותם ברע ויביאו הדבר לפני שער המשפט אשר בעירך . ועתה ארוני הלא טוב לך למהר להתרפס ולרהב האפוטרופסים ולא תאחר אולי ירצו פניך :

רבקי החותם בשם . . .

פאָם הערצענסגרונד מיין דיעזע פערבינדונג איין . איך וואַרטעטע נור ביז צום פערלויף דעס טרויעריאַהרעס, אונד האַבע נון אויך אָבענבעסטיממטען טאַג דיא האָכצייט פעסטגעזעטצט . איך ביטטע זיא נאָכמאַהלס, מיין געשעטצטער פריינד, אונגעזוימט צו אונס הערצוקאָממען, אונד אונזערן פריידענטאַג דורך איהרע גע-גענוואַרט צו פערהערליכען . וועננ עס איהנען געפעללינג איזט, קעננען זיא אויך איינינגע פאָן איהרער פאַמיליע מיטברינגען, וועלכע געוויס דיא פריינדשאַפטליכסטע אויפנאַהמע פינדען ווערדען .

איהר פריינד .

(27)

מיין הערר !

בייא דער אונטערזוכונג דער האַנדלונגסבוכער דעס פערשטאָרבענען העררן . . . פאַנד זיך , דאַס זיא איהם זייט צוויא יאַהרען פיר עמפפאַנגענע צוועלף באַללען ראָהע זיידע פינף הונדערט זילבערגולדען שולדיג זינד, אויך ביז יעטצט נאָך קיינע צאַהלונג געלייסטעט האַבען . וועהן זיא עס נון צוואַר דער הערצענסגיטע דעס זעליגען הערררן . . . צו פערדאַנקען האַבען דאַס ער זאָ לאַנגע נאַכזיכט געגען זיא האַטטע, זאָ האַט ער דאָך טראָטס דעסטאָוועניגער ניהמאַהלס דיא שולד גאַנץ ערלאַססען, דאַ ער דיא זעלבע ניכט אויס דעם בוכע שטריך . דאַ עס ניכט אין דער מאַכט דער פאָרמונדער שטעהט , דאַס איינגענטהום דער אונמינדיגען וואייזען צו פערשענקען : זאָ האַבען זיא מיר אויפגעטראַגען אַן זיא צו שרייבען , אונד דיא בעזאַגטע שולד איינצופאָדערן . ישדאָך וואָללען זיא נאָך איינען מאָנאַטה , פאָן עמפפאַנגע דיזעס בריפעס אַן געצעהלעט , געדולד האַבען . זאָללטע אַבער אויך ביז נען דיזעס טערמינס קיינע צאַהלונג איינ-לויפען , זאָ ווערדען זיא זיך געניטהיגט זעהן , דיא זאַכע בייא דער געריכטסבאַרקייט איהרעס אָרטעס אַנהענגיג צו מאַכען צו מיססען , וועלכעס איהנען זעהר לייד טהון ווירדע . איילען זיא דאַהער , מיין הערר , דיא פאָרמינדער זאָ באַלד אַלס מעגליך צו בעפרידיגען .

איס נאַהמען דער . . . האַנדלונג ,

(כח)

תשובה

אודה על אשמתי, כי עדן לא שלמתי לבית מסחר האדון המנוח... סך חמש מאות זהובים במחיר המשי אשר קבלתי. אך שאו נא ארוני! אם תחפשו באגרות הכתובים. מאתי אל בית מסחר ההוא, הלא תמצאו כי לא במרד ובמעל נעשתה זאת, אם תבקשו ותבינו בספרי מסחרו, עיניכם תחזינה מישרים, כי שנים רבות עשיתי עמו באמונה וביושר, ולא הבאתי עלי אין גם תלונה אחת קטנה. אך בפעם הזאת יד ה' נגעה בי, ותבער בכל רכושי לשחתו בחבערת אש, אשר יצאה בשכונתי, ותיקד עד תחתית ביתי וכל משכיות סחורותי, וחדל ידי עד מאוד, וכמעט נשארתי באין לחם ושמלה. הן אמנם מאז שנה אחת החלותי שנית לעשות מסחר קטן, בכסף מעט אשר נדבו לב איזה נדיבים להחזיקני בו, עד השיגה ידי למצוא מחית ביתי בלחץ גדול, אך קצר כח אנכי, ואין לאל ידי לשלם חובות ישנים. לכן אדונים יקרים! כתרו נא לי זעיר, אולי יאבה ה' שלוח לי ברכתו, ויפרוץ קניני אשר ראשיתו מצער, אז חלילה לי לעשוק את היתומים, ובכל חפץ אשיב את נשיי לאחרים, ויודע לכם אמונתי, ותדעו כי לא מזדון לבי אחרתי עד הנה לשלם לכל בעל משה ידי.

מוקירכם.

בעת

ערלס, האָכגעעהרטע העררן!

איך קאַן ניכט אַנדערס אַלס דיא, דעם האַנדלונגסהויזע דעס זעליגען העררן ... טולריגע וואַטע פאָן פינף הונדערט גולדען, דער װאַרהייט געמעס איינגעשטעהען · אַלליין, האָכ-אַכטבאַרע העררן פאָרמינדער! װען איהר דיא בריפע לעזעט, דיא איך דעסהאַלב אַן דען זעליגען געשריבען האַבע, זאָ װער-דעט איהר אייך איבערצייגען, דאַס עס ניכט אויס אונרעד-ליכקייט געשיהט װען איך מיט דער צאַהלונג זאָ לאַנגע צוריק שטעהע. זיא װערדען [...] געגענזייטיג אויס זיינען ביכערן ער-זעהען האַבען, מיט װעלכער אויפריכטיגקייט איך מיינע רײ-זע פאָן יאַהרע פאָרהער מיט דיזעם ה נו פעקעהרט האַ-בע, אַלהיער יע דיא מינדעסטע קלאַגע איבער מיך קאָממען צו לאַססען. אַליין עס האַט מיך לײדער פאַר צװײא יאַהרען דאַס אונגליק געטראָפפע, מיין גאַנצעס פערמעגען דורך איין פייערסברונד צו פערליהרען, װאָדורך איך אין דיא טיפסטע דירפטיגקייט פערזעצט װאורדע. צװאַר האַבע איך זייט אײ-ניגען יאַהרע מיט דער קליינען געלד אונטערשטיטצונג איניגער װאָהלטהעטער װי ער איינע קליינע האַנדעל אַנגעפאַנגען, דער מיר יעדאָך קוים מיינען לעבענס אונטערהאַלט מיט מיינער פאַ-מיליע אַבװאַרפט; קײנעסװעגעס אַבער פינדע איך מיך יעצט אים שטאַנדע, אַלטע שולדען צו בעצאַהלען. איך ביטטע דאַ-העער, װירדיגע העררען! מיט מיר נאָך לענגער געדולד צו האַ-בען פיללײכט זעגנעט גאָטט דיזען מיינען קליינען אַנפאַנג; אַלסדאַנן װערדע איך געװיס דאַראויף בעדאַכט זײן, מײן אונרעכט װידער גוט צו מאַכען אונד דיא שולד נאָך אונד נאָך אַבצו-טראַגען. זיא װערדען זיך אַלסדאַן איבערצייגען, דאַס מיך נור העכסטע אונמעגליכקייט, אונד ניכט אונרעדליכער װילען אַבגעהאַלטען האַטטע, דען װײטען דאַס איהריגע צו בעצאַהלען,

איהר ערגעבענסטער דיענער.

ביים　　　　　　　　ואו

(כט)

ברכת ריע

שלום ומזל טוב לרעי אהובי כנפשי ה"ה . . .
בעת הרחקתי מביתי, ברדתי לשוק בעיר . . .
בא מכתבך הנעים לבית מושבי בקרית . . .
ומשם שלחוהו לי אנשי הבית למקום השוק. ובפתחי האגרת ואך ראה ראיתי מכתבך הנעים, מלאתי גיל וחדוה, ונפשי התענג' מאוד לראות כי העליתני על זכרונך אחרי נפרדנו איש מעל אחיו זה כארבע שנים, אמנםמה גדלה שמחת לבי בקראי דברי אגרתך היקרים והודעתני כי בחסדי אל הורם קרנך בכבוד, וכי הוצב לך יד בעיר . . . ולקחת בת דודך היקר ז"ל לאשה, ולך חלק ונחלה עם בניו בירושת נחלתו, ונפקדת לראש בית מסחרו הנודע בשערים לתהלה ולתפארת, אשריך וטוב לך! שפרה גם עלי חבל נחלתך ידידי, ובטובך ישמח לבי גם אני, יואל אלוה ויצו אתך את הברכה בכל משלח ידך, יעלה ויצמח קרנך בטוב ונעימים לאורך ימים, עם נות ביתך היקרה והמהוללה, אשר יפיה וכשרון מעשיה נודעו לי בהיותי בימי נעורי בבית אביה, והנה קראת לי ידידי, לבוא ליום חופתך לשיש אתך משוש ביום אורה ושמחה, אך בהיות כי רב הדרך מאד, ומלאכתי ועסקי רבים, לא אוכל מלאות רצונך ורצון נפשי, אמנם קראתי עונג משתה ושמחה בעצם היום הזה בחברת רעים וידידים, ובטוב לבנו ביין העלינו זכרונך וזכרון אשתך האהובה על ראש שמחתנו. קח נא אהובי התשורה השלוחה לך בזה ליום חתונתך, ותהי נא לאות ברית ידידות בינינו, אשר לא תשכח לעולם.

דברי אוהבך בכל לב

(29)

געליבטעסטער פריינד!

ביא מיינער אבוועזענהייט — איך וואר געראדע אין דער שטאדט צור מעססע — קאם איהר זעהר געשעצטעס שריי־בען אין מיינעם הויזע צו . . . אן, פאן וואו עס מיר מיינע לייטע הירהער שיקטען, גלייך בייא ערעפנונג דעס בריפעס עמפפאנד מיין הערץ אללע יענע אויסערארדענטליכע פריידע, אלס איך איהרע האנדשריפט ערקאננטע, אונד זאה, דאס זיא זיך נאך מיינער פיעליעהריגען טרעננונג מיינער נאך ערינערטען. דאך מיין פערגניגען ווארד אונענדליך גרעססער, אלס איך איהרען בריף דורכלאס, ווארויס איך איהרע גליקסאומשטענדע ערזאה, דאס זיא נעמליך אין . . . איהר וואָהנאָרט גענאממען, דיא טאָכטער איהרעס זעהר ווירדיגען אָנקעלס געהייראטהעט, אונד געניסען אנטהייל אן זיינעם בעטרעכטליכען נאכלאס, זאָ וואו אן זייגער מיט בערייטען האנדלונג האבען. איך וואנשע איהנען צו דיזעם אללעם פיל גליק, אונד נעהמע דען הערצליכסטען אנטהייל אן איהרעם וואָהלשטאנדע. מעגע זיא דער אללערהעכסטע מיט זעגען איבערשיטטען, אונד איהנען אים שאָססע איהרער גע־ליבטען פרויא (דערען שענהייט אונד טוגענד מיר שאָן יעצט נים הער בעקאנט איזט, אלס איך אין איהרעם שעטצבארליכען בריעפע זאהר), איינע גליקליכע צייט אונד איין לאנגעס פראָהעס לעבען פערלייהען! איהרע גיטיגע איינלאדונג צו איהרער האָכ־צייט קאננטע איך וועגען דער גראָסען ענטפערנונג, זאָ וויא וועגען דער מענגע דער געשעפטע, וואָמיט איך יעצט איבער־הייפט בין, ניכט אננעהמען, זאָ זעהר עס אויך מיין הערץ ווינשטע. איינדעססען האבע איך היר אן דעמזעלבען מיין פעסט פעראנשטאלטעט, אונד אין געזעלשאפט אייניגער גוטען פריינדע איהרע אונד איהרער ליבען יונגען פרויא געזונדהייט געטרונקען. עמפפאנגען זיא, ליבער פריינד, הירביא איין האָכ־צייטסגעשענק, וועלכעס דאצו דיענען מעגע, מיך שטעטס אין איהרעם פריינדשאפטליכען אנדענקען צו ערהאלטען.

איהר זיא איננינסט ליבענדער פריינד!

אים

(ל)

אבי שמחת גילי!

שוש תשיש ותגל נפשי לתת לך היום בשורה נעימה, כי אשתי האהובה אחרי אשר מלאו לה ימי הריונה, באה עד משבר והמליטה זכר אמש בחצות הלילה, מהולל אקרא ה'! כי בטרם בא חבל לה ילדה, ותקל מאוד בלדהה, והיא, גם הילד הנולד לנו, הנה הנם בריאים ושלמים, כן יוסיף ה' להגדיל חסדו אתנו לשמחת לבבנו סלה· עתה אבי יקירי; מהר ובוא אלי ליום השלישי לשבוע הבא לראות בן בנך הראשון, בהמול בשר ערלתו, וישמח לבך בו ואתנו וקח אתך גם את אחותי הבכירה תהי' כי עמה אכבדה ואבגדנה בתתה את הילד על זרועות בן דודי הבכור לשאת אותו ולהביאו למקום חתונת דמים, בהמולו את בשר ערלתו·

דברי בנך הכותב בחפזון משמחת לבו ומרוב עבודה במלאכת הבית והמסחר

(לא)

תשובה

בני יקירי מחמד נפשי!

קח נא ברכתי, ברכת אושר ומז"ט היוצאת מעמקי לבי, ליום הולד בנך בכורך, וגם לאשתך האהובה אשלח ברכתי· יואל אלוה ויגדל הילד והיה לאיש מצליח ישר ותמים, לשמחת עולם לבם, גלעטרת תפארת שיבתי, והנה נמנעתי מבוא ליום מועד ברית המילה, כי רפה כחי כיום, והרופא צוני לשבת ביתה כשלשה ימים, להשמר מקור ורוח בימים האלה. אכן את אחותך הבכירה הנה אשלח אליך כאשר שאלת, וגם אחיך הצעיר. . . יבוא עמה, ועתה בני! היה אך שמח

(30)

טהייערסטער פאטער!

איך געפיהלע דאס העכסטען פערגניגענס זאבלד איך דיא פעדער אן , דיר דיא גליקליכע ענטבינדונג מיינער געליבטען גאטטין פאָן איינעם היבשען געזונדען קנאבען , וועלכע געסטערן אבענד אום צעהן אוהר ערפאלגטע, ערגעבענסט אנצוציגען. ביידע, וועכנערין אונד קינד , בעפינדען זיך נאך פערהעלטניס דער אומשטענדע רעכט וואָהל . דיא ניעדערקונפט גינג פיעל לייכטער פאָן שטאטטען אלס וויר געגלויבט האבען. אייזע אונק טהייערסטער פאטער, אויף דיענסטאג דער קינפטיגען וואָכע העהר צו קאממען. אום דיעזען ערשטען ענקעל צו זעהען , זיינער בעשניידונג ביי צו וואָהנען , אונד דיך מיט איהם אונד אונס צו פרייען . אויך ביטטע איך , מיינע עלטעסטע שוועסטער מיט צו ברינגען , דא זיך איהר אונד מיינעם קוזינג . . . דיא גענאכבארשאפט בעשטיממטע האבע. געטריבען אין אייל פאר פריידע אונד געשעפטיגקייט איהר זיא ליעבענדער זאהן .

(31)

געליבטעסטער זאָהן!

אומפאנגע הירמיט מיינען זעגען . הער"צליכסטע גליקוואונשע , וועלכע איך דיר אונד דיינער געליבטען פרויא צור געבורט איירעס ערסטען זאָהנעס אבשטאטטע . מעגע דער אללגיטיגע דען קנאבען זעגנען , אונד איהן צו איינעם גליקליכען אונד טוגענדהאפטען מענשען , צור פריידע איירעס על-טערן? טערנס , אונד צור צירדע מיינעס האוזעס , הערנאן וואכסען לאססען ; עס איזט מיר אבער ניכט מעגליך , אויף דען טאג דער בעשניידונג היערהער צו קאָממען , דא איך איין וועניג אונפעהליך בין אונד מיר דיא ערצטע בעפאָהלען האבען , אייניגע טאגע דאס צימער צו היטען , אום מיך פאָר דעם איינווירקען דער רויהען ווינדע, וועלכע יעטצט וועהען , אין אכט צו נעהמען . איך שיקע דיר אבער מיין עלטעסטע טאכטער, אין בעגלייטונג מיינעס דריטטען זאָהנעס . . . איבריגענס ביטטע איך דיך , רעכט פראָה אונד פערגניגט צו זיין , אונד דיר מיינעטוועגען ניכט דען געריגסטען קוממער צו מאכען, דא מיינע אונפעהליכקייט זעהר אונבעדייטענד איזט , ווי דוא עס פאָן דיינען געשוויסטערן הערען ווירסט .
צוגלייך

וטוב לב, ואל תדאג לחליי מאומה, כי אך מצער הוא, כאשר תשמע מפי אחותך ואחיך הבאים אליך. ואבקש ממך כי תקרא שם בנך הנולד לך בשם... הוא שמו של אבי אמך, אשר שאל מאתה קודם מותו, לקרוא בשמו בן הראשון אשר יולד במשפחתנו. והחבר אליו גם שם דודך ז"ל, ויקרא שם הילד בישראל פ. פ.

אני אביך השמח בשמחתך.

(לב)

מכתב האב לבנו

בני יקיר לי!

מאז הן רבת פעמים קראתני בני יקירי לחוג עמך משתה ושמחה במועד חדותך, ועתה אקראך גם אני לחוג עמי יום רנה וחדוה למלאת שבעים שנה לחיי מספר שנות אדם בהם, וחמשים שנה לכלולת חתונתי עם אשתי, היא אמך היקרה ותזימה תחי'. הנה ביום עשרים לחודש הזה אפרוש כפי לאל גומל עלי, ושפתי תבענה לו תודה ותהלה, אשר ימינו תמכתני וזרועו אמצתני עד הנה, ונתן לי אורך ימים, צבא אנוש עלי ארץ, בכבוד ותפארת שיבה, בחיק אשה משכלת ויקרת רוח, ואחר רנה ותפלה אקרא למאהבי מסביב, לעשות להם משתה כיד ה' הטובה עלי, ולהתעלס עמהם באהבים. ואתם בני ובנותי, עם כל צאצאיכם! הקבצו ובואו אל אביכם הזקן לעלוז ולשמוח עמי ואני עמכם. ועתה בני רדה אלי אל תעמוד והבאת אתך אשתך וכל יוצאי חלציך וכל קרובי אשתך תחי', ובבואכם תרבו גיל אלי גיל וזרועי תחבקכם, ונודה יחד לאלהי חסדי בקול המון חוגג, ובמקהלים נברך ה'.

דברי אביך החרד לקראת בואך...

צו גלייך ביטטע איך, דעם קנאבען דען נאהמען דיינעס גראָססואַטערס פאָן מוטטערזייטע בייא צו לעגען, דא דערזעלבע עס זיך אויסדריקליך פאָר זיינעם טאָדע ערבעטען האט. אויך לעגסט דוא איהם דען נאהמען דיי עס זעליגען אָנקעלס בייא, זאָ דאס דער קנאבע . . . גע ענגט ווערדע. סאָוואָהל טהייל-נאהמע אן דיינער פריידע פערבלייבע איך א׳ ו׳ וו׳.

(32)

טהייערסטער זאָהן!

זייט איינגען יאהרען האטטע איך פערשיידענע מאהל דאס פערגניגען, פאָן דיר צו דיינען פעסטליכען טאגען איינגעלאדען צו ווערדען, יעטצט האבע איך דיא פריידע, דיך צו מיינעם פעסטטאגע איינצולאדען. עס איזט מיין זיבענציגסטער געבורטס-טאג, דען איך אם 20 דיעזעס מאָנאטס צו פייערן אנשטאלטען געטראָפפען האבע. דיעזער טאג, אין וועלכעם איך פאָן געטטעס גנאדען דאס געוועהנליכע ציעל דעס מענשענ-לעבענס אין עהרען ערריייכט האבע, איזט מיר אום זאָ טהייערער, דא ער אויך דער פינפציגסטע יאהרעסטאג מיינער גליקליכען פערעהעליכונג מיט דיינער געליבטען מוטטער איזט. נאך דעם איך אן דיעזעם טאגע מיין הערץ אן געבעטע אונד דאנקזאגונג פאָר דעם אללערהעכסטען הימלישען פאטער אויס געגאָססען האבען ווערדע, וויל איך מיך אונד מיינע פריינדע צו איינעם פריידענמאהל אום מיך העהר פערזאממלען. קאָממט איינע קינדער אונד ענקעל! קאָממט צו אייערען גרויסען פאטער; פרייעט אייך מיט איהם, זאָ וויא ער זיך איזט ער פרייעט. בעזאָנדערס ביטטע איך דיך, געליבטעסטער זאָהן, אונגעזיימט מיט דיינער ליבען געמאהלין, קינדערן אונד דיינען בעסטען פריינדען הערצוקאָממען. מיט זעהנזוכט ערווארטע איך מיך אייך ענטגעגען לייען, אונד אייערע אנוועזענהייט ווירד מיינען פריידענטאג פיל פרעהליכער מאכען. מיט בעגירדע אייך באלד צו זעהען פערבלייבע איך

דיין דיך ליבענדער פאטער

אציגה עמך בזה קצת דרכי המליצה הנשגבה ואורחות השיר כפי אשר הונחו מראשי המליצים והמשוררים. ואתה הסכת ושמע והוסף לקח —

מחזק המליצה והשיר, להיותה כלולה מרעיונות ודמיונות נשגבות בחן ושכל טוב, ובקוצר מלין יתן אמרי שפר, למען יערב לאוזן שומע, ויכנס לחין הקורא, עד אשר יתפעל ברגשת נפש, אם לשמחה, אם לאבל, לאהבה או לאיבה, ודומיהם, הכל כל עומת שהיתה כוונת המליץ וחפצו בו.

מסוגלת המליצה והשיר לפעמים, להשפיל רמים, ולשים שפלים למרום, לגשם ענין רוחני, ולהפך, לשים פה ולשון יד ורגל, ודומיהן, לאשר נעלה ונשגב הכל אלה. וזו יקרא תמונת ההגשמה כמו כי אשא אל שמים ידי, ופסת רגליו, עיניך תחזינה, על פי ה׳ יחנו.

ואף לאשר אין יש רוח בפיהם: והארץ רחבת ידים, לרגלי ההר עד לב השמים, מבטן הארץ.

לפעמים יתפעל המליץ והמשורר בחוזק דמיונו ורעיון לבו, עד אשר ידמה גוף רחוק כאלו הוא עומד נכחו ומדבר עמו פנים בפנים, וזהו תמונת ההסבה, שקני מוסיקא כיהו כי טובים דודיך מיין, אם אשכחך ירושלים.

יש אשר בהתחזק תשוקתו עליו לאיזה ענין וחפץ, יביע גם אומר נמנע וחדל לעולם, וזהו תמונת הכוסף: מי יתן לי אבר כיונה וגו׳.

לעתים ימתק לאזן לשנות ולשלש אמריו, וזו תמונת ההכפלה: למה תאמר יעקב, ותדבר ישראל, נסתרה דרכי מה׳ וגו׳, אל תירא עבדי יעקב, וישורון בחרתי בו, הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה.

לפעמים יבואו בדברי המשורר, חלקים סותרים ומאמרים מתנגדים מערכה מול מערכה, וזו תמונת ההתנגדות: ה׳ מוריש ומעשיר, משפיל אף מרומם. בערב ילין בכי. ולבוקר רנה. העם ההולכים בחושך ראו אור גדול.

וידעת היום כי יש ויש הרבה חקים ומשפטים וסגולות נפלאות למליצות ולשירים. החפץ לאלה ידו מהם יקחם מעל ספר הנפלא לשון למודים מהרב החכם רמ״ח לוצאטי. ומספר היקר ערוגת הבושם, ושאר ספרי חכמים רבו כלליהן ודקדוקיהן. וישרים יזמרו וישירו בדרכי ה׳:

שפה ברורה

(ב׳)

הוא

חלק השני

כולל אגרות ומליצות הנכתבות בפועל, מאת סופרים ומליצים המפוארים לתהלה בארץ, מהם כבר נדפסו בספרי המאספים, אשר הופיעו מהחל שנת תקמ״ד עד כלות שנת תק״ע, כלם מעשי נבונים ומשכילים המה, כלם יאלפו דעת וילמדו מהר דבר צחות, ועלגי לשון ידעו שפה ברורה.

צווייטע אבטהיילונג

איינע אויסוואהל

ווירקליך געשריבענער בריפע אונד געדרוקטער פראזאישער אויפזעטצע, גרעססטען טהיילס פאן העברעאישען קלאססיקערן ענטהאלטענד.

(יט)

אגרת מהמליץ המשורר כ׳ שלום כהן,
להחכם הכולל כ׳ איצק אייכל·
בשלחו אליו מחברת אחת מראשית פרי מפעליו
בשפת העברית, לשום עינו עליה הטובה היא,
ומעודדו לצאת לישעו ולהיות לו מעיר לעזור·

שלום לאדוני היקר החכם הנודע .....

מארץ מולדתי אל עיר החכמה הזאת הנה באתי במגלת ספר, כתובות עליה מליצות עבריות, ראשית בכורי פרי מחשבותי הנה; ואבוא היום להשתחות לפני אדוני ולהדכא תחת רגליו, והגשתי לפניך זה פריי למען תפקח עיניך עליו, וענית ואמרת, היטעם לחכך אם לא? אם אמנם צעיר אנכי לימים, לא ידעתי דבר את פני שר חכם ומליץ כמוך, אשר קטנך עבה ממתני, הלא ענות לבך נודעה לי מתמול שלשום, וכבר עשית עמי אות לטובה, והודעתני כי יקרה נפשי בעיניך. עתה אליך אדוני אשא קול תחנוני, קומה נא לעזרתי, ולעזרת שפת העברית, חמדת צבי תפארתנו, פליטת ישורון מכל מחמדיה מימי קדם, אשר מאז עשרים שנה אתה ורעיך המשכילים, בתבונת כפכם הרימותם אותה למעלה ראש;

ועתה

ועתה הה! פה אום הורד קרנה, וכבודה לעפר תשכון בעיר הזאת, אין דורש ואין מבקש, והמאסף נאסף, ואני אך תקות מעט לי להחזיר עטרה ליושנה; אולם כצולל במים אדירים כי יסחבוהו משברי ים, הגבה למעלה והורד ממח ישיט ידו להחזיק אף בקנה רצוץ ובעלה נובלת, להציל ממות נפשו · כן לשוננו העזובה ממאהבה גבורי כח, תחפוץ ישע מדלי רוח כמוני·— קום נא אתה אדוני! כי כאיש גבורתך, שנס עוד כגבר מתניך, אולי תוכל להקימה מעפר, ותחדש כנשר נעוריה, והיה בשלכת זרע קדש מצבתה. — ודע נא כי עוד כבודים אוהביה ומשחריה ירבון בארצות מסבים · אם תשוב להוציא מכתבי המאסף, אז הנכשלים יאזרו חיל, ואף ידי תכון עמהם, ואתאמץ בכל כחי לחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל, כי רבים מאוהבי ומכירי במרחקים כלתה ונכספה נפשם לקנותם: — המלץ נא אדוני בעדי לפני אוהביך רבים וכן שלמים בקריה זאת, למען אציב לי פה יד, וארעה כה אעשה · על תשובת יקרת דבריך הגולתי, אני עבדך הצעיר.

בערלין י"ז מנחם תקנ"ט לפ"ק.

שלום הכהן.

(כ)

תשובה מרי' איבל

על התשובה ההיא קרא ר"ש הכהן את הקריאה הזאת לאמור: האגרת הנחמדה והמסולאה הזאת אין ערוך אליה ביופי מליצה ומתק שפתים, מיום נכתבה בלשון זו אגרת שלומים על הארץ.

שלום למיודעי איש משכיל ....

כאשר יקרה נפשך בעיני דובר צחות ! כן עגמה לך נפשי ; וכאשר מתוק לחכי צוף דבש מציתי מנועם מחברתך בו כבדתני, כן לבי יודע מרת נפשך ; כי כמוך כמוני פחד פחדתי פן יהיון דבריך נואש, ופעלך מאפע. צר לי עליך ידידי ! צר לי, כי הבאת בידך אבן יקרה ואין מבקש, העלית בכפך צרי גלעד מזור ותרופה לכל שוחרי מוסר, ואין איש שם על לב. מדוע אחרו פעמיך ? מדוע בוששת לבוא עד הנה, כי תקרא ואין עונה ? — גם אלי, איש בריתך, לאל תקרא ? כי מי אני לעמוד לעזר לך ? ומה חילי כי שמתני למנוס לך ? מה יתן ומה יוסיף קנה וכוף להציל נפש צולל במים אדירים ? הן כהושיט ידו להחזיק בו ישרשו ממקומו, וכשל עוזר ונפל עזור ; גם אנכי טעמתי את קבעת כוס התרעלה אשר עבר על עם יהודה ועל משכיליו · חלפו ימי האהבה עברו ימי הברית אשר היו ביני ובין בני ישראל, עת נראו נצני החכמה ותפרח לשון עבר לתהלה ולתפארת, אז יצאו נערי בני ישראל ללקט מפרי תבונתה דבר יום ביומו, נסו ואינם — אהה ! אף לא יוסיפון שוב ; מיום אמרו בלבבם לאמר: מלאה כל הארץ דעה, מאסו בלשון אבותיהם, וישליכוה אחרי גום ; גם אותי שכחו ויעזבוני כערער בערבה · ועתה אל מי אשא קולי לדבר טוב בעדך ? אל מי אפנה לבקש עזר ותרופה לנפשך האומללה ? שוט נא בחוצות, סוב נא ברחובות, פקח עיניך וראה אם תמצא אחד בעיר ושנים במשפחה אשר יאבו שמוע לך,

אם

אם יחושו כי שפת עבר על לשונך ? — ככה נהפכו העתים ותולדותיהם, ככה נהפכו האנשים ודעותיהם .

אך אחת איעצך, שמענה ואתה דע לך : בסורך אל העיר, ונשאת את הקינה הזאת על שפלת הלשון והספר . והיה האיש אשר יטה אזני לקולך, ואשר יקוו מים סביב לבת עינו, הוא הרך והענוג אשר יאספך הביתה, וקראת אותו שלום בשמי ובשם כל דורשי לשון עבר, כי מן השרידים הוא אשר השאיר אלהים לנו לפליטה .

דברי אוהבך הדורש שלומך .

איצק אייכל .

שענעבערג סמוך לבערלין ד׳ מנחם תק״ס

(ג)

אגרת לבעהמ״ח ס׳ יריעות שלמה הוא ר׳ שלמה פאפנהיים .

לפאר החכמים נזר המליצים הרב החכם השלם שמו נודע בשערים לשם ולתהלה מהו׳ שלמה שיחי׳ שלום וישע רב .

אל מי מבלעדי אנשי חכמי לב ורבי תבונות כמוך תפנה נפש שוקקה להתהלך בגן ובשדמות העבתים, להתענג בנועם תנובתם, להנחותה במסלול ישר ולהאיר לה בנתיבות בני קדם ? וזולתם עדי מי יבא כל מבקש ה׳לדעת מצוא חפץ בספרי הקדושים הראשונים, לשאוב ממעיני מוסריהם ולרוות צמאונו בטוב חכמתם ? הן ספריך יתנו עדיהם ויצדקו, כי תרב חכמת שלמה שבעתים, באת עד מעמקי אמרותיהם הצרופות ,

הגעת

הגעת עד שרשי דבריהן . מקורן הערית וגלית מצפוניה, גם הוצק חן בשפתיך עת סלות ארחות המליצה, וחיך מבין יטעם אמריך כי נעמו, לכן שא נא אדוננו פני דופקי דלתיך, הבאים לשחר פניך על אודות החבבה אשר כוננה פה, ועל אודות המחברת אשר עתידים אנחנו להוציא בעו"ה . הן בצר נפשינו ראינו מפלת לשוננו הקדושה ההולכת דלה באין דורש ואין מבקש, יום יום ימעטו שוחריה . יודעי רב ערכה ומכירים עז תפארתה, ועל זאת דוה לבנו, כי גלה כבוד מגדולי חוקריה, אשר חברו בה ספרים יקרים, והמה כאוצר טמון אשר לא שזפתו עין אדם · ומה נאמר לאדוננו ומה נדע אשר לא ידעם יותר ממנו ? על כן אזרנו כגבר חלצינו ואמרנו : עד לא יכחדו אמרי קודש נטעי תפארת שפת ציון היקרה, נמהר ונחיש מפלט לה, לעורר נרדמים אשר עדנה תלין בלבם אהבת לשון הקודש, אולי עוד יש תקוה להרים קרנה, אולי תשוב עוד ותחדש כנשר נעוריה, וכימי קדם ישתוקקו נערי בני ישראל לשתות מבארה באר מים חיים, וזה החלונו להדפיס ולשלוח בשורה בישראל להודיעם אשר חפצנו לעשות, ונקוה בעזה"י כי לא לריק יהיה עמלנו ·· הננו ועלינו לחצרות כבודך אדוננו ! להשתחות ולהראות לפניך ונשאלה את פיך : עוץ לנו עצה, הורינו איזה הדרך נבחר למען נבא בטח ושאנן אל מחוז חפצנו ומגמת פנינו · ואנחנו תמיד נסור למשמעתך וכפי עצתך נתנהלה . גם זאת נבקש מטובך לשלוח לנו קצות מכתבי חכמה ודעת, בענינים הנוגעים כחקירת לשון עברית או

בבאורי

בבאורי כתבי קודש, נש״ש בהם כעל כל הון, ונתן להם מקום בראש׃ — אף זאת לדעת כי יש בינינו תורניים, רופאים, בעלי חכמות ולשונות שונות, וכלנו, אוהבי אל ותורתו, שואפים להקשיב לקח מפי תופשי התורה ולומדיה, כל הימים.

דברי הכותב בשם חברת אוהבי לשון עבר:

הערלין ו׳ י״ד חשון. תקס״ט לפ״ק

שלום הכהן

(ד)

וזאת תשובת החכם ר״ש הנ״ל

ברעסלויא ד׳ כ״ו מרחשון תקס״ט לפ״ק;

אל חסיני המדע לבושי מכלול חכמה כלם, ה״ה חבורת אוהבי לשון עברית, האל ישמרם ויצו אתם את הברכה חיים ושלום עד בלתי שמים!

מורי ורבותי! אני אינני כדאי ששלחתם אלי דברי חן ויקר במכתב המליץ הנפלא הרב ר׳ שלום הכהן מיום ו׳ י״ד חשון. ועכשיו ששלחתם לא אוכל להמלט מלהשיב על דבריכם היקרים המעטרוני כבוד והדר על בלי מה.

ראיתי וששלבי כי עוד ציץ המטה לבית ישראל, עוד יפרה נצר יצא חוטר מגזע מרבדות שפת עברית, ובעזר האל תהיה על ידכם חכמי לב לגפן פוריה, יאכלו בוצריה וישבעו דורשיה ויחי לבבם. — אכן! אשר שאלתם מאתי היות אהיה כמוכם בעושי המלאכה מלאכה היקרה הזאת, חנוני חנוני אתם רעי! כי אני הנה זקנתי ושבתי, לא

אוכל

אוכל עוד לצאת עם בחורי חיל ללקוט שושנים מבין ערוגות תלמי לשוננו הנחמדה, לעשותם כליל תפארת בראש העם אשר אנחנו בקרבו, ואנכי היום בנטות צללי ערבי, מצטייד לדרך אשר לפני, אך בלמוד התורה וידיעת דרכיה (כי זה כל האדם). גם כל אוצרות בית נכתי בחקירת הלשון שלחתי מעלי, ומסרתים כלם ליד ידידי הרב החכם השלם מהו' וואלף היידענהיים שיחי' (כאשר תראו מתוך קונטרס רגל מבשר הרצוף פה) אשר יוציאם ואשר יביאם בישועת ה' בקרב הימים לאור, אולי שם תמצאו חפץ ומקור נפתח למלאכת עבודת הקודש אשר מגמתכם אליה. ואף גם זאת, אם לפעמים יקרה ה' לפניכם ענין תחכו בו לעצתי, אז גם אנכי לא אכלא מלהדרש לכם ולענות כאשר תמצא ידי. ואתם! יהי נועם ה' עליכם ומעשה ידיכם תכונן ותהיו תהלה בארץ. דברי רעכם אוהבכם וידידכם.

שלמה פאפנהיים

(ה)

שלום לאוהב דבק מאח . . .

פתיתני ואפת רציתני וארצה, כי בא עת לעשות לה', הפר מחשבותי ונדרי בל עוד אשא, לשבת בדד ולהום מרחוש בשפת עברית אשר מנעורי שעשועי היתה יום יום, ומליה לחכי כדבש למתוק, כי כמוני כמוך צר לי לראות לשוננו הקדושה המעוטרת בכליל יופי והמלאה בהדרת נועם על כל גדותיה, הולכת דלה ומטה, אוהביה ימעטין, כמעט פסו דוברי צחות, ודור יבא לא ידעו ולא

ולא יבינו יקר תפארת שפה הזאת. הלא היא מאירת עינינו בחקר ספרי הקדושים דראשונים ובאורה נראה אור, לדעת מעשה יוצר ויצוריו מראש ימות עולם, וקורות עתים הראשונים אך על ידה נודעו, היא תאלפנו צדק ותורנו דעת בדברי אלהים חיים, ולחקור מקיר תורתו הנשגבה; היא חלקנו לבדה מכל מחמד עינינו הנשאר לנו מימי קדם, ובה לבדה לא שלטה יד שודדים, ולא החריבה כף שוסים. ועתה אהה בת עבריה! עזבוך בניך, אוהביך ורעיך הרחיקוך, ומיודעיך מחשך! — לכן ידידי! היטבת עשה לעורר חמלה, בלב רבים אשר בלבם טמונה עוד אהבתה; והנני נותן לך דעתי שלמה לדבר הזה, אך הוי זהיר בדבריך, ושמור רגלך מלכד, באספך מכתבי אחרים, לבל תוציא מתחת ידך דבר שאינו מתוקן, ושמח שמחתני בהודיעך לי, כי גדולי חקרי לב יתחכמון בנדבת רוח חכמתם, ואני ידידי! הפשתי באמתחתי בין מכתבי עברית אשר לי משנים קדמוניות ומצאתי, ושולח אני לך מהם אשר עברתי עליהם עתה בעין בקורת, שים כה נגד אחינו, ואם ייטבו הדברים בעיניהם וימצאו חן, עוד ידי נטויה לשלוח לך הנשארים עד תומם.

ידידך מוקירך

(ו)

לבחורי חמד איש איש על מכונו יהי שלום בחילו!

הכתו עבר, אשר שלח חצי עברתו באיתן קשתו על צמחי אדמת ישראל, הוביש נהרות המליצה

המליצה, והדליח כל יאורי ההגיון, אשר נבעו מקדם יין וחלב צוף דבש תחת לשון עבר, עתה עת הזמיר הגיע, והאביב השליך המודות מנגד והבריק פני תבל בכנף לבושו סחרחר בנעימים, הדודאים נתנו ריח, המה אצילי נערי בני ישראל, מגישי מנחת אמרי שפר להעיר רוח קנאת סופרים, ללמד בני יהודה לשון עבר כאשר יאתה להם, ולהקים גאון עדי תפארת לשוננו הקדושה, אשר נפלה מקדם זה ימים כבירים בנפול בני עמנו • והנה כאשר יצא ראשונה עלה לתרופה מ ש מ י ע ש ל ו ם, קמו בחורי חמד גדיבי עם, אנשי שם, לסקל מסלת לשון עבר, ולהראות חכמתה לעין העמים, במעט הנשאר לנו, לדבר בה כטוב בעינינו על כל דבר ומליצה חכמה וניוסר — והוחלתי לדבריכם מחריש ומשתאה עד הגיע פרי מחשבותיכם אלינו, וששון לבי טעמתי ביערת דבשכם, שמנתי עביתי כשיתי • ומרוב חדותי, גם בלבי בערה לבת אש התשוקה, ויחמנה מזמותי לחרות על לוח עשתונותי, כפי אשר הולידם רוח מבינתי, ועתה ראו ערכתי לפניכם מחברתי, יבחנו דברי בכור הבחינה, וכטוב בעיניכם עשו, כבדוני נגד זקני עמי או תחדלו, אני לא אחדל מהיות אוהב נאמן לדרוש את שלום איש אשר ידבנו לבו לב נבון, להוסיף כבוד שם ישראל לעיני העמים אשר אנחנו מסתופפים בצלם. —

ידידכם ומוקירכם . . .

(ז)

מכתב מאת הרופא החכם הכולל . . . .

שאלתי וישאל לבי, לקול אבשר שאחתי בשאחת בגביר,

אי[illegible] ידידך [illegible] הלוי בה"כ ליפמאן [illegible]

אף טוב ואף נעים שבת אחים גם יחד, להוציא את אבן
הראשה, עזרת תפארת אבותינו והדרת לשוננו הקדושה
אשר השלכנו אחרי גונו, נוטרנו את הכרמים וכרם שלנו
לא נוטרנו. על זאת היה דוה לבי, ועד הנה לא שקטתי
ולא נחתי, ופלגי מים ירדו עיני, על לא שמרו בני ישראל
את משמרת לשון הקודש, ובמסתרים תבכה נפשי, ועוד ידי
נטויה ללמד את בני ישראל את דרך לשון החדשה.
ואפן כה וכה וארא כי אין איש תומך בידי, ולא מצאתי
עזר לי, עד אשר באתם גם אתם אל המנוחה והנחלה אשר
שם משה מורשה לבני ישראל, ותחי רוחי. ואומר: ברוך ה'
אשר לא השבית גואל לאחינו בני ישראל, חזקו ואמצו! אל
תיראו מן המוערים בעם, ומחשים הפרסים במושבת לא,
הנוקמים והנוערים, בקנאת עצמם ולא קנאת ה' צבאות
תעשה זאת, ואל תחפזו מרגשת פועלי און ועמל בקרבם,
אשר המה לשכים ולצנינים להפר מעשה ידכם, כי אם
באמת ובתמים אתם עושים את הדבר הזה, ולבכם שלם
עם ה' אלהיכם, הלא גם בידו ראה תמצאו במחנה העברים,
הלך לפניכם ה' ומאספכם אלהי ישראל, ומי בעל דברים
יגש אליכם ויתן לכם את בריתו שלום ואמת, ויהי ה' עמכם
תשואות חן חן לכם. ומי יתן והי' לבבכם זה ליראה את
ה' כל הימים, והכין את דבריכם ולעזרם במשפט ובצדקה,
אתם שלום! דברי הרופא והי' הישועה. מרדכי.. ג

שנת תרמ״ר

(יח)

אגרת איש נכבד אל רעהו . . .

בסכותי לראות אך טוב לגבר עלי תבל, בשואי עין על
כל האנשים אשר נעשו תחת השמש, ומה יתרון לאדם בם;
וארא כי הכל הבל, אף רעות רוח כלו, לשונינו עלבורם,
הן תמול נולדנו, היום נרכוש רכוש, ולאחר איננו אך אי
ישמח בעצבנו? — אכן אמרתי אחת היא, נחלת ה' פרי
בטן, ובנים ושרים ברכתו, הן זה שכר צדיק בארץ,
כי יראה בניו לפניו ילכו בדרך הישר, אבל אם גדל רע
וסוגו, ויתעבו, בדרך טוב, בזאת ישאה לבבי כל ימי חייו,
והיה כי יבא יום פקודתו, דור דור נזכור שמו לעיניהם, וחיתה
נפשו בגללם. — ואתה רעי! הלא ידעת אם לא שמעת,
כי זה חמש שנים חנן ה' גם אותי ויתן לי בן, על כן יצאתי
היום לקראתך רעי! אתה ידעתיך איש אהבי עלי, ותיק בעיר.
ראיתי ארחותיך ואורח בניך הנעימים, צער גדלות ותתן
להם פקודיך, ה' תתי ומשאת, הורני נא גם אותי את אשר
יחנך את בני אוסר השכל ותורתנו הקדושה על פי סדר
נכון, לרוות נפש הנער במי החכמה והדעת, עד יום הצא
ויצא בדרך איש אשר תאוה נפשו להיות אומן ואת הכל עדי,
שלהם אלי עלי לשלם אחיר כסף חלף עבודתו עבודת הקודש,
כל אשר ישאל; ואדם שמח במחירות אשר יראה חכמת בני, כי

ידעתי את רב כחך בזה, ואיך ידעו תלמידיך להשיב דבר על כל שאלה אשר ערכת לפניהם, צוה עלי את אשר עם לבבך, ואנכי אשמע, ולדבריך יטה אזן, עבדך,

(ט)

אגרת מחכם ומליץ מפואר· אל חברת דורשי לשון עבר·

בחורי ילדי שעשועים, אחים ורעים נדיבים ושועים,
חכמים וידועים, אשר ארחו לחברה לרוות צמאים,
צחות שפה העברית, הנני נותן לכם את בריתי שלום,
השקט ובטח עד עולם!

כי אראה שמכם מעשי אצבעותיכם, מליצות ושירים אשר כוננתם, חצי המדע על יתר האמונה, לירות רשפיה רשפי החכמה בלב איש תבונה למען יהיו רוכבים צמדים המדע והאמונה, ותעבור הרנה במחנה העברים, לאמר לכו נא הגברים, ומי בעל דברים יקח צדק ומשפט ומישרים; העברים הביטו לראות נכוחות, חפשו מליצות שיחות, בנרות הצחות, אז צהלו מזמותי, ועלזו כליותי, בראותי זו לשוננו הרמתה, אשר מן בלהות העלגים ספתה, ראיתי את הארש והנה נשחתה, ובמעט קט תמה נכרתה, באו אנשים עד הלום לדרוש שלומה וטובתה, ויבאו אתה בבריתה, להיות לה למשען ומשענה, אשר לא תהי' עוד למנה, לכל נלעג לשון אין בינה, כי אם יארשוה בצדק ובאמונה, להיות הצחות אתה נאמנה, ועלגי שפה יבינו מענה, ומאשר ישרה בעיני זו דרכיכם, אמרתי איישר חילכם, ה' יהיה בכסלכם, ושמר מלכד רגליכם.

וויין ידידכם.

(י)

ה' עמך גבור החיל איש שלומי
חמדת לבבי השלם כהר"ר . . . .

לעת ערב ראיתי אור זורח מבין אמרותיך הטהורות, אשר הובאו אלי ע"י אחד מתלמידך המקשיבים לקולך, ובקראי בהם שמח לבי ותעלוזנה כליותי, והיתה בעיני כמוצא שלל רב. אחי יקירי! מה מתקו דבריך ומה נעמו, מה רב טוב צפון בהם, שקדת על פתחי החכמה יומם ולילה, ולבך ראה הרבה חכמה ודעת. עיניך ישוטטו בכל מצפוניהם. עד כי נגלו לך תעלומותיהם, על כן בצדק אמרי פיך וישר משפטיך, על כן נתנך ה' עליון על כל בחורי חמד, ותהי להם למופת, ולמען תדע ותראה כי הגיתי בדבריך, אחוה דעי את אשר רחקתי ואת אשר קרבתי מהם, אחרי שקלתי אותם במאזני שכלי, ואם שגיתי הורני ואלמדה. —

ועתה אחי ידידי! הנה אנכי שולח לך בזה את ילידי רעיוני אשר הולידו והצמיחו, אם הסה בנים לא אמון בם הרחיקם מעל גבולך, הוציאם וישרפו; ואם מצאו חן בעיניך, תהי נא ידך לעזרם וענותך תרבם, ואם לבבך שלם עמי ועורך מחזיק בבריתי; הודיעני דעתך — ראה כי המדבר אליך הלא הוא אהרן אחיך: וו. ז.

(יא)

אל ערת משכילים חכמים ותורנים דורשי לשון עבר, אשריכם ואשרי חלקכם תהי משכורתכם שלמה מעם ה' עושה שמים וארץ!

השבעתי אתכם ידידי! באהבת האמת, להעתיק את דברי אלה תוך מכתבכם, ולא תגורו מפני

מפני איש ; כי אם אהבת השלום מדה גדולה , אהבת האמת גדולה ממנה , ומה לנו ולשלום במקום אין אמת ? כתבו נא את כל העולה על רוחי כאשר היא לפניכם מלה במלה , ואם לא כמליצתכם מליצתי, כי חדלה מאתי צחות לשונכם, אל תשימו אשם נפשי, כי האמת אגיד ולא אכחד, ואשימה לפניכם תולדת מליצתי הצעירה לימים, הגם כי איש אנכי בן ארבעים שנה, זה לי כעשרים שנה אשר אנכי יושב פה, ומימי היתה עבודת הכתב והמכתב חוקי , כל העם כבדוני על נועם מליצתי וקראוני סופר מהיר· ואנכי לחסרון ידיעתי התרוממתי בלבי לאמר : מי כמוני מושך בעט סופר? מי זולתי יוציא מחשבותיו בלשון נקי נועם לקוראיו ? מי יראני דבר חדש אשר לא אדע כתוב ? כי לא חסרה מאתי מלה ודבר, ואם לא הגיעה יד לשון עברית לברר מלתי, מלאתי החסרון במלות תלמודים ערבים כשדים · ובמקום אשר קצרה גם ידיהם, פניתי אל מלאכת הנקוד והחרוז, הדברים אשר צחקתם עליהם בהקדמת מכתבכם בצדק·ולולי מכתבכם עוד היום הייתי עומד בשגיוני, כי ננעלו בפני שערי הדעת ; ועצם רום לבבי בא משבח הרבנים אשר חבבו את אגרותי וקראוני מליץ , עד שהפרזתי עוד מן המדה ואחבר שירים וחרוזים פיוטים, גם אלה מצאו חן בעיניהם, הגם שאחשבם אנכי היום לסירים וחרולים · וחי הכותב! שכתב אלי גאון אחד מגאוני דורנו ז"ל : איש חכם וסופר במעלות תהלות כשבח המגיע לכתבי"ם:איש ספרא בא מספרא דייקנא בלשון חכמים מרבה בלשון

זהורית ·

זחורית, עושה חרוזים נאים לכבוד ולתפארת כו׳· ודברים כאלה הרהיבו בנפשי עוז , והאמנתי כי אדבר מן הארז אשר בלבנון עד האזוב אשר בקיר, נופת בפי וחן הוצק על שפתי . —

אמנם נהפכתי לאיש אחר אחרי אשר זרחה עלינו אור המאורות הגדולים חכמי זמננו, החכם החוקר הרמבמ״ן נ״י והמליץ ר׳ הירץ וויזל נ״י , ואחריהם רבו אשר בארם באר מים חיים, ויפיצו בישראל מעינותיהם ממקור החכמה נבעו · ויהי בראותי את דבריהם , חיל ורעדה אחזתני , פחד קראני, ונקלותי בעיני, בהציג את דברי מול דבריהם, וארא כי ערב רב בלשוני אין בו מתום, כלו עלה קמשונים, ואפן עורף אל ילדי ילידי הסכלות ובני הגאות , ואשבע לאמר : כה יתן ה׳ וכה יוסיף אם תבוא עט בכפי לכתוב מאומה , עד אשר אדרוש דקדוק הלשון ומהלכה מעל ספר . וקניתי לי ספרים, עשיתי לי מהלכים לחתור אחרי מהלך לשון העם אשר אנכי יושב בו, ואדמה דבר לדבר, למען בוא עד תכלית תעלומותיה , ויום יום חרשות ראיתי לא שופתם עיני עד הנה. ויותר שהייתי חוקר עוד במסתרים בכתה נפשי , על אשר עותה מעות לא יוכל לתקון· כי כפלים לטורח ולמשא הי׳ עמדי: ראשון, להסר מעלי התרפים אשר היו עמי, לטהר לשוני ולהוציא משם כל שרוע וקלוט , אשר נושנו בהם מקדם. ושנית, לצרף מליצתי למען כתוב ישר ונכון לעתיד . ואם עד תכלית מליצתה לא באתי עד הנה כאשר תראו ותבינו , מסיגים

הצרפתיה

הצרפתיה · ברוכים אתם לה'! כי הייתם בעוזרי — חזקו והיו לבני חיל, ואל תרף ידכם ממלאכת הקודש, וה' הטוב ישלם משכורתכם וזכות הרבים יהי תלוי בכם · אתם אנשים כערכי אלופי ומיודעי מצדיקי הרבים, על משמרתכם עמדו והפיצו טוב בישראל, כאותכם ונפש אחיכם אוהבכם בלא לב ולב.

אמתי השמרוני . . .

(יב)

מכתב מאחד מרבני ארץ לתלמידו . . .

יקירי! אך זה היום עשה ה' אגילה ואשמחה בך, ואבחרה דברי אתך כאשר גרסה לתאבה נפשי מעת הפרדך מפה — אמנם לבל תבהל ברוחך ולבך אל ימהר לענדני גאון וגובה לאמר כי ברום לבבי שכחתיך, לכן אזכירך בזה שנים עברו ימים חלפו למו וידעת היום והשבות אל לבבך כי לא יכונו שרעפיך בחשבם כאלה. —

זכר נא אהובי! אז בבואך בצל קורתי ואני ידעתיך אך בשם קראתיך לבני, פרשתי עליך כנפי חגמולי כגמול עלי נפשי, ואתה הלא עלם רך היית ותעל כיונק לפני, נבזה וחדל אישים לא ידעת עוד דרך כבוא החכמה ואיזה מקום בינה. וזאת תורת האדם — איה? ואנכי אך מהמעט אשר הכרתי בתואר פניך, ומאותות בינות ורשמי דעת החרותים עלי לוח לבך בינותי כי לא נופל אתה מהיות לאיש חוזה כרע ותבונה, אפס אם יסקל לפניך מסלותם — אך זה חסרה נפשך — לכן נדבה רוחי לאסף הביהה להורות לך

חיות

לך אי זה דרך ישכן אור לבא שעריה, ואחמול עליך ואראך והנך מתבוסס בגלולי ההוללות ועצבי השחרות — כבסתי לבך בנהר תוכחתי, וארחצך למשעי במי היראה, עדי טהרת מחלאת מעללי שכל, אשר גועלה נפשך במו, ואלבשך רקמה הושיה, ואענדך עדי מיַעט רגשת דודים — אמנתיך על ברכי המדות המעולות, ובין אצילי המדע גדלתיך, ובכל אשר נתן ה' לידי לעשות למובהך, לא מנעתי מאתך, גמלתיך כל טוב סלה, עדי גדלת והיית לאיש, אז בחרתי בחברתך להיות שעשועי יום ולהתעלס באהבים — ועתה בני! אחרי כי הבאתיך עד הלום, האם יתהפך כחומר חותם לבבי האוהב אותך מקדם, ואעזבך כרגע קטן אשר עזבתני? מה בצעי איפוא כי אחדלה תירושי ומתקי, אחרי כי השבעתיך במו ימים רבים? או כי אעצור מטרת ידידות זה ככה רויתיך? — הן אני בימי עלומיך, ביבוש טרפי צמרתך, לא מנעתי ממך לרוות בה תלמי תלאובותיך, אם היותה — או אולי — ללא הועיל; וכי עתה כי הבשילו אשכלותיך, גם אנכי אכחידנה מאתך? חלילה מכך חשוב כאלה, והנני נשבע חי האהבה! כי כאשר כלכלתי אותך עד כה, כן לצמיחות עולם נתתיה לך, והנה שתולה עלי יבלי עשתונותי, ולא תמיש מעשות פרי להפרות דודים ומהצמיח גמולים עוד כל ימי עולם — ובחסדי עליון נשגבה אהבתך בקרבי, ומידו עלי השכיל להשכילך בדרך חלך. תחת אבותיך אשר הרחקת מאהלם זה כביר; וזה כשלשת השנים אשר הורם ערוך

סעל

מעל ראשך היא המנהלת ומישרת ארחותיך,
אמך החשובה נ"ע. והיא נגועה במבחר שנותיה.
ושלוחי השגחה זרוך זרה הלאה מאביך ומיורעיך,
ולולי כי למחיה שלחני אלהים לפניך למחוז הזה,
להנחותך באורח מישור וליעצך לטוב לך כל הימים
הלא העית כשח אובד. — לזאת אל יחר אפך בי,
כי כמוני כאביך לפתח ולשדד אדמת נעוריך. —

ועתה הסכת ושמע בני, את אשר אנכי דובר
באזניך: הן נחך ה' בית איש נגיד ושוע אשר לא
במסכנות תאכל שם לחמך, ומלבד ארוחת תמיד
הנתונה לו מאתו, עוד יש שכר לפעולתך, ותקוה
לתכלית חלדך, הנה מעשיך רצוים ודאגותיך
עברו, ינפשו רעיונך מסערות הזמן, יחלצו
עשתונותיך מתוגת לבך, ומעט העמל אשר לך
עם תלמידך הלא מצער הוא, ומה תכבד העבודה
עליך? אף כי בהיות גם היא עבודת הקודש,
והוכל לשבת שוקט ובוטח הינה תושיה ודעת
כאשר מאז הוריתיך, אך עם שונים אל תתערב,
המה המשנים עקבות אבותם, עקב רוח אחרת
אתם ללכת ארחות עקלקלות, וישימו בכבלות
הזמן כסלם, אומרים ללשוננו נגביר, ומכלים
ימיהם בהבלי קניני תבל. נא אל תתע בנתיבותם,
ואל תאלף ארחותם, כי לא יסכון עלימו משכיל
כמוך — דע כי צבא לאנוש עלי ארץ, וימי שני
מגוריו מעטים ורעים, ומי יודע ושוב אל לבו לבל
יעבור רגע מבלתי יהיה לו להועיל לשום לו
שארית ואחרית טובה, בידעו כי שוא אגורת
כסף, ולאין יחשבו כל קנינים המדומים מהבל

חמה

המה גם יחד, לא ישביעו נפש היקרה ולא ינחילוה אושר, כ"א הגות בתורת ה' ובמצותיו: זה כל האדם — וזה חנוך בני אשר תעש עמדי: רעה רעיונך על משכנות הוראה כי היא ראשית חכמה ואחריתה, כי תפליג שקידתך על דלתי תוה"ק. ואם תאוה נפשך להנחיל לך גם מאלה קניני שארי המעלות כפי מסת השגתך, גם מהם אל תנח ידך — אבן אל תעמיסם עלי שכמך, פן תלאה להתבונן במועצות ודעת אשר מהם תוצאות חיים. אולם ראה בני דרכי וחכם, הלא ידעתני כי כביר מצאה ידי בכתיבה ובלשון עברית ולועזות, ובמשפטי דקדוקיהם וגם במלאכות מחשבת (גע-אמאטריא) היא השבון ובנותיה המה האלגעברא, (ריטהמאטישע), וראשי ידיעת ההנדסה (מאטא-מאטישע) והטבעיים (פיזישע), ובמה שאחר הטבע (מעטאפהעזישע וויסענשאפטע) ובהגיון (לאגיק), את הכל ראיתי בימי חלדי ותקח אזני שמץ מנהו בהיותה מועילים לשרת חכמת תורתנו הקדושה, וגם כעת כי פצעוני הלמוני, עד כי זה שנתים לא נחתי ולא שלותי, מלהט חרב המתהפכת ילידי הזמן אשר דרך קשתו כאויב נגדי, ואך בי ישוב יהפוך ידו כל היום, אולי יכלתי להבליג עלי המוני ושאוני, בשומי לב לספוח באחת הכהונות להורות צעירי העם, וידיעתי זו אלמדם, עם זאת לא חפצתי לבלות עתי בהם — בחרתי הסתופף בבית ה', ולקדש עתותי להסתפח בנחלת החכמה האמתית — מדעתי כי שמש ומגן ה' צבאות לא יעזוב נוצרי עדותיו, ארובות תשועות לקויו לא תסגרנה, גשמי ברכה לרוות במו תלמי הולכי

דרכיו

דרכיו לא יעצרו, עוד ינובון בשיבה, ישמחנו כימות
עניתנו, ישלם נות צדקנו; וכמוני כמוך אהובי!
תשים תושיה מטרת דרכך, כי באמצעות כלי הלמוד
(המה התפשה והשכל המהיר) אשר נפלו בגורלך
כפלים לתושיה, נקל עליך לעשות חיל, לאט
לאט תצעד עלי סולם המדע, ועד מהרה תשקיף
מראש מעלותיה, וגם תקבע עוזים לאסוף תבונות
רבות באפס בטלה, כמו בשעית הפנויות, כי
ילכו האנשים לטייל בגנות לענג ולדשן גויותיהם,
מעגליך ירעפון דשן החכמה להשביע בצחצחות
נפשך • חזק ואמץ! אל תרף, נצרה כאישון עינך,
זרע לך שרות בסודותיה בקרן בן שמן, וישדד
ה' מזרות השמים להרים קרנך; נטע לך שורק
בשריקות עדריו ותשחק ותלעג לכל תהפוכות חלד
וקורותיו, עוד יתעשת אלהים לך ותתאושש,
כי תתמך לבך באשישי ענביה: — זה פרי הבוטח
בה', ונגנת כל שומרי פקודיו לעשותם — ויודעת
נפשי מאד כי בהשקוחך מימי שכלך הבהיר ערוני
תבונה; מהר יציץ ציץ ויהי פורח ענבי דעת
להגדיל תורה ולהאדירה, והיו אלה ציצים ופרחים
אשר יבכרו רעיוניך וצרת אותם בחרט מכתבך
והבאתם אלי למנחה, ואוכלם ויהיו מה והיו בפי
כדבש למתוק, בהיותם לאות כי האירו אמרותי
אלה באור פניך וכי רציתם — סרת למוסרי,
הקשבת לעצתי והלכת בדרכי, ועל משמרתי
אעמודה לשמור כהבטחתי אליך להשיבך דבר כיד
ה' הטובה עלי, ומי יתן ומהר השמעהו וישמח
לבי גם אני, והיית לי כגולה כמאז ומלפנים, ולא
תופר בריתי אתך נצח •

אלה

אלה דברי מורך מלמדך להועיל ולהטיב אחריתך

דורש שלומך וטובתך ומצפה למכתבך ס... ו..

(יג)

דאנציג ה' כ"ב אייר תקמ"ד.

אל הלמדי המקשיב לקולי היקר אף נעים מיכל בל"ל יחי'.
יפרוס ה' סוכת שלומו עליך ועל ביתך עד עולם.

כהנתק פתיל הנעורת בהריחו אש, כן נתק
מורשי לבבי בשמעי קול מצהלות הסוס
ותרועת איש עתי אשר יוליכני מן העיר אשר אתה
ובית אביך שם, החזקתי בך ונשקתיך לאמר: זה
בני איר גדלתיו, זה תלמידי אשר הוריתיו, וזה
רעי אהבת עולם אשר אהבתיו — ופתאום אצו בי
לעלות על המרכבה, הסוס דוהר והאופנים ירוצון
היש עברתי מעל פניך, העיפותי עיני בך ואינך,
בקשתיך ולא מצאתיך. — עוד לא מחיתי דמעי
האהבה אשר הטפת עלי לחיי עת עמדנו משתאים
ונביט איש אל רעהו מבלתי יכולת דבר מאומה;
עוד לא סר תמונתך מנגד עיני כאשר בקודש
חזיתיך; על כל הר וגבעה דמיתי ראותך; בטירות
ידידים כי אשתעשע אתה עמדי; בחברת מרעים
כי אתעלס, זכרונך יעלה על לבי; ואם במסתרים
אשים קני, שם אתה — כי רחמתיך וארחם.
והנה ידוע תדע כי באנו זה שעות שתים אני
ואחוזת מרעי שלוים ושקטים לדאנציג העיר, ונתנו
לב לשבת פה ימים אחרים לראות את העיר ואת
מגרשיה. ואם עיף אנכי ויגע מאוד מטורח הדרך,
וידי כבדים מהרוח הקר והלחות אשר נשב זה הלילה
בכלילי

בלילי שבת, לא אחדל מכתוב אליך ידיד לבי
אגיד את אשר קראני מיום אתמול עד היום.
שנם ט״ם אחלה לדבר, אציע לפניך הנה איזה
קדמות תדעם תחלה, והם יהיו ליסוד כל
אגרות אשר אכתוב לך מהיום עד שובי לביתך,
ה החלי:

דע בני ירחמך האל, כי לא תכלית כל
נוסעים שוים, אלה יסעו לראות, ואלה להראות;
ה יסע לקבץ הון, וזה יסע לפזרו; זה יתור
חרי חברת משכילים למען שמוע דבריהם וילמוד
הם, וזה ירוץ לחברתם למען יתראה גם הוא חכם
מוהם: זה ישקוד על דלתות חכמות כל עיר
ניר, למען ישים לב על גנזי ספריהם, ועל אסיפת
מינים הטבעיים, על מעשי ידי אמן חכמי חרשים
מלאכת מחשבת; וזה ידרוש את שערי החייטים
שוקי הרוכלים, לשום לב על השתנות הבגדים
שביסים והשהרונים והפארת העכסים; וזה
חקור אחרי תכונת כל עיר ועיר ומצב אנשיה
חבולותם להביא ברכה אל ביתו, וזה יתור
חרי קרנות שותי שכר ובתי השחוק, למען דעת
כמה פנים יפור הונו. — לא כן אנכי עמדי היום,
עת רעי! כי לא נשאתי את רגלי, כי אם לכבוד
ת אבי ולאהבת שארי; אמנם בכל זאת אתאמץ
שום לב על כל אשר אוכל, ואם קטנתי לחקור
שפוט על כל דבר אשר אראה, אקשיב אזן
שמוע מפי משכילים, ולא אבוש לשאול את
שר לא ארע. והנה ראשית מגמת לבי לשום
: על תכונת כל עיר ועיר אשר אעבור בה, ועל
נב העם היושב עליה; ועל כלם על אחינו ב״י
הדרי׳

הדרים שם, מצבם והבונתם, אם טוב להם אם
אין, אם החלו לרעות בנגי החכמה, או הרפו
ידם לנגוע בה, מסבת עצמותם או מסבת זולתם,
את כל אביא על הספר ותדעהו.
עוד זאת אגיד לך כי הסכמתי לכתוב לך את
כל אגרותי בלשון עבר, לנסות הנוכל לכתוב בה
כל דבר חפץ, ולכן לפעמים יבואו במכתבי אלה,
דברים קטני הערך, דברי הלצה וספורי חול, כאשר
יתהוו בהשתנות נימוסי הארצות אשר אעבור בם,
ובהחלף הדעות בין האנשים לעתות שונות את כל
אביא על הספר בלה"ק, ותשפטו אתה ורעיך
הנעימים אם נכונים המה. ומעתה אחל לכתוב
את מסעי: עוד לא נפקחו עפעפי שחר, והשכוי
גבר נבון להגיד העתות, עודנו יושב על בדו בין
נשיו בשר בגדיד; ואנחנו יצאנו השערה; אתה
ידעת את דודתך הנעימה ואת לבבה, ומי יחוש
רב ממנה, את אשר עזבנו בצאתנו מן המקום אשר
כל סביב סגור בחומותיו; כמוה כמוני ישבנו
כאלמים, לא פתחנו פה כי אם לשום רוחה ללבנו
הלחוץ בין אנחות הפרידה, כה ישבנו עד בואנו
לעיר ברַאנדעבורג. עיר קטנה יושבת על שפת
פרישעסהאף, אנשיה מעטים ודלים, כלמו דייגים
אורגים ואכרים, לפנים מצודה היתה בה, ובעת
ראשה חפוי שממה מבלי מנחם. עוד לא באו
לרתום המרכבה, והנשים ישבו לשתות, ואנכי
בדד התהלכתי לשוח בשדה אשר על שפת הים
השמש יצא על הארץ ופני הרקיע טהרו כשמלה
תכלת וארגמן משולבות הנה והנה; לפני, ככר
ארץ זרועה יכלה מראה עיני להביט אל קצהו;

על עיני, יאור גדול ורחב ידים אניות אין מספר ישוטטו בו הנה והנה; ומשמאלי, שדות דשנות ורעננות, וגנות מלאות כל עץ פורח. למראה עיני כלריח אפי מלאתי עדנה, וחחי רוחי, כי נהייתי כאיש מתנבא עומד במרכז הבריאה להביט אל פועל ה' ואל מעשהו, ואען ואומר: מה יקר חסדך אלהים! בתתך לב בארם לחוש את גדלך ותפארתך, קטנתי מחקיר, נבערתי מדעת שמץ מנפלאות מעשיך, ומנם נפלאות אחזה, ומי בלעדיך אל, כמוהם יפליא? ואם השג לא אוכל, דעת עליון לא תקצר ידי: אם ספרם במו לא אוכל, בעד עשתונותי מ יציב בריח ודלתים? על דברתי! בנפשי תחיתיך ותהלתך רוממה לי! מי לה', אלי יבא עלה ונוכחה את אויביו בשער. הן כעש זוחל עלי שולי מעיל אבני היום על מוטת כנף הארץ, והיא כגרגיר בראש אמיר, וכנקודה תוך ענולת הבריאה. עשתונותי אמנם עד קץ תגיענה, כנפות הארץ כבנפי מעילי אחשבם, רגע תהומות תחתינה: שמי השמים תסקנה; ובכל זאת תעמודנה משתאות בהביטן אל עלת עשב אחת הצומחת תחת רגלי, תסיפנה השתומם כל עת תרבינה השכל בה, תבניתה, קומתה, גידיה, ועורקיה, כל יניקתה, מראה, אפונה מחקור בה עוד, דעת פלאות מעשיה לא אוכל [כי רב הוא — ואתה איש נמהר! תסביל עשה, ועל אל אלים תדבר כבוהה? — הגד מי פעל כל אלה? שא עיניך ראה צפונה ונגבה ימה וקדמה — מי שם פה את המאור הגדול יומם ברקיע השמים, כברקת בין ובני ספיר ואחלמה? מי עשה את פני האדמה

ירקרק חרוץ ויאמר לכל ציץ ופרח : צאו והשישו
כל עין רואה, ומלאו פני תבל ריח ניחוח ? — מי
נתן זמירות נעימות בגרון בעל כנף הסובבים אותי
וכטובים ננן, אשר חלף קולם אחדל שמוע קול
עוגב וחלילים — איכה החכם בעיניך ! אשר תשען
אל בינתך ומלין ללצר עילאה המלל ,איכה ? —
בוא הנה ואחוך דעת ! הבט פה וראה זה הים
גדול ורחב ידים, עמה אניה גדולה תהלך, רב
החובל וכל מלחיה כלמו גבורים בהרימם קול ידמו
לך כבני אליב ; בנוחה תהיה בעיניך כעיר גדולה
ובצורה בשמים , ובפרוש עליה את נסה לנסוע ,
תרמה שמוע קול רעש גדול וחזק ; יגל כבודך
לאמר : מה רבו מעללי איש ! מה גדלו תחבולות בני
ארם ! — (כי תתפאר ברוחך לאמר אני אדם
כמותם.) אמנם זכור ! לולי חסד ה' החפץ בתחבולות
תבונה יוליכם אל מחוז חפצם , מה כחם ומה
גבורתם ? תחבולותם אפס ומעלליהם מאפע ! —
רגע יעמד רוחו , יחלפו ואינם, ישלח דברו והיו
כלא היו ! עתה סור הנה , הן זה טפת מים עלי
החציר, התדע כי בה ירמוש רמש אין כספר ,
שקט ושלו יעברו הנה והנה, כי על פי ה' יסעו
ועל פיו יחנו . — שור נא הנה המצודה, התרבה
הזאת העומדת לנגד עיניך , ואת קצוצי המגדל
הזה, הראית כי אבני גזית אבניה ? הידעת כי
לפנים ענקים ישבו בה , אשר והיינו כחגבים
בעיניהם ; גם הם הרימו לב כמוך, אמרו כחנו
ועוצם ידינו עשה לנו את כל הכבוד הזה , ויהר
בם אף אלהים ובן לילה אבדו, שלח אש בחומותיה
וכבדי אנשיו רצח ; אמנם פקח עיניך וראה הנה
התחת

אחת האלה הזאת, צפור קטנה אשר בכף יונק תנשא. קננה שמה, חומותיה קש כדבק טיט חוצות, והיא יושבת בה לבטח, שמה שתה אפרוחיה בשלום ישכנו ואין מגור מסביב, כי השגחת בוראה תחסה עליה, על כל חטה אשר תמצא טרף לגוזליה; על כל שער אשר תשיג להציע תחתנה, ועל כל זיק שמש אשר יפול על משכנה ויחם את ילדיה, בנעימות תשא קול זמירות, רון ושבח ליוצר כל ומשגיח על יצוריו, ככה יחכימך עוף השמים, ובהמות ארץ יאלפך דעת. עוד לא כליתי שפוך נפשי והעבדים קראוני לעלות על המרכבה לשום לדרך פעמינו וכו׳, ועתה בני ירחניך האל! השב אלי דבר, כעת אניח, ואחרי כן אשוט הוצות לראות את העיר ואת יושביה, ומחר אחל לכתוב את אשר יקרני היום, והיה שלום.

ידידך אוהבך בלב, **איצק אייבל.**

(נד)

שלום ורב ישע לרעי איש בריתי
החכם היקר משכיל ונבון מהו׳ . . .

זה תתאונן רעי! על אבק היום, מי גרם זאת? — והנה קול נאנקת שבר הלבה אשר באזני? — הלא בזה נתיק בין הענים אשר אתה שוכן, וראה את המגא איש אשר בראת? הקיתו סיוק, גם אתה? — והיום בשען

בעיניך רב האהבת חדי עזרך בשנה הזאת, הנה הנשאר
שיב לפניך יתאמצו גם שעריך לעומת כל רעיך אשר
בעשרם יתהללו; ואם לקח ה' את בניך בבורך, שוב נא
והתנחם בהנשארים לך, כלם גדלו ברך ה' וילדי
שעשעים, הוד והדר גם חן ושכל טוב על פניהו, ויהיו
כאורים עיניך ואזניך רצויות לראות ולשמוע, אך ארבית
בני גילך יקנאו בך על אודות האשה אשת חיל יעלת חן
ונפש יקרה אשר נחלת מאת ה', היא על כל המאורות אשר
תהפך תבל עליך, ועל כל פגעי הזמן אשר פגעוך,
לא תראה את פניך, אף לא תשיך חום לאמר, אתה הסבות
בכל אלה, כי לא שמעת לקול אשתך — כאשר אם
לעולתך תקראנה כאלה, הלא כמוך טורח אביני אשה,
וקללות ונאצות ישמיעו על פיה כל היום, ותשבע לעצבה;
היא, כל אמרה כלפנך תקבל ברצון, ועונות חסד אל
לשונה. ועתה אתה אהלך יקירי כי נאצנת! הרף היגון
דאגותיך. הרגע מהמית עצבונך והסר כעש מלבך —
טוב ורעה לך ידידי את כל אשר אמרתי אליך היום, שקול
תשקולאת כלם במאזנים יחד, וחזקת והיית לאיש, כי ירבו
טובות אלהיך לך ואחריתך ישגא מאוד. —

ידידך אוהבך דבק מאח מ.....ה....

(ד)

המליצה מדברת

בספור מעלותיה ותהלותיה·

מאת החכם והנבון כ"ה **שלמה** לעוויזאהן
בספרו מליצת ישורון·

בצוות אל אל תהו : הוא ארץ ! ולבהו אמר — ויהי תבל , פקד עלי יופי המשחק מעולם לפני מכון כסאו לתת את חמדת שעשועיו עלי אדמות — אז בירקרק עשב כסו נאות שדי , ועל רגבי כל אחו רפד יצוע דשא ; כל ענפי כל עץ מפרח נעים מלאו , ומעפר אדמה התילדו נצני חמד , לעטות ארגמן צותה השושנה , ועל חבצלת נפקדה להלבין כחלב שדים , כמראה להבת הבריק הענב עלי גפן אדרת ; ונגה כתם כסה את שדי תרומות · גם בבטן ארץ במאפל צלמות רגבי חול לזהב נחמד דבקו , ומצרורות העפר הוצק יקר הכסף ; שם מכליות רפש יצא אודם נחושה , ואל אבני אופל קרני אור נתנו , כזוהר כוכבי רקיע הזהיר ישפה ולשם , וכיפעת חכלילות השחר האדים השוהם , כעצם השמים ביום צח נגלה הספיר וכחמדת לבנת השלג הלבין הבדולח. — גם אל בעלי נפש מנת תפארה נתנה

בגאון מית

בגאון קרנים צבאי הרים התפארו, ויקר צבעים עטו וחלי ארץ, חמדת תואר הנחלה לנשר ואל זבובי מות כנפי זהב נחלקו, תפארת גאוה עלי סוס גבור הוצקה • ובהדר אברה ונוצה בנות היענה התעלסו, מעטה צחר עטפו טלאי שדי, ועל פני יונים הומות רוח חן נשפכה, גם נמר האכזרי לבש את יפי עורהו, ועל ארי טורף טרף הופיע הוד נורא.

ולך בחיר שדי! חותם כל חמד ומלא חן, לך האדם נתן היתרון, יפיפית מרבבות יצורי הארץ, וכמלך בהדר גאונו תתהלך בין הולכי אדמה, לך אדרת הקומה ואף צחות עור הגויה, נתנה התפארה במרומי מצחך, וחן ונועם בשפל פניך ישבו, מבין שושני שפתיך תטוף חמדת הדבר, ורשפי האהבה גם ברק רוח חנינה מטוהר עיניך ינוצצו, גיל בלבבך כי ירון, עלי פתחי פיך חן צחוק ישלח• גם מהמית שמחות כי תסערנה בקרבך, נטפי פנינים מבין עפעפיך יזלו• — ועל כל הוד גויה גדלה תפארת נפשך, ויקרת הדר רוחך על כל חמדת הבשר גברה • —

ואלי בת יופי — שמעו ואספרה — אז אלוה ממעל קרא, ובאזני אלהי צבאות נתן אמרותיו: „הן תפארת כל חמדה בארץ נתתי, וכמלאך אל יתהלך אדם בין פאר אדמות, רדי גם את ארצה, כי תהי אל בן אנוש למשעשעת, ואף שלטת אשיתך על מזמות רוחו. מושל שמתיהו על כל יצורי ארץ, מושלת תהי את עליו ועל כל דורותיו״.

ומאז ועד עתה אני במתי חלד שוררת ואין

קץ לעוו ממשלתי תחת השמש • אני אעיר המון
תשוקות בלבות בני אנוש , אף רגשת שאון רוחם
אני אשקיטה, אני אחישה מצעדי גבר לפעול גדולות,
ואף אני אהפוך זממי איש מהפיק נוראות , כי מי
יעמוד נגד נועם אמרותי ? ונגד צוף דברותי מי
זה יקום כי אביעה ? — כזרמי מים כבירים
הפורצים מבין רחם הררי אל ישטפו שטוף ועבור
ברעש המון דכייהם, ומי יעמוד נגד גאון עוזם ?
ובין שאון המית גליהם מי זה ירגיע ?
אני אהפוך לב אכזרי ואעירה רוח חנינה
בקרבו — נפש נחושה בל תמס מדמעות עשוקים,
מעז להבותי תהי למים , ככפור בקר מני חם צח
תזל מלפידי אמרותי . — לב יצוק כאבן לא יעלה
בו צמח צדקה , אני אשלח דברי ואמסנו ואטע
נטעי אהבה בקרבו — כשמש המשלחת נצוציה
במעטה קרח המכסה פני אדמה תזל כדונג אבני
מים המדובקים בקרח , ומרגבי ארץ תוציא מגד
תנובות , ישמחו בהן בני תבל אף יתענגו .
אני אפיח זיקי גבורה בנפש חלש , ורשפי
אשי החודרים ברכי לב , כל מרך ופחד מהמה
יצמיתו — מלהבות דברותי לב אנוש כי יחם
לצאת לקראת נשק יחשוב לחבן חצים וכלי מות ,
כעלה נדף יהיו לו מפץ וכלי זעם — ממוקדי
אמרותי תשוקת הקרב כי תוקד בלבב איש , הלוך
ונגן יתהלך בין שדי הרג , ובין שאון המית
הנלחמים לבו ימצא מנוח , לקול עוגב יהי לו
רעש כידון, ומחכת בני אשפה מעופפים על כנפי
מות לא ירגז לבו , — כהר איתן המצוק בבטן
ארץ וראשו עד משכנות עננים יגיע , יבז לקול
רעם

רעם ההומה בעבי גפרית, וזיקי ברק בני ענגה הרת אש בל ירגיזוהו, וכסלע בלב ימים נטוע על פני תהומות לא יירא משאון סופה וסער כי יכו בעברתם המון גלים, ומהמית משברי ים השוטפים בחמת אף על ראשו, לא ישיגהו פחד.

אני אכחיד שנאת איש מרעהו, ומדברותי אויב את אויב כתאומי בטן ישקו, — לדם כי תצמא נפש צוררת וידיה לכלי רצח כי שלחה, אני חץ נקם אפיל מכף זדונה, וכלי זעם מבין אצבעות עברתה אני אאבידה. — איתת מדנים כי תהמה בנפש נעכרת ובקרב רוח קנא כי תצוה: השמד! אני אגרשנה מלב ממשלתה, ומאמרותי רעיון אל רעיון יביע: אהבה! כרעם מחריד כי ישאג על ארץ ברגז שמים, והנה נורא כי ישלח מבין סתרי חשכו על המון לאומים, רגע בשמים אלוה עליו יאפסו עגני אפלתו, ונועם שקט צח נשקף מבין זהר מרומים, אף הוד אור מופיע וחן מהר שחק, מקצה שמים ועד קציהם ישקו.

אני ארנין את לב אָנוש מחצי שדי, ונפש שבעה מרורות מכוס חמת עליון על נופת תנחומותי התענג — נחמי שירותי כי אשיר עלי נפש נכאה, יעצרו מעינות דמעותיה וייבשו, אף המית אנחותיה לדממה יקימו — מקול רנת זמרותי כי תעבורנה על לב אנוש דכא, תחי מהר רוחו ועשתונותיו מהר תצהלנה, ותחת מדי עצב ילבש שמחות — כן מנזלי שחקים עץ יבש יפריח, וגמטר שמים ישגא הודו, בימי שיבה מהר התענג כל עין על יפי פריהו, וצל ענפיו מהר את נפש עיפה ישמח.

ובכל

ובכל אפסי חבל אני שוכנת ומושבי מקצי ארץ ועד קצה׃ על הררי שלג אשכונה בפאתי צפון ובין ז״ז המית יליל כערות שם תהימנה זמרותי. בתוך עפרות אש אתהלכה בארצות תימן, וכשמש תזיל להבות שם אזיל שירותי, ארחפה על מוצאי הבקר בקצוי קדים, ובקול כנורי שמה אעירה שחר, אלינא באחרית ים על ראש הרי נשף, ובקול רנתי שם אקרא אישון לילה מתוך חדרי אופל. על פני מצולה אתנודד את יורדי אניות הנשאים על אברת רוח מקצה ימים ועד קציהם, אף הולכי ציות בל אעזובה כי יארכו ימיהם בין נבכי ארץ נוראה. בראש המית קרת אטיפה אמרותי, ובין סלעי שקט והרי מנוחות אדובב שפתי אנוש בודד. בצל ענפי יער וסתר חורש מצל מאהבי אחרי ידרשו כי ימצאונני, ובין נאות פרח ומצהלות שדי שושנים אשפוך את רוחי עלי בחירי. לי ימתקו גדות נחל שוטף, ובקול המית מים כבירים יעיר קול תפארתי, אף על ענות מי מנוחות אשמחה ועל שפת נהר עלום אמע יקר אהלי. הן אשקוד עלי הצר קברות ועל שפתי אם שכולה שם אשא נהי, אף ארבצה בין משפתי רועים כי אזמר שמה את מנעמי אהבה — אני אצא את נושא משך הזרע אל תלמי שדי, ואביא את אלומות קציריו הביתה, לרגלי נוטע הגפן אעלה. על מרומי כרם, ולפני בוצר שמה אשובה אל מלון כפרים. לי יקראו יושבי משתה השמחים עלי יין, ובראש המון חוגג אני אתהלך. גם שוכני בתי כלא המה ישחרונני, ואת אסירי ברזל חדלי אנשים אתרועע, כי אין מעצור

להליכות

להליכות תפארתי, ועל כל פנות תבל אני אשפוך את להבותי. כשמש בהדרת בקר כי תגלה מגבולות קדים כנפות הארץ תבערנה מנגה לפידיה, אף להבות אש תגרש ממרום נתיבה על פני רוחב ימים, יפעת כתם תכס את תועפות ההרים, ואל מי כל נהר תשלח זהב חציה, מברק קרניה תתנודד בלהות היער, ואף חגוי נקיקי סלע תדרוש בזוהר צדקתה ממעל.

וכרוב ממשלתי עלי ארץ, כן רבה התפארה אשר יקירי יכתירו, כי אני משחרי אהב ולבחירי שם עולם אתנה. נכבדי ארץ כי יכל זכרם בכלות שארם, אמרות אהובי אל דור אחרון תיקרנה, וכל ימי מתוק אור השמש המה ימתקו. — אבירי תבל כי יאבד זכר מפעלותיהם תחת מסבות עתותי עולמים, דברות מכובדי עד אפס עת יקומו, ועד בלתי יסודות תבל המה יעמודו — כאיי עולם נטע אל בלב נהרי נחלי נוזלים יעמדו לעד בין זרמי מים כבירים, הגורשים אניות לאומים ומלואן, ומשטף מים עזים כי יהדפו כקש נדף צי אדיר בל יעתקו. — עתה כל דורשי! את למודי תשמעו, אף אל משפטי הבינו כי נעים כי תשמרום, על דל שפתותיכם יחד כי יכונו.

(טז)

רעיון מהחל חודש האביב.

תור הבלבול הגיע, אודר חודש האביב, ובא השאש בגבורתו לרוח הגרח הנורא אשר פרשז הרריש הטוביס

העטלפים לבינם , ויברחו גדודי החורף מפני הדר גאונו,
ותעל השלג וחם השמש ונמס : נראו ראשי ההרים
משולבים זהב , ופלגי מים הקודרים מני קרח , יגוועו עתה
לאט מעיהם ואור פניהם חיי נפשות . — יקר עליזים
ראות בהסיר האדמה מסוה השלג מעל פניה , פשטה בגדי
אלמנותה ותכס בציץ הדשאים מעולפת ספירי הירקות ,
ארוגות בתכלת וארגמן , ובכלה תעדה חציר גנות ושיח
השדה . — אך שחקים יזרפו טל נדיבה , ורסיסי לילה
כטל חרמון יורד על נבטך , והצמחים יבואו בעדי עדיים
ויפתחו מסגרותיהם — גם כל עץ עושה פרי אשר
שכן עליו ענן החורף , ועירום ילין מבלי לבוש , ויעש לו
האביב כתנות עור וילבישהו מדים , ממגד תבואות שמש
וממגד גרש ירחים ותנובות ניחוחים , תרבינה יונקותיו ,
תגדלנה פארותיו , בסעיפותיו צפרים יקננו , ומבין
עפאים קול השאים נותן זמירות , וכל עצי השדה ימחאו
כף ולשונם רנה . — ובא אדם לפעלו ולעבודתו , יפתח
וישדד אדמתו , להוציא לחם מן הארץ להשביע יושביה ,
על מי מנוחות עלות ינהלו , ורעו כבשים כדברם , צאן
ובקר יחדו ידודון ידודון יתרועעו אף ישירו — בבוקר
לא עבות מנוגה בבוא הארץ , ורשפי שמש עלי עשב השדה,
גם בין הערבים כי ינטו הצללים הדודאים יתנו ריח ,

יתענג

יתענג כל חי כל בריה ביער חורש אצל, ותהי לנחת
ישישון האבד, ורוח השאנה תחופף עליו לשאין בקול תודה,
אף רבו אישיקה! —

(יב)

הרועה והחוקר.

רחוק מתשואות קריה, נטה אהלו אביעזר הרועה, שערת ראשו כשלג לבן מזוקן ומרוב ימים השיג תבונה; ויבז כסף, עושר מאסה נפשו, קיץ בחום רעה את צאנו, מקור בחורף גרר עדרו, ימיו בנעימים חלפו לו בעבודתו, כבוד לא רדף, קנאה לא ידע, ויחכם האיש מאד ושמעו הולך בכל הארץ.

ויהי היום והנה אבידן החוקר עבר על אהלו, (והאיש אבידן אך מספרים דרש מדע ועליהם הטבעה חכמתו) ויבוא האהלה וישאל את הרועה לאמר: אי מזה חכמת? את ספרי מי דרשת? הכמוני קראת בספרים, ובנשף לילה עורך בין זרועותיהם? אם בספרי חכמה הגית, הגד לי את דברי מי בחנת? השמיעני נא! ואל מי בנבונים הכינות לבך? והארצות אשר תרת אותם איה המה? והעמים אשר ידעתם, הורנו נא את מעשיהם חוקם ומשפטם לגויהם? —
ויען הרועה ויאמר: הן במושב חכמים לא ישבתי לדרוש ספריהם, גם לשוט בארץ למען דעת מתי הבל לא נסיתי מעודי; כי יצר לב האדם רק מרמה מנעוריו, ובהתחבולתיו הרעות גם עיני פקחים יעור, ומה לי ולחכמה לדעת אחרים בטרם דעת את נפשי ואת מרותי? — מעט המדע אשר ידעתי, חרות (לעין כל קוראיו) עלי לוח הטבע, ושם מצאתיהו, משם לקחתי מוסר לי, אהבתי הצדק, הרשע שנאתי; עדת דבורים כי אראה יחד בעבודתם, הן המה משנת העצלות העירוני; אל הנמלה הלכתי, ראיתי דרכיה, ואחכמה לאגור, מאכלי בטרם בא הרעב כלבי הנאמן לי מכיר

כיר טובתי, הן הוא למדני להשיב לאיש כגמולו, לעשות
חסד לגומלים עמדי; צפור, עת אראה אשר שתה אפרותיה
תחת כנפיה מזרם ומטר, הורים ובני יונה המה ילמדוני
אהוב את בני לכבד את אשתי; מקטן ועד גדול, מכל
ות למינהו, אקח לי מוסר לעשות כמעשהו, עוד אלה
לי לבי חקקה הטבע: למאוס במעגלי מבוי פני רעיהם, הכוס
עופות גבוה בגאותו, לכן אשנא כל גבה ורום עינים; גבול
מתי לשפתי לבל הרבות דברים, כי כקול סאון הנהר ביום
רעש, כן המרבה דברים לאוזן השומע — עיט וזאבים
ורפי טרף לבוז בעיני כל רואם, לכן עושק וגזל שנאה גם
פשי; נחש ושפיפון כשכים הם בעינינו, אכן קנאה ונקם
כבת הנף שננה לשונה מנחש ישוך — בחן נא! הברואים
למו יעירון לב האדם לחקור אחריתם: לדרוש תועלתם,
הבין מעשיהם. — ויען אבירן ויאמר: בצדק נחלת כבוד,
שר לבבך יעיד על חכמתך, צדקת בדבריך, כספר ככותב
חד שגו, מרמה בלשונם האמת כחדו; אך דורש חכמתו
חקי הטבע, ישאב את מימיו ממקור מים חיים, בם
בתבנה יבין דרכו לאהוב החכמה לשנוא אולת, וספרם
רבה שוא המה אין בם תועלת. —

ח. . . כ. . .

(יח)

אבנר הכורם.

כרם היה לאבנר הכורם בקרן בן שמן, וישכם אבנר
ים יום בבוקר ויעזקהו ויסקלהו, גם שורק נטע בו, ויעש
נבים; וישמח אבנר על ענביו הטובים כי בהמה שמן חלקו,
מחירם לקח כסף, בגמול עבודתו אכל לחם ויתן גם
אשתו ולבניו, ויאכלו וישתו עמו. — ויהי כי קרבו ימי
אבנר למות, ויקרא לבניו לאמר: הנה אנכי הולך בדרך כל
הארץ, ונאספתי אל אבותי; והיה ביום ההוא, את הכרם
הזה אשר נטרתי אשאיר לכם ברכה אחרי, וידעתם כי רב

טוב צפון בו ואוצר יקר טמון בארמתו . אך יום יום תבקשון, במערר הערדון אותו, אז תמצאו את אשר תאוה נפשכם . — וימת אבנר ויקברו אותו בניו, ויעשו כן כאשר צוה אותם אביהם; יום יום באו אל הכרם, ויבקשו שמה, ויסקלוהו, כל חרול ודרדר הסירו ממנו, למען מצוא את אוצר אביהם. ויהי בבקשם חורש ימים ולא מצאו, רק אשר הכרם הגדיל לעשות מאשר עשת בימי אבנר אביהם, על גנתו יצאו יונקותיו וגפניו עשו פרי למעלה ראש; אז ראו גם הבינו כי מצאו את האוצר אשר אמר אביהם, וישבחו את חכמתו ויהללו אותו בפיהם .

אוצר נחמד בנוה חכם, וכסיל אדם יבלענו,
עובד ארמתו ישבע לחם, תאות עצל תמיתנו ·

(ים)

רעיוני שחר·

הירח שואף אל מקומו להסתתר, וערפל המכסה תבל הלך לו, כוכבי שמים במסבם אספו נגהם, ומוצא שמש עורר כל ישני ארץ . — השמים לבשו ספיר וארגמן, עפעפי שחר ששים ומשיבים נפש כל חי, וכוכבי בוקר אברו הלם, נסים מלפני הוד הדרת פני היום . — בשערי זבול כוכבים ארמו מפניהם, השמש מחופתו שש לרוץ אורח, עבי שחקים מבריקים בברק אורם וכזהב מופז כסה את פני השדה . — פתחו השושנים, ונוצצים לקראתו אגלי טל בוקר אשר עליהם שוכבים, הדוראים נותנים ריח גוולים בשמים, יעלוו השדה וכל אשר צומח בו · — יקיץ איש השדה למהר לעבודתו, בקול שיר ורנן מפתח ומשדד ארמתו, יער וכל עץ בו מריעים לקול צפרים, לעוף במועף ולשיר בשירים . — אתה אלהים! לברך עשית כל אלה, יצרת אף עשית אתה חי עולמים! אור כוכבים ומסילותם הדר שמש ועזוז, מעשים כוננו ידיך אל אלהים! — אתה הבינות מאור לירח, אתה הוא הנותן כנפים לרוח, אתה

מזריד

מריד שכבת הטל על הארץ, ואומר לכוכבים: סבו, שובו, ונוחו: — מחמר ומאבק העמדת הררי עוז, ותתיך בסתום חול לעפרות זהב, יסדת גבעות עולם מימי קדם, עבי שחקים כלבוש כסיתם סביב · אתה הצבת עורקי תנין הגדול, שואף מי הים באפיו ובכחו מרעיש, הפיל צברה מעפר גבוה ותלול, והתן בגל עצמותיו נפש חיה · — ספוני שמי השמים וצבאיהם, התולים ברצונך מיוסרים על בלי מה; הארץ הזאת אך בגבולה מוגבלת, אתה אמרת: תהי! ותהי מאין. — גדול ונורא! מה נפלאים מעשיך, נשמות עשית לא יוכלו לשערם, גדלו עד למאוד ולגדולתם אין חקר, אך בני בלי קץ יבאו ויספרו הודם · נמצא בלי מושג! אני יודע את ערכי, אור שמשך מאפיל האור לנתיבתי; ולאשר השמים רופפים מגערתו, מה יתן לו שבח בן אדם תולעה. —

(כ)

רגשות הנפש·

אלהים מה רוממת גדלת מה רבו מעשיך פעלת! ם עין בשר לא תראך, הלא מלא כל הארץ כבודך. כי שקיפה על פני האדמה, פה עש וזחל ורמה שמה, קטנה ר להפליא אראה פה נמלה אוגרה מאכלה. שם עצי יער גבוהים ורמים, פה עצי פרי נחמדים ונעימים, שם בואות שדי צמחו, פה פרי גן יגדלו יפרחו. אתפלא כי ראה המים, אתמה כי אביט שמים, ספר צבאיך מי יוכל? גד תפארתך האוכל? נפשי! מה תשתוחחי ותהמי? עלות רום שחק מה תאיצי? רדי שכני במשכן העפר שבי ית כלא ימים מספר. החרישי? דומי נא ואבליגה, שאי יה וצוקה אבל ותוגה, מהר ינתקו החבלים, וחפשי תצאי עמק הבלים · שמה בצל שדי תשתעשעי, ובנעימות נצח שבעי, קוי הוחילי! זאת נחמתך, התקוה ערה על שאריתך.

אַךְ טוֹב לָעֵינַיִם
מָתוֹק אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ
בַּבֹּקֶר יָפִיץ קַרְנַיִם
אַחֲרֵי בָא אֶמֶשׁ · —

דִּבְרֵי חֲכָמִים וְחִידוֹתָם
נְעִים מְלִיצָה וְשִׁירִים
כֵּן אַחֲרֵי בְלוֹתָם
עֵת הִתְחַדְּשׁוּ נְעוּרִים · —

י״ ג׳

—

אֶל הַקּוֹרֵא!

·

כִּי תִמְצָא בָזֶה מִתְבּוּנַת כַּפֶּיךָ ·
אַל נָא תִקְצוֹף · אַל יֶחֱרֶה כִּי אַפֶּךָ ·
אַל נָא תְשַׂטְּמֵנִי · בְּזַעַם וְאֵיבָה ·
„אָה · מָצָאתִי בְּיָדְךָ הַגְּנֵבָה · “
כִּי מִי פֶתִי יָעִיר לִנְקוֹם נָקוֹם ·
אִם בֵּין מְחוֹקְקִים יוּשַׂם לוֹ מָקוֹם ·
אִם חָכַמְתָּ · הֲלֹא תַסְפִּיק כַּפַּיִם :
„וְלוּ הוֹאַלְתָּ לָקַחַת מִיָּרֵי כִּפְלָיִם “ —

המאסף ·

שירי נועם

הוא

חלק השלישי

כולל

שירים נפלאים ממשוררים נודעים לשם ולתהלה ·

זְכֹר כִּי תַשְׂגִּיא פָּעֳלוֹ
אֲשֶׁר שֹׁרְרוּ אֲנָשִׁים
(איוב לו)

דריטטע אבטהיילונג

ענטהעלט

פֿערשידענע געדיכֿטע פֿאָן בערימטען
אויס געצייכֿנטען העבראישען דיכֿטערן ·

שיר תהלה

לכבוד הקיסר האדיר **אלכסנדר** הראשון נ"ע ·

הובל מאת בני ישראל יושבי מלכות פולין בבוא המדינה הזאת תחת שבט מלכותו (תקע"ה)·

יוֹדוּךָ עַמִּים אלכסנדר! כָּבוֹד לְךָ יִתֵּנוּ ·
כָּל אַפְסֵי אֶרֶץ גְבוּרָתְךָ יְרַנֵּנוּ ·
וּלְאוּמִים לְגָדְלָם לְךָ מִנְחָה יָשִׁיבוּ ·
אַךְ יִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ יָדָם רֵיקָה ·
וּבְרָכָה לְהָבִיא נַפְשָׁם שׁוֹקְקָה ·
וְהֵם תֻּכּוּ לְרַגְלֶיךָ · לִבָּם יַקְרִיבוּ —

לְמִי נָאוָה תְהִלָּה לְמִי יָאֲתָה תִּפְאֶרֶת
שָׁפְרָה גוֹר וְכָבוֹד שָׁפְרָה כוֹתֶרֶת ·
לְךָ אלכסנדר מַלְכֵּנוּ כְּחַסְדְּךָ כִּגְבוּרָתְךָ ·
מֵאוֹר צִדְקָתְךָ · מִזּוֹהַר קַרְנֶיהָ ·
כָּל אֶבֶן יְקָרָה תַּסְתִּיר פָּנֶיהָ ·
כַּכָּבוֹד תֶּחְשַׁךְ · מִיִּפְעַת שִׁמְשׁוֹתֶיךָ ·

עת

ת פֶּרַח הַזָּדוֹן הֵצִיץ הָרֶשַׁע ·
תְקוּ פוֹעֲלֵי אָוֶן גַּם שָׂגְבוּ יֶשַׁע ·
וַיִּמַּס כָּל לֵבָב נִבְקָה כָּל רוּחַ
מוּטָה יָד · צֶדֶק וֶאֱמֶת מִתְנַכְּרָה ·
שָׁפֵל יָשְׁבָה בָּדָד מִסְתַּתְּרָה ·
כִּי אָזְלַת יָד אֵין עָצוּר וּבָטוּחַ ·

עַד שַׁקַּמְתָּ אלכסנדר ! וּבְרַק חַרְבְּךָ הוֹפִיעַ ·
שַׁקַּמְתָּ מָעוֹז לְעַמְּךָ לאייראפא מוֹשִׁיעַ ·
בְּעָצְמוֹת אוֹיֵב נַפְשְׁךָ שָׁלַחְתָּ רֶצַח ·
הֵפַרְתָּ מַחְשְׁבֹתָיו עֲצָתוֹ סִכַּלְתָּ ·
קַרְנוֹ וְרִעַתָּ גַּאֲוָתוֹ הִשְׁפַּלְתָּ ·
וַיִּתְנַתֵּק מוֹסְרוֹתָיו נִתַּקְתָּם לָנֶצַח ·

אֱלֹהִים דִּבֵּר לְךָ : רְדֵה בְּקֶרֶב אוֹיְבֶיךָ ·
רְאִיתָם וַתּוֹרְךָ נוֹרָאוֹת יְמִינֶךָ ·
אָז לָבַשְׁתָּ כֹּחַ וַתְּאָזֵּר חָיִל ·
מִשְּׂאֵתָם לֹא פָחַדְתָּ מִשְּׁאוֹן הֲמוֹנָמוֹ ·
חַרְבְּךָ הֲרִיקוֹתָ · הִכִּיתָם וַתּוֹרִישֵׁמוֹ ·
רְכָאתָם וַיֹּאבְדוּ בְּאִישׁוֹן לָיִל ·

אַךְ מְעַט נִשְׁאֲרוּ מִפַּחְדְּךָ בָּרָחוּ ·
חֵיל אַחֻזָּם בֶּצַע כֶּסֶף לֹא לָקָחוּ ·
אֱלֹהִים הִסְגִּירָם וּנְתָנָם לְחַמְּךָ ·
סָר צִלָּם מֵעֲלֵיהֶם דַּרְכָּם נִסְתָּרָה ·
רְדַפְתָּם הִכִּיתָם מַכָּה בִּלְתִּי סָרָה ·
אַחֲרֶיךָ פרייסען מַלְכֵי אֶרֶץ בְּרִיתֶךָ ·

לשוא

לַשָּׁוְא הֵעֵז אוֹיֵב אֶת פִּיהוּ פָּעַר׃
מִקְּצֵה אַרְצִי אֶקְבּוֹץ זָקֵן וָנַעַר ·
אָכֵן אֶנְעַר וְאֵצֵא כְּפַעַם בְּפַעַם
נֶגֶד אֱלֹהִים לְעוֹלָם לֹא יִצְלַח גֶּבֶר ·
בְּיָרֵד פְּלָאִים שֶׁבֶר עַל שָׁבֶר
בַּחֲמַת יְיָ עָלָיו עֶבְרָה וָזַעַם ·

וַתִּתְקְפֵהוּ מְצוּקָה חֶרֶב וּשְׁמָמָה ·
חֶרֶב מִשְׁפַּט אֱלֹהִים חֶרֶב נוֹקֶמֶת ·
חַסְדְּךָ כִּי רַב בִּימִינְךָ אַךְ יֶשַׁע ·
צַךְ הֵסֵר עָוֶל לֹא נָקוֹם אָבִיתָ ·
שָׁכַחְתָּ זְדוֹנוֹ חֶסֶד אֵלָיו נָטִיתָ ·
וַתִּגְמוֹל עָוֶל בְּצֶדֶק בְּרַחֲמִים פֶּשַׁע ·

עֲמוּקָה מִשְּׁאוֹל רִשְׁעָה נָעוּ דְרָכֶיהָ ·
בְּאוֹפֶל תְּהַלּוֹךְ לֹא נוֹדְעוּ עִקְּבוֹתֶיהָ ·
הָאוֹיֵב חִלֵּל בְּרִית · כָּל חֹק הִפְרִיעַ ·
בְּמִסְתָּרִים דָּרַךְ קֶשֶׁת לָטַשׁ חֶרֶב ·
דִּמְיוֹנוֹ כְּאַרְיֵה כְּחַיָּה כְּמוֹ אֶרֶב ·
לְהַפִּיל נְקִיִּים יִשְׁרֵי דֶרֶךְ לְהַכְרִיעַ ·

אֶת בְּנֵי עַוְלָתָה קְרָבוֹת יֶחְפָּצוּ ·
לִרְווֹת דַּם נְקִיִּים יִשְׁתּוּ יִמְצוּ ·
בָּא בִּבְרִית וַיֹּאמֶר׃ פָּרַצְתִּי פֶּרֶץ ·
וַיִּיף בְּגָדְלוֹ · שָׁת פִּיהוּ בַּשָּׁמַיִם ·
גָּדוֹל כֹּחִי מִבַּרְזֶל לִי קַרְנַיִם ·
בָּם אֲנַגַּח עַמִּים אָרוּשׁ גּוֹיֵי אָרֶץ ·

אכן

אָכֵן מַלְכֵי אֶרֶץ עוֹרְם נוֹעָדוּ ·
בִּבְרִית קוֹדֶשׁ בָּאוּ וַיִּתְאַחָדוּ ·
כִּי בָעֲרָה בָּם חֵמָה אַפָּם קוֹדֵחַ ·
וְעוֹד לֹא פָצוּ פִיהֶם עַד לֹא אָמָרוּ ·
וְעַמֵּיהֶם נְדָבוֹת לְרַגְלֵיהֶם נָדָרוּ ·
לְנַתֵּק עוֹל חַרְצֻבּוֹת רָשָׁע לְפַתֵּחַ ·

גִּבּוֹרֶיךָ א ל כ ס נ ד ר ! אֲרָיוֹת · כַּנְּשָׁרִים עָפוּ ·
שָׁטוּ רָאוּ וַיַּכּוּ וַיִּרְדֹּפוּ ·
מַכָּה בִּלְתִּי סָרָה מִזֶּה נִצַּחַת ·
אֱלֹהִים פָּגַע בָּם בַּדָּבָר אֲשֶׁר זָדוּ ·
כֻּלָּמוֹ נִכְרָתוּ יַחְדָו נִשְׁמָדוּ ·
מֵאֵת יְיָ כִּי עִתְּדָם לַשַּׁחַת ·

כַּשֶּׁמֶשׁ בַּצִּיָּה מָוֶת רְשָׁפֶיהָ ·
וּבִנְאוֹת דֶשֶׁא מַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ ·
כֵּן שֶׁמֶשׁ מַלְכוּתְךָ מַחַץ וָנַחַת ·
אֵשׁ אוֹכְלָה הוּא לִמְגָרֵי אַפֶּךָ ·
צְדָקָה וְרַחֲמִים לְעַמְּךָ וַעֲבָדֶיךָ ·
לָאֵלֶּה חַיִּים לָאֵלֶּה שַׁחַת ·

נוֹרָא אַתָּה לְאוֹיְבֶיךָ לִמְשַׂנְאֶיךָ ·
אָכֵן אָהוּב וְרָצוּי לִמְיוּדָעֶיךָ ·
עֻזְּךָ רָצוֹן עִמְּךָ הַמּשֵׁל וָפַחַד ·
יָדְךָ קָשָׁה עֲלֵי כַחַף סוֹרֶרֶת ·
וּמִשְׁעֶנֶת לְדַלִּים לְכוֹשְׁלִים עוֹזֶרֶת ·
מַקְלוֹת נוֹעַם וְחוֹבְלִים בְּיָדֶיךָ יַחַד ·

כְּאָב בָּנָיו יִרְצֶה · אַהֲבָה נוֹטֵעַ ·
כְּחָכָם יִקַּח נְפָשׁוֹת צְדָקָה זוֹרֵעַ ·
כֵּן אַהֲבָה וּצְדָקָה · נִטְעֵי שַׁעֲשׁוּעֶיךָ ·
צִדְקוֹתֶיךָ רַבִּים יוֹם לְיוֹם יַבִּיעַ ·
אַהֲבָתְךָ אֱמֶת אָב לְבָנִים יוֹדִיעַ ·
כִּי אֵין כָּמוֹךָ בִּמְלָכִים אֵין בִּלְתֶּךָ ·

וּלְכָל עֲבָדֶיךָ אַהֲבָתְךָ פּוֹרַחַת ·
שֶׁמֶשׁ צִדְקָתְךָ לְכֻלָּם זוֹרַחַת ·
אִישׁ לֹא נִגְרַע · חֲדַל טוּבָתְךָ אֵין כָּמוֹ ·
כָּל הוֹלֵךְ טוֹב יִשְׁתֶּה מִנַּחַל עֲדָנֶיךָ ·
עוֹשֶׂה יָשָׁר יִשְׂבַּע תְּנוּבַת צִדְקֶךָ ·
כְּיוֹצֵר אֶחָד אָב אַתָּה לְכֻלָּמוֹ ·

לָכֵן יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל צְעִיר עֲבָדֶיךָ ·
וּבֵית יַעֲקֹב כִּי נָפַל בְּגוֹרָלֶךָ ·
כִּי יְקַו לְחַסְדֶּךָ לִימִינְךָ יֶשַׁע ·
עֲנִיָּה סוֹעֲרָה צָרוֹת הִקִּיפוּהָ ·
תְּלָאוֹת אֵין מִסְפָּר לִמְעַט שָׂמוּהָ ·
עֲשׁוּקָה הָיְתָה וּבְזוּיָה אֵין פֶּשַׁע ·

מִשְׁפַּל שִׁבְתָּהּ תִּצְעַק לֹא רֻחָמָה ·
אָדוֹן ! הַשְׁפִּילָה לִרְאוֹת שֶׂה נֶאֱלָמָה ·
כְּגוֹדֶל חַסְדְּךָ אלכסנדר ! עֲשֵׂה גַם עִמָּנוּ ·
אַל יִרַח יִשְׂרָאֵל מֵהִסְתַּפֵּחַ ·
לֹא יֵחָשֵׁב עוֹד כְּגֵר כְּאוֹרֵחַ ·
אַל נָא תִמְנַע מִזֵּוּר אוֹתָנוּ ·

ואליך

וְאֵלֶיךָ אֱלֹהִים תִּשְׁתַּפֵּךְ נַפְשֵׁנוּ ·
הָרֵק טוּבָתְךָ · עַל חֲסִידְךָ מַלְכֵּנוּ ·
אֵל ! גְּמוֹל עָלָיו שָׁמְרֵהוּ מִכָּל פֶּרֶץ ·
לְעוֹלָם יָקוּם בֵּיתוֹ יִכּוֹן כִּסְאֵהוּ ·
עַל דְּבַר אֱמֶת וָצֶדֶק עַד אֵין קֵץ חַיֵּיהוּ ·
הֵן חַיָּיו חַיֵּי רִבְבוֹת בְּנֵי הָאָרֶץ ·

על הדוכס לעאפאלד

עת גברו לימי הנהר אָדער ביום 27 אפריל 1785 ויהי לשטף מים, והאומללים הדרים על שפתו המטים למוט נשאו קולם אליו קומה אדון הושיענו לשלוח אנשים להצילנו. נכמרו רחמיו עליהם וירד בעצמו אל תוך אני שיט לעזרם, אולם עד לא הגיע אל עבר הנהר ושבולת מים שטפתהו, ויהפך החסיד הדוכס במצולה, וימת בן שלשים ושתים שנה צעיר לימים ורב פעלים:

עוֹרֵךְ חַי בִּמְרוֹמִים אִישׁ גִּבּוֹר חָיִל ·
עוֹרֵךְ חַי לֶעָאפָּאלְד בִּמְקוֹם אֵין לָיִל ·
צִירֵי אֵל הָהֹלוּךְ אָל אוֹר זוֹרֵחַ ·
בִּמְקוֹם יָאֵר לְךָ אֵל מַה לְּךָ אוֹר שָׁמֶשׁ ·
וּבְשִׂמְחָתְךָ עַתָּה תִּבֶז יוֹם אָמֶשׁ .
תִּמְאַס שׁוּב אֶל אֶרֶץ שׁוֹד בָּהּ פּוֹרֵחַ ·
שָׁם תִּשְׂחַק לְרָשָׁע פּוֹרֵט עַל נָבֶל
יָשִׁיר שָׁוְא כָּל אָדָם כָּל חַסְדוֹ הָבֶל
וּמַה יּוֹעִיל צֶדֶק מַשְׁחִית עוֹשֵׂהוּ ·
מִקְרֶה אֶחָד לַכֹּל כִּי יָלְכֵדוּ ·
כַּצַּדִּיק כָּרָשָׁע יַחְדָּו יֹאבֵדוּ ·
גַּם נָקִי כִּי יִצְעַק אִם יֵשׁ עוֹנֵהוּ ·

אַשְׁרֶיךָ לֶעאָפָּאלְדְ ! אָהוּב וָרֵעַ
כָּעֵת בִּמְרוֹמֶיךָ אַתָּה יוֹדֵעַ ׃
כִּי לֹא יֹאבַד חָכָם כִּבְוֹזֶה דָעַת
עַל כַּנְפֵי חַסְדְּךָ מָרוֹם נִשֵּׂאתָ
שָׁם כָּל צִדְקוֹתֶיךָ לַעֲשׂוֹת הִרְבֵּיתָ
סִפֵּר מִפִּי אֵלִים אָזְנְךָ שׁוֹמַעַת ׃

גַּם מוֹחֲךָ לֶעאָפָּאלְדְ ! רַב טוּב הוֹפִיעַ
כִּבְרַק רָקִיעַ רַעַם וְשָׁאוֹן מַשְׁמִיעַ
הֵן הִגִּיד בָּאָרֶץ מַעֲשִׂים עָשִׂיתָ
וּבְכֵן לַצַּדִּיקִים כָּבוֹד הִנְחַלְתָּ
יוֹדֵעַ מַה כֹּחַם מֵאֲשֶׁר פָּעַלְתָּ
עַל רָאשֵׁי מוֹרְדֵי אוֹר בּוּשָׁה הֶעֱטִיתָ ׃

חֶרְפַּת עוֹלָם שַׂמְתָּ עַל רֹאשׁ אוֹיְבֵינוּ
יַגִּידוּ אַכְזָרִים בּוֹזֵי צַלְמֵנוּ
מִי יָצַר לִבְּךָ תִּכֵּן בְּךָ רוּחַ : —
לֶאֱהוֹב גַּם אֶבְיוֹנִים מֵאַהֲבַת נֶפֶשׁ
לַעֲבוֹר מַיִם עַזִּים הַגּוֹרְשִׁים רֶפֶשׁ
בַּעֲבוּר הַצֵּל דַּלִּים קוֹטְפִים מַלּוּחַ ׃

אֵיךְ חִישׁ יָרַדְתָּ שַׁיִט אֶל גֵּיא צַלְמָוֶת
מִפְּנֵי צָרַת רָשִׁים מָטִים לַמָּוֶת
וּבֵין גַּלִּים הוֹמִים לִבְּךָ שָׂמַחַ
כִּי אֶל דְּנֵי פַּלֵּט נָשָׂאתָ עַיִן
אִם נֶהְפַּךְ אֳנִי שַׁיִט וַיְהִי לְאַיִן
אֵינְךָ — אַךְ חַי אַתָּה גִּבּוֹר צוֹלֵחַ :

אֵיךְ יִקָּרֵא מָוֶת מוֹת זַךְ מִפֶּשַׁע :
אוֹ אֵיךְ יִקָּרֵא חַי אִישׁ אוֹהֵב רֶשַׁע
חַיֵּי לֵץ אַךְ מָוֶת · מְוֹת תּוֹם חַיָּיו ·
מָה חַיֵּי הֲבָלֵנוּ סוֹעָה וָבָעַר
הֵן כֻּלָּנוּ מֵתִים · זָקֵן גַּם נָעַר
וּמַה יִתְרוֹן אִישׁ זָר יַלְבִּין שַׂעֲרָהוּ :
אִם לַשָּׁוְא נִבְרֵאנוּ אִם זֹאת חֶלְקֵנוּ
רַק אָכוֹל רַק שָׁתֹה עַד בֹּא קִצֵּנוּ
טוֹב כִּי יָמוּת יוֹנֵק יִמְצָא אָז קָבֶר :
אַךְ כִּשְׁרוֹן הַמַּעֲשֶׂה יְעָרֶה חַיֵּינוּ
הַרְבּוֹת טוֹב מַהֲרוּ רַפּוּ יָמֵינוּ
כִּי חָכְמָה וְקִנַּת אִישׁ תּוֹם שֵׂיבַת גָּבֶר :

לֶעאָפָּאלְדְ ! בַּעֲשׂוֹת טוֹב אֵין מִי יִדְמֶה
אִם כִּמְנוֹת מַעֲשֶׂיךָ יִמָּנוּ יָמֶיךָ
רַב יָמִים כָּמוֹךָ כַּל יִהְיֶה בָּנוּ
עֵת מֵעַל כֹּחַ אִישׁ צִדְקֶךָ הוֹפִיעַ
הַכּוֹכָבִים רָנּוּ שָׂרָף הֵרִיעַ
רַב לְךָ ! לָנוּ אַתָּה ! שֵׁב פֹּה אִתָּנוּ ·

עַד מָתַי אִישׁ רָשָׁע תִּשְׁכַּח קוֹנֶךָ
תִּשְׁכַּח כִּי נִבְרֵאתָ בִּדְמוּת עוֹשֶׂךָ ·
יַד אָמָן נִכָּר בָּךְ יַד עוֹשֵׂה פֶלֶא
שָׁמְךָ גֵּר בָּאָרֶץ רוֹאֶה מַעֲשֶׂיךָ
אִם תֵּטִיב תַּעֲלֶה עַל נָכוֹן אוֹרֶךָ
אִם תָּרַע תֵּרֵד בּוֹר אֶל מַאְפֵּל כֶּלֶא :

שם

שָׁם יָרְדוּ מַכְחִישִׁים לָאֵל מִמַּעַל
לִבָּם כַּיָּם וּנְאֻף פִּיהֶם סַף בַּעַל
אָמְרוּ בַטּוֹב כָּרָע מִי אָדוֹן לָנוּ :
עַיִן עָצְמוּ מַרְאוֹת הֲדַר שָׁמַיִם
אֶל קוֹל קוֹרֵא לָהֶם אָטְמוּ אָזְנַיִם
כִּי שָׁמַיִם קוֹרְאִים „יַד אֵל עָשָׂנוּ" !

כָּל עוֹף וּדְגֵי הַיָּם רֶמֶשׂ וָשֶׁרֶץ
כָּל חַיְתוֹ בַּיַּעַר וּבַהֲמוֹת אָרֶץ
יַרְאוּם אֶת פִּלְאֵי אֵל טוּבוֹ יַבִּיעוּ
כָּל צֶמַח וְשִׂיחַ כָּל עֵץ יָרִיעַ
מֵאֶרֶז עַד אֵזוֹב הוֹד אֵל מַשְׁמִיעַ ·
וּרְשָׁעִים יִלְעֲגוּ רֹאשָׁם יָנִיעוּ ·

עַתָּה יְרַנְּנוּ לִבָּם בָּשְׁתָּם יַכִּירוּ
מִקּוֹל רִבְבוֹת שִׁירִים בִּבְכִי יַזְכִּירוּ
אֶת חַסְדֵי לֶעאָפָּאלְד אֶבֶן הָעֵזֶר
אַלְמָנָה הוֹמִיָּה : אֵיפֹה מוֹשִׁיעַ !
יָתוֹם יִצְעַק : הוֹי אָב ! דַּל : הוֹי מַשְׂבִּיעַ !
כָּל הָעָם סוֹפֵד הוֹי ! הוּסַר הַנֵּזֶר !

מִסְפֵּר זֶה אֶל אָזְנָם כַּחֵץ וְחֶרֶב
וְאָמְרוּ אוֹי נִדְמִינוּ לִזְאֵבֵי עֶרֶב
אוֹיְבֵי אָדָם נַחְנוּ גַּם הֵם אוֹיְבֵינוּ
מוֹתֵנוּ גִיל לָהֶם חֲנֵפִים נַחַת ·
גַּם עָדְרוּ מִן הָאָרֶץ יָרְדוּ לַשַּׁחַת
וּשְׁאוֹל תַּעֲצוֹר בַּעֲדָם מִשּׁוּב אֵלֵינוּ ·

גַם תִשְׂמַח לְעאָפָּאלְךָ : בִּכְבוֹד חַרְבְּךָ
רַק מֵישָׁרִים פָּעַל אוֹמֶץ לִבְּךָ
מִשְׁמֶרֶת פָּקַדְתָּ עָלָיו יַעֲנֵהוּ
שַׂר וְראשׁ הָיִיתָ בִּצְבָא מַלְכֵּנוּ
חֵיל פְרִידְרִיךְ הַגָּדוֹל גֶזֶר דוֹרֵנוּ
כֻּלָּהּ כַּכְּפִירִים רָאשֵׁי מַחֲנֵהוּ׃

אִם מִבֵּיתְךָ אַנְשֵׁי חַיִל יָצָאוּ
וּכְלֵב אַרְיֵה לָכֶם בְּקֶרֶב נוֹדָעוּ
רַב מֵהֶם לְעאָפָּאלְךָ ! שֵׁם לְךָ עָשִׂיתָ
תָּו עוֹלָם הִתְוָה לָךְ שֶׁטֶף הַמַּיִם
כְּמַלְאָךְ מֵאֶרֶץ עוֹלֶה שָׁמַיִם
בֵּית חוֹמֶר נָטַשְׁתָּ בֵּית אֵל עָלִיתָ׃ —

לאבשלום

בסבך שערות ראשו באלה ויתן בין שמים ובין ארץ

מִי זֶה מַחֲזִיק שְׂעָרִי
יאחֲזֵנִי בְּצִיצִת ראשִׁי
יִתְפּוֹשׂ קָדְקֳדִי וִיפַרְפְּרֵנִי׃ —

הַרְפֵּנִי נָא וְאָרוּץ גְדוּד,
פֶּן אַשְׁחִית עֲצְךָ
וַחֲרְבִּי תְסָעֵף פֹּארָתֶיךָ׃

מַה לִּי וָלָךְ עֵץ הַשָּׂדֶה
כִּי אִישׁ רִיבִי נִהְיֵיתָ
נִצַּבְתָּ כְּצָר כְּאוֹיֵב לִי׃ —

הָהּ ! פִּרְדִי ! פִּרְדִי !
הֲגַם אַתָּה תִּבְגוֹד בְּגֶד
עוֹרֶף תִּפְנֶה וְ[illegible]

גְּשָׁה נָא הַפַּעַם
עַל גַּבְּךָ אֶשָּׁעֵן
לִכְרוֹת שׂוֹכוֹת עֵץ זֶה
וּמִפִּצְעֵי חִנָּם אֶנָּקְמָה ·

אַלְלַי כִּי נָגַעְתִּי ·
רָאִיתִי כְּמוֹ רוּחַ
לֹא בַּשָּׁמַיִם לֹא בָאָרֶץ ·

יָדַי רָפְתָה עַצְמוֹתַי תֶּחֱרַדְנָה
הַשָּׁבָץ אֲחָזַנִי
וּשְׁלוֹף חַרְבִּי כַּל אוּכָל ·

מִי זֶה יָבֹא יַתֵּר סְבָכַת שַׂעֲרִי
לְמַעַן תְּמַלֵּט נַפְשִׁי
וּבְיַד אוֹיְבַי בַּל אֶפּוֹל

רֹאשׁ שָׁלִישִׁים אֶעֱשֶׂנּוּ
רִאשׁוֹן לְכִסֵּא מֶלֶךְ
אֲעַשְּׁרֶנּוּ עוֹשֶׁר רָב
וּפִלַגְשֵׁי אָבִי לוֹ תִּהְיֶינָה :

לַשָּׁוְא סָפַקְתִּי כַּפַּי
אֶקְרָא וְאֵין מַקְשִׁיב :

אֲמוּת

מֵעָלַי קָדְקֳדִי יִמָּרֵט
וְתַחְתִּי שְׁאוֹל יֻצַּע ·

הִנֵּה זֹאת יַד אֱלוֹהַּ
מַכַּת פִּשְׁעִי וְחַטָּאתִי
בָּא יוֹם הַפְּקוּדָה
עִתּוֹתַי הַשָּׁלוֹם אִתָּיו ·

עַתָּה יָדַעְתִּי עֲוָתָתִי
וְדוֹן לִבִּי כִּי רַב הוּא :

לְכִסֵּא דָוִד אָבִי
בְּגַאֲוָתִי חָשַׁקְתִּי ·
אָמַרְתִּי גָּרֵשׁ אֲגָרְשֶׁנּוּ
וְלֹא זָכַרְתִּי כִּי אֱלֹהִים מְשָׁחָהוּ ·

לֹא זָכַרְתִּי כִּי אָבִי הוּא
רֶכֶב יִשְׂרָאֵל גְּאוֹן עֻזּוֹ
וַאֲנִי מִצְּעִירֵי בָנָיו נִבְזֶה וָדָל ·

אוֹיָה לִי ! כִּי הוֹלַלְתִּי

לִמְסִיתַי הִטֵּיתִי אֹזֶן
מֵרַעַת אֲחִיתוֹפֶל נִדַּחְתִּי
וּבֵן סוֹרֵר הָיִיתִי ·

אֲנִי אֲנִי רוֹדֵף אָב בּוֹזֶה הוֹרָיו
שְׁמִי וְזִכְרִי יְקַלְלוּ כָּל יִשְׁרֵי לֵב ·

נַפְשִׁי

נַפְשִׁי תְּמַהֵר לָצֵאת
הַמָּוְתָה הוֹלֵךְ וְקָרֵב
עוֹד רֶגַע וְאֶגְוַע ׃

אוֹדֶה עֲלֵי פְשָׁעַי
אֶבְכֶּה עֲלֵי זְדוֹנַי
דִין שַׁדַּי אַצְדִּיקָה
כָּל עוֹד רוּחִי בִּי ׃

צֶדֶק דִּינְךָ עֶלְיוֹן !
בְּמִשְׁפָּט וְצִמַּתָּ בִּי
כִּי רַבּוּ עֲוֹנוֹתַי ׃

אַדִּיר אַתָּה אֱלֹהִים !
אֵין מִיָּדְךָ מַצִּיל ׃

כָּל מְלוֹא תֵבֵל אִמְרָתְךָ יְבַצֵּעוּ
מִשְׁפָּטֶיךָ לָאוֹר יוֹצִיאוּ
גַם לְעַנְפֵי אֵלָה רֹמַמְתָּ וַיִּתְלוּנִי ׃

רְאֵה זֶה בֶּן צְרוּיָה
הִנֵּה בָּא בְּרֹאשׁ אַנְשֵׁי חַיִל
וְשִׁבְטֵי נָקָם בְּיָדוֹ ׃

מַהֵר וְהָחֵשׁ צַעֲדְךָ
מַהֵר וְדָקְרֵנִי יוֹאָב !
פֶּן תִּתְמַהְמַהּ וְאֵינֶנִּי ׃

לְדָוִד

מזמור תודה אל ברזילי הגלעדי בהפרדו ממנו לשוב ירושלימה אחרי מות אבשלום בנו ויברכהו

אָמַרְתִּי גָמַר תָּם
אָפֵס צַדִּיק מִן הָאָרֶץ
אֵין יָשָׁר וְאֵין אֱמוּנָה
בִּבְנֵי אָדָם סֶלָה ׃

בֵּן בּוֹעֵט בְּאָבִיו
וְעֶבֶד מוֹרֵד בַּאֲדוֹנָיו
אָח לְאָח כּוֹרֶה שַׁחַת
וְכָל רֵעַ תַּהְפּוּכוֹת יְדַבֵּר ׃

וַאֲנִי בְּתָפִּי קָנִאתִי שׁוֹכְנֵי עָפָר
חַי תַּי שָׂנֵאתִי
וּבִבְרִית אָדָם לֹא אָבוֹא ·

צִדְקָתְךָ רָאִיתִי וְנִחַמְתִּי
רוֹב חַסְדְּךָ לְבַבְנִי
עַל כֵּן עִם חֶלֶד בְּרִיתִי
וְלִבְנֵי אִישׁ סָלַחְתִּי ·

הִגְדַּלְתָּ חַסְדְּךָ בַּרְזִילַי
רַב טוּבְךָ הִפְלֵאתָ
מֶלֶךְ הָיִיתִי בְּאֵין עָם
נָגִיד וְאֵין בְּיָדִי שֵׁבֶט מֶמְשָׁלָה ·

גָּר וְנִדָּח בָּזוּי וְנִקְלֶה
לַעַג לָרֵקִים מוֹרְדִים רְדָפוּנִי
וּבְנֵי בְלִיַּעַל בֶּעָפָר עִפְּרוּנִי :

וְאַתָּה טוֹבוֹת פָּעַלְתָּ עִמִּי
רַחֲמֶיךָ אֲפָפוּנִי
תַּנְחוּמֹתֶיךָ הָיִיתָ בְּעֵת צַר לִי ·

מַה מִּנִּי קִוִּיתָ אִישׁ שֵׂיבָה !
מַה מִּנִּי תְּיַחֵל יָשָׁר תָּמִים !
כִּי לְעֶזְרָתִי כֵּן הִתְאַמַּצְתָּ ·

הֵן נִגְרָשׁ וּמֻדָּח הָיוּ הָיִיתִי
לְנַפְשִׁי לֹא יָדַעְתִּי עוֹזֵר ·

אַךְ מִלִּבְּךָ פָּעַלְתָּ כָּל אֵלֶּה
צְדָקוֹת אָהַבְתָּ וַתַּעֲשֵׂם ·

הִנֵּה עַתָּה מִצָּרָה נֶחֱלַצְתִּי
שָׁב אֱלֹהִים אֶת שְׁבוּתִי
הֵרִים קֶרֶן יִשְׁעִי
וְעַל אוֹיְבַי אֶתְגַּבָּר ·

יָדִי רַב לִי
אָמַרְתִּי : אָשִׁיב מְחִיר לְמֵטִיבִי
כְּגְמוּל יָדְךָ לְךָ אֲשַׁלֵּמָה:
אֲכַלְכֶּלְךָ כְּיַד הַמֶּלֶךְ ·

רִאשׁוֹן לְיוֹעֲצַי אֲשִׂימְךָ
שַׁלִּיט בְּמַלְכוּתִי
לִימִינִי תֵּשֵׁב כְּבֵן כְּאָח לִי ·

אוּלָם מָה אוֹמַר וַאֲדַבֵּרָה
כִּי גָדַלְתָּ מִמֶּנִּי מְאֹד נַעֲלֵיתָ ·

תַּגְמוּלִי לֹא תַחְפּוֹץ
יְקַר תִּפְאֶרֶת מֵאַנְתָּ
מִמַּעֲדַנַּי לֹא תֹאבֶה טְעוֹם
וּבְאַרְמוֹנַי לֹא תִמְצָא עוֹנֶג ·

חרות

חֶדְוַת תֵּבֵל בְּוִיתָ
קוֹל שָׁרִים וּמְנַגְּנִים
לְבוּשׁ פָּז וְאַרְגָּמָן
תַּכְרִיךְ צְבָעִים רִקְמָה ·

וּבַמָּה אָשִׁיב כְּצִדְקָךְ
כִּגְמוּל יָדְךָ לִי ·

אַשְׁרֶיךָ בַּרְזִילַי !
מִנְּגִידִים תְּעֻשַּׁר
מִשַּׁר בְּהֵיכָלוֹ
יְקָרָה שְׁפֻרָה נַחֲלָתְךָ ·

בְּאֹהָלֶיךָ אָהֳלֵי תָם
בְּדָר שַׁאֲנָן תִּשְׁכּוֹן
סְבִיבוֹתֶיהָ שַׁלְוָה ·

נָוְךָ תִּפְקוֹד וּבֵין קִירוֹתָיו שָׁלוֹם
אֵין קִנְאָה וְחֹנֶף
מְנוּחָתְךָ יַפְרִיעַ

צִדְקוֹתֶיךָ יְרִיעוֹתֶיךָ.
תֹּם וָיֹשֶׁר מַצָּעֶיךָ ·

זְהַב אוֹפִיר וַחֲלִי תַּרְשִׁישׁ
בַּמָּה נֶחְשָׁבוּ
לֹא תוֹקִיר עֶרְכָּם כִּי לֹא תַחְמְדֵם ·

מְעַט עֲרוּגוֹת גַּנֶּךָ
וּזְעֵיר חֶלְקַת שָׂדֶךָ
מְדִינוֹת מִמֶּמְשַׁלְתְּךָ הֵמָּה
וְאֹהָלֶיךָ הֵיכָלֶיךָ ·

אִתְּךָ וּמַחְשַׁבְתְּךָ
בְּיָדְךָ שֵׁבֶט מוֹשֵׁל :

אִשְׁתְּךָ בָּנֶיךָ וַעֲבָדֶיךָ
עִמְּךָ הֵם לְמִשְׁמַעְתְּךָ יָסוּרוּ ·
נֶאֱמָנִים לְךָ סֶלָה ·

קוֹל צִפֳּרִים עָפוֹת לְאָזְנֶיךָ יִנְעַם
כְּקוֹל מֵיטַב נַגֵּן
כְּזִמְרַת שָׁרִים וְשָׁרוֹת ·

הֵן זֹאת מַתַּת חֶלְקְךָ
מַה מְּאֹד צָלַחְתָּ ·

רָמָה קַרְנְךָ מִקַּרְנִי
וְחֵילְךָ נָשָׂא מֵחֵילִי
כִּי בְּכָל אוֹצָרַי תִּקְצַר יָדִי
אֵין דֵּי גְמָלְךָ ·

עַל כֵּן אָמַרְתִּי שְׂפָתַי יְשַׁבְּחוּנְךָ
נֶגֶד מַקְהֵלוֹת עַמִּים
לְשִׁמְךָ אֲזַמֵּרָה ·

עַל רֹאשׁ שִׂמְחָתִי
וְכִיוֹנְךָ אַעֲלֶה
חָרוּת יִהְיֶה
עַל לוּחַ לִבִּי תָּמִיר ·

אֵלִי צוּרִי מְנוּסִי וּמְפַלְטִי לִי !
אֲשֶׁר יָדְךָ תְּיַסְּרֵנִי
וּזְרוֹעֲךָ תְּאַמְּצֵנִי

חַיֵּק וְתַחְלִימֵנִי
תַּבְרִיאֵנִי וּתְעוֹרְרֵנִי ·
הֵיטִיבָה נָא לַטּוֹב
וְלַיְּשָׁר בְּמִפְעֲלוֹתָיו ·

עַל גִּלְעָדִי זֶה צַדִּיק יְבַר לֵבָב
הָשֵׁת נָא כַּפֶּךָ
לְעֵת זִקְנָתוֹ סוֹכְכֵהוּ

בְּכֶלַח יָמָיו אַמְּצֵהוּ
חַזְּקֵהוּ בָּרִיא אוּלָם ·

מוֹחַ עַצְמוֹתָיו תְּדַשֵּׁן
בַּל יִרְפּוּ עוֹרְקָיו
לֹא תִכְהֶה עֵינוֹ לֹא תָנוּס לֵחֹה ·

כָּל הַיּוֹם יִרְאֶה בְּטוֹב
וְזַרְעוֹ לִבְרָכָה ·

נִין וָנֶכֶד דוֹר שִׁלֵּשִׁים וְרִבֵּעִים
בְּחֵיקוֹ יִשְׂחָקוּ
וְעַל בִּרְכָּיו יִשְׁתַּעַשְׁעוּן ·

בְּבֵיתוֹ תָּלִין אַהֲבָה שֶׁקֶט בְּנָוֵהוּ
אֵין פֶּרֶץ אֵין מַחֲרִיד סְבִיבוֹתָיו ·

עֲדֵי יָשׁוּב לִמְנוּחַת נֶצַח
שְׂבַע יָמִים וּרְוֵי טוֹבָה ·

הִנֵּה כֵּן יְבוֹרַךְ אִישׁ אוֹהֵב אֱלֹהָיו
עֹשֶׂה רְצוֹנוֹ וְעַל בְּרוּאָיו יְרַחֵם ·

יִסְעָדֵנוּ אֱלֹהִים בִּימִין עֻזּוֹ
וּבְתָקְפּוֹ וְרוֹעוֹ יְנַהֲלֵהוּ ·

אגרת נמלצה

מאת הרב ר' נפתלי הירץ וויזל

לר' דוד פ"ל בשלוח לו את ספרו גן נעול

עץ פורח תחן פריך בעתו החיים והשלום אתך
האלוף והקצין משכיל וספר ו זה רעי
וזה אוהבי דוד יצ"ו ׃

סוֹחֵר אַתָּה מִנִּכְבַּדֵּי אָרֶץ
וּבְסֵתֶר אָהָלְךָ תִּדְרוֹשׁ חָכְמָה ׃
אֶל מַאֲוַיֵּי כְסִיל תִּלְעַג
לֹא כָמוֹהוּ לְהַרְבּוֹת אוֹצָרוֹת
תִּתֵּן עֵינֶיךָ וְלִבְּךָ ,
בִּכְלוֹתְךָ אֶת מַעֲשֶׂיךָ
בְּצֵל הַחָכְמָה תִּשְׁכּוֹן
שָׁם תִּמְצָא מַרְגּוֹעַ לְנַפְשֶׁךָ
שָׁם תָּנוּחַ מִיגִיעַ כַּפֶּיךָ
שָׁם תַּבִּיט דְּמוּת אַנְשֵׁי שֵׁם
לְהִדַּמּוֹת אֲלֵיהֶם יִשְׁאַל לִבֶּךָ ׃
שָׁם מְלֶאכֶת יְדֵי חֲכָמִים
עַל הַקִּיר סָבִיב סָבִיב ׃
מַרְבִּית סִפְרֵיהֶם אָסַפְתָּ
וַעֲדֶן לֹא שָׂבְעָה נַפְשֶׁךָ
וַתִּשְׁאַל לְךָ גַּם אֶת סְפָרַי
לָשׂוּם לוֹ מָקוֹם בֵּין הָעוֹמְדִים הָאֵלֶּה

כְּכַרְמַנִּי רֵעִי וַאֲכַבֶּדְךָ
הִנֵּה מִנְחָתִי לְפָנֶיךָ
אֶת פְּרִי הַגַּן נְטַעְתִּי
וְנוֹזְלִים מִן הַלְּבָנוֹן •
שְׁאַל רוֹפְאֶיךָ וְיַגִּידוּ לָךְ
כִּי עַל מִשְׁתֵּה יַיִן רָב
טוֹב לִשְׁתּוֹת מְעַט מַיִם
שָׁתִיתָ יַיִן מִכּוֹסוֹת זָהָב •
שְׁתֵה גַם הַמַּיִם הָאֵלֶּה מִכְּלִי חֶרֶשׂ •
עַד יָבֹאוּ יְמֵי הַשִּׁלּוּם
עֵת הִבְשִׁילוּ אַשְׁכְּלוֹתֶיךָ
וְנָתַתָּ לִי מְחִירָם יָיִן ;
אֱכוֹל עֲנָבִים מִכְּרָמִים נְטוּעִים
וּשְׁתֵה מִבּוֹרוֹת חֲצוּבִים
עַד יִגְדְּלוּן מַטָּעֶיךָ
וְעֵצֶיךָ יִתְּנוּ פִרְיָם
וְיֹאכְלוּ רֵעִים מִגְדֶיךָ
יִשְׁתּוּ דוֹדִים מֵעֲסִיס רִמּוֹנֶיךָ
כִּי כְמַיִם שְׁבִים מַיִם
בֵּין סַלְעֵי תַחְתִּיּוֹת יִלָּכוּן
יַהְתְּרוּ תְהוֹמוֹת
לֹא יִשְׁקוֹטוּ עַד יִבָּקְעוּ חַלָּמִישׁ צוּר
וּשְׂדֵי תְרוּמוֹת יִשְׁטוֹפוּ

וְהָיוּ מַעְיָן וָנָחַל
כֵּן פַּלְגֵי תְבוּנוֹת בְּלֵב אִישׁ כָּמוֹךָ
יוֹם יוֹם יֶהֱמוּ גַלֵּיהֶם
עַל הַרְרֵי רַעְיוֹנוֹת יַעֲבוֹרוּן
כָּל חוֹמוֹת כְּסֵל יַפִּילוּ
דַּלְתוֹת הַחֶמְדָּה יְשַׁבֵּרוּ
וּבְרִיחֵי הַמֵּצַר יְגַדֵּעוּ
לֹא יִשְׁכּוֹתוּ מִמְּרוּצָתָם
עַד יָפוּצוּ מַעְיְנוֹתֵיהֶם חוּצָה ·
זֶה מְנַת דּוֹרֵשׁ דַּעַת
וְזֶה חֶלְקַת אוֹהֵב מְחוֹקֵק !
חָכְמָה! מָה עַזָּה אַהֲבָתֵךְ
רַב כּוֹחֵךְ בְּלֵב אִישׁ אֵשׁ אוֹכֶלֶת אָתְּ
מַיִם רַבִּים לֹא יְכַבּוּךְ
מֵרוֹב דְּבָרִים לֹא תִשְׂבְּעִי
וְלִתְבוּנוֹת לֹא תֹאמְרִי הוֹן ·
רֵעִי ! כַּלְכֵּל אֶת מַשָּׂאָהּ
כִּי אֶת עֲמָלְךָ תִּגְמוֹל
וְדַע כִּי גָבוֹהַּ מֵעַל גָּבוֹהַּ
יֵשׁ אֶחָד וְאֵין שֵׁנִי
אוֹהֵב אֶת אוֹהֲבֶיהָ
אוֹתוֹ תִּירָא וּמִצְוֹתָיו שְׁמוֹר
יִשְׁמָרְךָ מִכָּל רָע יִשְׁמוֹר אֶת נַפְשֶׁךָ
יורע׳ה

יוֹרְעֶיךָ כִּי יִשְׁאָלוּךָ: מִי שָׂם אֶת הָאוֹתוֹת הָאֵלֶּה וְלְמִי חוֹתֶמֶת הָאַהֲבָה הַזֹּאת? וְאָמַרְתְּ: לְרֵעֲךָ כְנַפְשֶׁךָ נפתלי הירץ וויזל

יֶשַׁע אֱלֹהִים

נַפְשִׁי לָמָּה רֵעַ תָּרִיעִי
חַכִּי נָא לְאֵל מוֹשִׁיעִי
הִתְחוֹלְלִי לוֹ תָּמִיד וּדְעִי
כִּי יְסַרְנִי אַךְ לֹא בְעִי יִשְׁלַח יָד ·

הֵן יָדַע אֱלֹהִים אֶת דַּרְכִּי
לֹא יָדוֹן רוּחוֹ בֶּאֱנוֹשׁ כְּעֶרְכִּי
אַף אִם יִמְעַד וְיִכְשַׁל בִּרְכִּי
עוֹד יַחֲזִיקֵנִי כִּי יִרְאֶה כִּי אָזְלַת יָד ·

חַיִּים בִּרְצוֹנוֹ וְאַפּוֹ רֶגַע
לָכֵן לָמָּה זֶה הֶבֶל אִיגַע
גַּם עֵת יִשְׁלַח לְאָדָם פֶּגַע
יֹאמַר אֶל הַשָּׂטָן לֹא תִגַּע בּוֹ יָד ·

שָׁוְא תְּשׁוּעַת אָדָם קְצַר חַיִּים
בִּיקָר יָלִין אַךְ יוֹם אוֹ יוֹמַיִם
אוֹי לְנוֹשֵׂא אֵלָיו עֵינַיִם
הֲלֹא כַּאֲשֶׁר אֵל מִצְרַיִם נָתַנוּ יָד ·

קניני

קִנְיְנֵי תֵבֵל וַחֲמֻדוֹתֵיהֶן
אוֹצְרוֹת רַב וּסְגֻלּוֹתֵיהֶן
בְּיוֹם עֶבְרָה לֹא יוֹעִילוּ לְבַעֲלֵיהֶן
לָכֵן הֶבֶל הֵנָה וְיוֹשְׁבֵיהֶן קִצְרֵי יָד ׃

אַךְ אֱלֹהִים חֶלְדֵּנוּ יַקְצִיב
בְּיָדוֹ הַכֹּל כָּעָם כִּנְצִיב
בִּגְזֵרָתוֹ יְשַׂמַּח אַף יַעֲצִיב
עַד בֹּא מוֹעֵד כֹּל חַי וְשָׁם מַצִּיב לוֹ יָד ׃

מָה אָנוּ וּמָה חַיֵּינוּ

אָבְוֶה יְקַר חֶלֶד כָּל שַׁעֲשׁוּעֵי תֵבֵל
יִהְיוּ מוּל עֵינַי כְּאֶפֶס וָבָאַיִן
הֵן כָּל מַחֲמַדֶּיהָ אַךְ רִיק וְהֶבֶל
לִרְאוֹת בְּהֵמָּה לֹא תִשְׂבַּע עָיִן
וּבַעֲבוּרָם נְבַלֶּה בְּרַע יָמֵינוּ ? —
מָה אָנוּ וּמָה חַיֵּינוּ ׃

כֶּעָשִׁיר כַּדָּל לַמָּוֶת נוֹעָדוּ
אַךְ זֶה יִרְעַד בְּחַיָּיו פֶּן יַשִּׂיגֵהוּ
וְזֶה יַחְפְּצֵנוּ בַּעֲמָלוֹ וְלֹא יִמְצָאֵהוּ
הֵן שְׁנֵיהֶם גַּם יַחַד לְעָמָל נוֹלָדוּ
רְאוּ מְתֵי תֵבֵל הֵן אֵלֶּה דְּרָכֵינוּ
מָה אָנוּ וּמָה חַיֵּינוּ !

עֲשִׁירֵי עָם בִּגְאוֹן עֹשֶׁר יִבְנוּ טִירוֹתֵיהֶם
לָרִיק יִיגְעוּ בּוֹנֵיהֶם לַשָּׁוְא עָמָלוּ
עַד יוֹאִילוּ שֶׁבֶת בָּם לַקֶּבֶר יוּבָלוּ
יָנוּחוּ עַל עָפָר רִמָּה תְּכַסֶּה עֲלֵיהֶם
הֵן זֹאת אֲשֶׁר נִשְׁאַר לָנוּ מִכָּל עֲמָלֵנוּ
מָה אָנוּ וּמֶה חַיֵּינוּ !

אָכֵן יִכְלוּ בְּרֶגַע יְמֵיהֶם אֵלֶּה
יִרְדְּפוּ הַמְּנוּחָה אַךְ הִיא בּוֹרַחַת
אָמְנָם חָכְמָה נְבַקֵּשׁ נֶחְסֶה בְּצִלָּהּ
תִּמָּצֵא לִמְבַקְשֶׁיהָ אַךְ הִיא הָאַחַת
בַּעֲבוּרָהּ נִבְלָה עֲלֵי תֵבֵל יָמֵינוּ
לָדַעַת, מָה אָנוּ וּמֶה חַיֵּינוּ !

הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים

אשר יעשה אותם האדם וחי בהם

מִי זֶה הָאִישׁ שׁוֹחֵר שָׁלוֹם עַד קֶבֶר
לָשֶׁבֶת בֶּטַח כָּל יָמָיו מִסַּעַר
פֹּה בִּדְרָכַי תֵּלֵךְ אַל תֵּט אֶל עֵבֶר
כִּי זֶה הֵיכַל כָּל טוֹב אַף זֶה הַשַּׁעַר ·
עַל הוֹן תָּשִׂישׂ רַק לֹא תַחַת עַל שֶׁבֶר ,
אַתָּה תֶּחְכַּם רַק לֹא תָבוּז אִישׁ בַּעַר ,
בְּנוֹעַם תִּתְרָאֶה לִקְרַאת כָּל גֶּבֶר ·
אֶת הַיָּשִׁישׁ תֶּהְדַּר תָּחוֹן הַנַּעַר ·

אל נא תהגה אם לא תשפוט כל אמר
אל נא תשפוט אם לא תחקור כל טעם
אל נא תחקור את הנשגב מחומר
אם יש עולתה בך אחר אל תוכח
אם זר שמך נאץ אל תת בזעם
שיתה תמיד יראת שדי אל נגח.

מן המצר קראתי יה

בשכבי על ערש דוי ותדד שנתי מעיני

גלמוד עלי משכבי באישון ואפלה
רעי יחד נמו מיודעי עזבוני
אזעק לך אל בחצי הלילה
מצרות באו עלי מכאבות הקיפוני
אנא הטה אזנך לקול אנחותי
בקראי יי מה רבו צרותי!
האל הטוב! לו תשלם לאיש כמעשהו
מי גבר יחיה יקום לפניך?
מעט מפרי מעלליו אך מעט תטעימהו
לכן תרעד נפשי כי אזעק אליך
אם מרוב מכאובי עצמו עונותי
יי אלהים כמה רבו חטאתי!
מי יתן עיני מקור דמעה כנחל ישטופו
אמרר בבכי אשפכם כמים
על ימי הרעים במר יחלופו

כי

כִּי שַׁחֲרִי הִנֵּה עָבָר גַּם בָּא הַצָּהֳרָיִם
וּבְטֶרֶם בֹּא הָעֶרֶב אֶגְוַע בַּעֲוֹנוֹתַי
יְיָ אֱלֹהִים מָה רַבּוּ צָרוֹתַי !
אָכֵן הִנָּחֲמִי נַפְשִׁי ! מַה תִּשְׁתּוֹחֲחִי ?
אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהַב יוֹכִיחַ אֵל לֹא בְזַעַם
אַף רֶגַע בְּאַפּוֹ וּמַהֵר תִּרְוָחִי
לָכֵן הִנָּחֲמִי נַפְשִׁי הִנָּחֲמִי הַפַּעַם
לְטוֹב לִי הִגְדִּיל גַּם הַיּוֹם צָרוֹתַי
לְמַעַן אָסִיר חַטָּאתִי אֶדְאַג מֵעֲוֹנוֹתַי ׃

אודה עלי פשעי
כי נחמתי כי עשיתים

אֵל הַכָּבוֹד ! אִם הַכָּבוֹד נָטַשְׁתִּי
אַל נָא תִקְצוֹף אַל תִּטּוֹר לָנֶצַח
זָחַלְתִּי וָאִירָא מִיּוֹם הָרֶצַח
וּבְכָל רָע אוֹיָה לִי כִּמְעַט נוֹקַשְׁתִּי .
נִחָם עַל אַשְׁמָתִי אֵלֶיךָ נִגַּשְׁתִּי
סָפַקְתִּי עַל יָרֵךְ וָאַט הַמֵּצַח
הִכֵּיתִי מִמַּכְאוֹב אָנוּשׁ וָנֶצַח
זִכִּיתִי אֶת לִבִּי אָרְחִי חֵרַשְׁתִּי ׃
וּלְמַעַן אִנָּצֵל מִפַּח הַפֶּשַׁע
נָתַתִּי שַׂרְעַפַּי בִּמְעוֹן שָׁמַיִם
וְאֶתְאַוֶּה מִשָּׁם חַיִּים וְיֶשַׁע
אַתָּה עַתָּה חַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם

אֶת הֶעָשׂוּי כַּפֵּר וּמְחֵה מִסֵּפֶר
זְכוֹר כִּי אָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר ׃

לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ יָהּ

עַד אָן אֱוִיל ׃ תִּבְחַר בְּחַיֵּי הֶבֶל
לִהְיוֹת בְּחַיֵּי עַד כְּמוֹ אוֹרֵחַ
מַה תַּעֲשֶׂה אוֹי לָךְ בְּבֹא לָךְ חֶבֶל
וּבְיוֹם אֲשֶׁר יוּכַן לָךְ מַטְבֵּחַ
גַּם יוֹם תְּהִי ׃ נִשְׁבָּר כְּשֶׁבֶר נֵבֶל
מִזֶּה וּמִזֶּה תַּעֲלֶה קָרֵחַ
וּמְקוֹם תִּקְוָה וּתְאוּ לְהַחֲזִיק בֶּדֶק
אֵין שָׁם עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת צֶדֶק

דברי חכם אל איש ורון
נהביטם גוית אדם אחרי מותו

הוֹי ! הַשּׁוֹכֵב עַל מִטַּת שֵׁן
הָקִיצָה אִם אַתָּה יָשֵׁן
וּרְאֵה תוֹלָע דָּמוֹ יִבְלַע
אַף בִּבְשָׂרוֹ יְשַׁלַּח הַשֵּׁן
עֲרַל לֵבָב ׃ הִמּוֹל וּזְכוֹר אֶת מוּל
זֶה הָיָה כָּמוֹךָ דֶּשֶׁן

יב וכיום

וּבְיוֹם מָחָר גַּם אַתָּה תִסָּחֵר
אֶל כּוּר תַּחְתִּית מִן הֵיכְלֵי שֵׁן
זָר! מַה תֹּאמַר יוֹם הַמַּר
בִּרְאוֹתְךָ הַתֹּפֶת עָשֵׁן
שָׁם תִּצָּרֵף. שָׁם תְּשָׂרֵף
נַפְשְׁךָ אֶל שֶׁפֶךְ הַדָּשֶׁן
אֶל מִי תִפְנֶה פִּיךָ יַעֲנֶה
בָּךְ. וּלְשׁוֹנְךָ אוֹתְךָ תַּלְשִׁן.
שׁוּב נָא אֶל עָל וּמִן תִּגְעַל
כִּי אוֹתְךָ עַל בִּרְכָּיו יְיַשֵּׁן
כִּי תִרְאֶה אוֹת עַל הַבָּאוֹת
כִּי הוּא דָשֵׁן אֶת שֶׁדָּשֵׁן
אֵיךְ לֹא תֵעוֹר נִצְמַד לִפְעוֹר
הָקִיצָה אִם אַתָּה יָשֵׁן!

לְנֹכַח הָאֱמֶת.

אַל תִּרְגְּזִי עָלַי, זְקֵנָה אַתְּ אֱמֶת!
רַע תֶּאֱרַךְ כְּרוֹב שְׁנֵי חַיַּיִךְ
אַחַת לְעוֹלָם אַתְּ וְלֹא תִתְחַדְּשִׁי
עַל בֵּן כְּבָר זָקֵן הֲלֹא פָּנַיִךְ
שַׁח קָדְקֳדֵךְ וּמְאֹד שְׁחוֹחַ תֵּלֵכִי
גַּם חָשְׁכוּ אוֹי לָךְ שְׁתֵּי עֵינַיִךְ

מצחך

מִצְחֵךְ וְכָל עוֹרֵךְ כִּנְאֹר עַל מוֹקְדָה
וַיִּכָּבְרוּ מֵהַאֲזֵן אָזְנֶיךָ
זָקֵן שְׂעַר רֹאשְׁךָ וְלָבָן נֶהְפַּךְ
וַיִּקָּדְרוּ וַיִּמְעֲטוּ שִׁנֶּיךָ
גַּם נֶחְלַשׁ קוֹלֵךְ וְגַם אָפֵס וָתַם
גַּם צִמְקִים הָיוּ שְׁנֵי שָׁדֶיךָ
מַתָּה גְבוּרָתֵךְ, וְלָךְ אֵין עוֹד אֱיָל
תֶּבֶן וָקַשׁ נִהְיוּ שְׁתֵּי יָדֶיךָ
הֵן רַק עֲצָמִים בָּךְ וְאֵין בָּשָׂר וָדָם
גַּם כָּשְׁלוּ תוֹךְ הָרְחוֹב בִּרְכֶּיךָ ׃
אַךְ מִלְּבַד כָּל אֵל הֲלֹא מוּם רָע מְאֹד
יֵשׁ בָּךְ וּמִשְׁקָלוֹ כְּכָל מוּמֶיךָ
כִּי לֹא זָהָב אוֹפִיר וּפָז אוֹ יַהֲלוֹם
רַק רַע וְרַק מִגְרָע בְּמִשְׁכְּנֶיךָ
עַל כֵּן בְּנֵי תֵבֵל עֲזָאזֵל שִׁלְּחוּךְ
וַיִּרְחֲקוּ מִמֵּךְ וּמֵרֵעֶיךָ ׃
אַךְ אוֹיְבֵךְ כָּזָב הֲלֹא בוֹ כָּל יֹפִי
הֵן קָטְנוּ עָבָה מֵעֳבִי מָתְנַיִךְ
עֹשֶׁר וְכָבוֹד לוֹ חוֹסֶן וָעֱזוּז
יָמָיו יְמֵי בַחֲרוּת וְלֹא יָמֶיךָ
הוּא רַעֲנָן תָּמִיד כְּאֶזְרָח רַעֲנָן
לֹא יֶחֱלַשׁ כֹּחוֹ לְמַכּוֹתֶיךָ׃
כֵּן הוּא אֱמֶת, כֵּן הוּא, וְעַל כֵּן רַבִּים

אַךְ אַחֲרָיו יִמְשׁוֹכוּ וְלֹא אַחֲרֶיךָ
כְּלָמוֹ לְפָנָיו בֶּרֶךְ יִכְרָעוּ
וַיְסַקְּלוּ אֶת כָּל מְקַדְשֶׁיךָ
מְבַקְשֵׁי כָזָב רַבּוּ מִדּוֹבְרֵי אֱמֶת
נִשְׁכַּח שִׁמְךָ אוֹ מַה פְּעֻלּוֹתֶיךָ
וַיֶּחֱרַד הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה
אִם יֶחֱזֶה אוֹתְךָ בְּמִכְתָּבֶיךָ
מִתּוֹךְ מְרֵעִים לְכוּ סוּרוּ רֵדוּ
הֵם אוֹמְרִים עַל כּוֹתְבֵי מִלֶּיךָ •
אַךְ אִם בְּלֹא אֵיבָה חֲקִירוֹת אַעֲמִיק
וּבְתֹם וּבֹר אֶתְבּוֹנְנָה עָלֶיךָ.
אֶרְאֶה הֱיוֹת כָּזָב בְּרִיאַת הָאֱנוֹשׁ
לֹא כֵן אֱמֶת אָמְנָם אֵל עֹשֶׂיךָ
שֶׁקֶר אֱנוֹשׁ בָּרָא וְאֵל בָּרָא אֱמֶת
מִפְּעַל אֱנוֹשׁ אֵיךְ יַעֲרֹךְ אֵלֶיךָ ?
מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם אֲנִי אֵיךְ אֶעֱבוֹר
אוֹ אֵיךְ אֱהִי אוֹהֵב לְכָל בּוֹזֶיךָ ?
לֹא כֵן . אֲבָל אָקוּם וְגַם אֶלָּחֲמָה
בַּל אֶעֱזוֹב אוֹתָךְ בְּיַד מוֹנֶיךָ •
תִּמְכִי יְמִינִי נָא וְאֶהְיֶה לָךְ לְבֵן
אִמִּי הֱיִי וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ •

האמת

כְּרֶדֶת הָאֱמֶת מִשָּׁמַיִם אַרְצָה
בָּרָה כַּחַמָּה יָפָה כְּתִרְצָה
וַתִּתְהַלֵּךְ בַּחוּץ בְּלִי לְבוּשׁ עֶרְמָה
אָז כָּל רוֹאֶיהָ הִזִּילוּהָ
חָרְקוּ שֵׁן וַיְתַעֲבוּהָ
צְאִי צְאִי! קָרְאוּ לָהּ אֵשֶׁת הַזִּמָּה
חָבָאָה, עֲדֵי הַמֵּלִיץ בְּחֶמְלָה עָלֶיהָ
בְּמַחְלְצוֹת מְלִיצוֹתָיו הֶעֱטִיהָ
וַיַּעַר אוֹתָהּ בַּעֲדִי עֲדָיִים
וַיְדַבֵּר עַל לִבָּהּ אַל תֵּלְכִי עֲרֻמָּה
בִּתִּי! אִתָּנוּ פֹּה עֲלֵי הָאֲדָמָה
כִּי תוֹעֵבָה הִיא לָעֵינָיִם.

וַיְהִי אַךְ יָצְאָה הָאֱמֶת חוּצָה
מְעֻטֶּפֶת בִּמְעִילֵי הַמְּלִיצָה
בְּעֵינֵי כָּל רוֹאֶיהָ חֵן נָשְׂאָה
אַךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר הִיא אֹרָשָׂה
בְּמֹהַר הַחָכְמָה לוֹ לְאִשָּׁה
עֲרֻמָּה יְחַבְּקֶנָּה כַּאֲשֶׁר נִבְרָאָה.

תחנה]

אויה ! הישר יכול
וסכל כדשא צמח
הצדיק חסר יסבול
וכזב ערץ ושמח ·

הלץ יגאה הויתי
התם נדחה ואין
כאדם נדכה הייתי
וכגבר עברו יין

אלהים בשמים כסאך
איככה תחז חמס ?
יוצר ! צדיק הגך
וצדק לבוגד מרמס ?

אנא שליט לנצח
ירמסו חזקי מצח
והכן צדקה בעזרך
ורצה יעקב עבדך ·

יוסיף דעת יוסיף מכאוב

נוגה וחשכה מהיות לא נשבתו
עלות זו אחר זו יחד ברית כרתו

לא

---

*) כל חרוז במספר תקע"ט , שנת יסודתה

לֹא תִדּוֹם הַשֶּׁמֶשׁ אַךְ סוֹבֵב הוֹלֶכֶת ;
כֵּן תַּהֲלוּכוֹת תֵּבֵל עִם כָּל מִקְרֶיהָ
רֶגַע תּוֹלִיךְ שִׂמְחָה עֶצֶב אַחֲרֶיהָ
אִשָּׁה עַל עֲקֵב אֲחוֹתָהּ תָּמִיד דּוֹרֶכֶת ·

אַף אִם לֵב נָכוֹן רֶגַע יֵיטִיב גֵּהָה
רוּחַ עָלָיו תַּחֲלוֹף וְהִנֵּה הִיא כֵהָה
גַּם עֵת יֶחֱזֶה נוֹעַם יָגִיל כִּרְאָגָה
כִּי עֵינָיו כְּרִאשׁוֹן לְאַחֲרִית תְּצַפֶּינָה
לֹא לְנֹכַח אַף עַל עֲתִידוֹת תַּבִּיטֶנָה
הָהּ ! יוֹסִיף דַּעַת יוֹסִיף תּוּגָה ·

העון והעונש

הָעֲוֹנוֹת וְהַפְּשָׁעִים יַחְדָּו הָלָכוּ
לָשׁוּט בָּאָרֶץ אָנֶה וָאָנָה
וּבִמְקוֹם כַּפּוֹת רַגְלָם דָּרָכוּ
הוֹבִישׁ שָׂשׂוֹן גָּלְתָה רִנָּה
תַּחַת חִטָּה חוֹחִים צָמָחוּ
קוֹץ וְדַרְדַּר תַּחַת שׁוֹשַׁנָּה
מִפְּנֵיהֶם אֱמֶת וָצֶדֶק בָּרָחוּ
הַשָּׁלוֹם בִּרְאוֹתָם עוֹרֶף הִפְנָה ·
עוֹדָם הוֹלְכִים נָשְׂאוּ עֵינֵיהֶם
וְהִנֵּה הָעוֹנֶשׁ נוֹסֵעַ אַחֲרֵיהֶם
מִשְׁעַנְתּוֹ בְּיָדוֹ וּלְאַט מַהֲלָכוֹ
כִּי הוּא צוֹלֵעַ עַל יְרֵכוֹ ·

וַיִּקְרְאוּ אֵלָיו בְּלַעֲגֵי שָׂפָה
מַה לְּךָ כִּי תִרְדּוֹף אַחֲרֵינוּ
הֲלֹא רַגְלֶיךָ עֲיֵפִים יָרְךָ רָפָה
הֶאָמוֹר תֹּאמַר הַשֵּׂג תַּשִּׂיגֵנוּ ?

וַיַּעַן הֶעָנוּשׁ אִם לֹא כָמוֹכֶם
אָרוּצָה , אַל תָּבוּזוּ לִי
עוֹד יָבֹא הַמּוֹעֵד אַשִּׂיגְכֶם
כִּי לְאַט מַהֲלָכִי וְנָכוֹן בּוֹאִי ·

שִׁיר הַגֶּפֶן

גֶּפֶן פְּרִי הִלּוּלִים מַתַּת שָׁמַיִם
אַתְּ מְשִׁיבַת רוּחַ מֶרְקַחַת הַחַיִּים
כָּךְ אֶתְעַנַּג הוֹדֵךְ אָשִׁיר אַבִּיעַ
כָּל פּוֹעַל אֱלֹהִים תִּפְאַרְתּוֹ יַגִּידוּ
מֵאֵזוֹב עַד אֶרֶז עֻזּוֹ יָעִידוּ ·
וְעַל כֻּלָּמוֹ גָּדְלֵךְ גָּדְלוֹ יוֹדִיעַ ·

כָּל פְּרִי כָּל נֶטַע לְתוֹעֶלֶת נִבְרָא
מְתוּקִים טַעְמוֹ לְחֵיךְ , וּמָרִים יְרַפְּאוּ
וּבָךְ מֶתֶק אַף מַרְפֵּא אֲחוּזִים יַחַד
אִם גַּם אָדָם וּבְהֵמָה יִרְווּ נַחַת
אַתְּ גַּם אֱלֹהִים גַּם הַנְּפָשׁוֹת מְשַׂמַּחַת
בְּבוֹאֵךְ בָּא גִיל . וְגַם כָּל יָגוֹן וָפַחַד ·

דָּמִי כִּי נֶעֱכַר אַף חֹשֶׁךְ יְשׁוּפֵנִי
וְהִתְחַתְּנִי רַעְיוֹנוֹת בַּלָּהָה תְּקִיפֵנִי ·

מצל

מִצֵּל גֹּרַדַּפְתִּי צַר לִי מֶרְחֲבֵי חָלֶד
וְהָיִיתִי שָׁפָל בְּעֵינַי מְאֹד נִקְלוֹתִי
וָאִירָא פְּנֵי אִישׁ לֶעָפָר שַׁחוֹתִי
מִמַּשְׁקֵךְ אֶקַּח כּוֹס וָאֶחִי וָאוֹלֵד ·

אָז אֹרוּ עֵינַי וְהֶעָבִים יִסְעוּ
אֵין עוֹד עֶצֶב הַצָּרוֹת הִתְבַּקְּעוּ
וָאֶקַּח כִּנּוֹרִי אָשִׁיר אַף אָרִיעַ
אֶרְאֶה בַּטּוֹב הָיִיתִי אַךְ שָׂמֵחַ
אָלִין בַּבֹּקֶר אָנֹכִי צוֹלֵחַ
הוֹד גֶּפֶן וְהוֹד עוֹשָׂהּ בְּרִנָּה אַשְׁמִיעַ

אֵשֵׁב בְּסוֹד רֵעִים כִּי יֵיטִיב לִבֵּנוּ
בַּאֲהָבִים נִתְעַלְּסָה נִתְקַע כַּפֵּינוּ
אָמַרְנוּ הָבָה נִכְרְתָה בְּרִית עֲלֵי יָיִן ·
רוֹב יָמֵינוּ שָׁוְא אַךְ כַּעַס וָאֵבֶל
בְּלִי יְדִידוּת וְגֶפֶן חַיֵּינוּ הֶבֶל
וּמוֹתַר אָדָם מִן הַבְּהֵמָה אָיִן ·

עַל כֵּן דַּם עֵנָב עִמְּךָ אֶשְׁתַּעֲשֵׁעַ
בִּימֵי מוֹעֵד וְשִׂמְחָה עִמְּךָ אֶתְרוֹעֵעַ
הֵידָד אֶקְרָא עִם דּוֹרְכֵי גִתֶּךָ
הִנֵּה רֹאשְׁךָ אֶשָּׂא עַל רֹאשׁ שִׂמְחָתִי
אֲנַגֵּן בִּתְרוּעָה אֵיטִיב שִׁירָתִי
בִּקְהַל חֲבֵרִים אַגִּיד אָשִׁיר עֻזְּךָ ·
מָה אֶתְהַלֵּל בְּלִבִּי מַה יִּקָּחֲנִי

הֲלֹא אַתְּ בַּת שׂוֹרֵק לִי כֹּחַ תִּתְּנִי
לָדַעַת לָעוּת בִּלְמוּדֵי שִׁירֶיךָ
כִּי זוּלָתֶךָ כָּל מַעְיְנֵי נִסְתָּמוּ
דוּמָם יָשַׁבְתִּי שִׂפְתוֹתַי נֶאֱלָמוּ
הֱשִׁבֹתִי נְתַתִּי לָךְ מִידֶיךָ ׃ —

שִׁיר

חִברו הרב רבינו שלמה בן גבירול
על משה הכילי אשר זמנו לסעודת פורים

וככלות היין לפניו לקח בידו גביע מלא מים .
וישא משלו ויאמר :

כִּכְלוֹת יֵינִי תֵּרַד עֵינִי פַּלְגֵי מָיִם ׃

שִׁבְעִים הֵמָּה הַגִּבּוֹרִים
וּבְחִידוּם תִּשְׁעִים שָׂרִים ׃
שָׁבְתוּ שִׁירִים , כִּי פֶּה שָׂרִים ,
מָלֵא מַיִם , מָלֵא מָיִם
כִּכְלוֹת יֵינִי תֵּרַד עֵינִי פַּלְגֵי מָיִם

לֶחֶם לְאוֹכֵל אֵיךְ יִטְעַם ,
אוֹ אֵיךְ לְחֵיךְ מַאֲכָל יִנְעַם ,
עֵת בַּגְּבִיעִים לִפְנֵי הָעָם ,
יִתֵּן מַיִם , יִתֵּן מָיִם
כִּכְלוֹת יֵינִי תֵּרַד עֵינִי פַּלְגֵי מָיִם ׃

מי

---

*) יין כגימטריא סבעים . *) מים כגימטריא תשעים .

מֵי יַם סוּף בֶּן־עַמְרָם הוֹבִישׁ ,
וִיאוֹרֵי מִצְרַיִם הִבְאִישׁ
אָכֵן כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ
יַזֵּל מַיִם , יַזֵּל מָיִם
כִּכְלוֹת יֵינֵי תֵּרֵד עֵינִי פַּלְגֵי מָיִם .

הִנְנִי רֵעַ לִצְפַרְדֵּעַ
עִמָּהּ אֶזְעַק וַאֲשַׁוֵּעַ ,
כִּי כָמוֹהָ פִּי יוֹדֵעַ ,
שִׁיר הַמַּיִם , שִׁיר הַמָּיִם ;
כִּכְלוֹת יֵינֵי תֵּרֵד עֵינִי פַּלְגֵי מָיִם .

נָזִיר יִהְיֶה לִפְנֵי מוֹתוֹ ,
כִּבְנֵי רֵכָב יִהְיֶה דָתוֹ ,
יִהְיוּ בָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ ,
שׁוֹאֲבֵי מַיִם , שׁוֹאֲבֵי מָיִם .

בּ ת ִ י נ ה

קוֹרֵא בִּסְפָרִים מְאַסֵּף עֳמָרִים ,
בָּר , וְתֶבֶן , דָּגָן וְקַשׁ ;
בָּר וְלֶחֶם , מָזוֹן לָאֲנָשִׁים ,
קַשׁ וָתֶבֶן מִסְפּוֹא לַעֲדָרִים ,
אֱסוֹף הַבָּר עֲזוֹב הַקַּשׁ
לָמָּה תִּלְחַם עִם פָּרִים וּתְיָשִׁים ?

המבקר

חֲכִי כִּמְעַט רֶגַע עַד יַעֲבוֹר זַעַם
וּשְׁפוֹט בְּנַחַת הַטּוֹב וְהַיּוֹפִי
וְאַל תְּבַהֵל לָתֵת שֶׁמֶץ דוֹפִי
כִּי אִישׁ אִישׁ לְפִי חִכּוֹ יִטְעַם טָעַם ·

למחבר

הִנָּחֵם וַעֲזוֹב עֶצֶב וְחֵמָה ׃
בְּתֵת שׁוֹט לָשׁוֹן כְּךָ מַגְרַעַת ;
דַע כִּי לֹא עִנְבֵי רוֹשׁ הֵמָּה ·
אֲשֶׁר בָּמוֹ תֹאכַל הַתֹּלַעַת · —

רעיון

פֶּשַׁע לַנֶּפֶשׁ כְּפֶצַע לַגְּוִיָּה
פֶּצַע תְּמוֹתֵת וְתוֹבִיל לַקָּבֶר
וְכִי יָזִיד אִישׁ וְכִי יִפְשַׁע גֶּבֶר
בְּחֶטְאוֹ יֵרֵד לִשְׁאוֹל תַּחְתִּיָּה
אוּלָם לִשְׁנֵיהֶם תֶּרֶף וּמָזוֹר
אָבִינוּ הָעֶלְיוֹן בְּחַסְדוֹ בָּרָא
בְּמִרְקַחַת פְּצָעֵי הַגֵּו תָּזוֹר
וְנֶפֶשׁ הַחוֹטֵאת תִּנָּחֵם עַל הָרָע ·

פעולת הבושה

הַבּוּשָׁה לְהַחֲלוּאֵי נֶפֶשׁ תַּחְבּוֹשֶׁת ,
רַבִּים נָטוּ לְרָעָה וַיִּנָּזְרוּ לַבּוֹשֶׁת ·

האדם והעת

מַה תֵּלְדִי עֲתִידוֹת תַּסְתִּירִי בְּחֻבָּיִךְ
הַאֶשְׂמַח לִקְרָאתֵךְ הֲתֵיטִיבִי דְּרָכָיִךְ ?
דַּרְכֵּךְ אֶשְׁמוֹר אַךְ תְּבוּנָתֵךְ תַּנְחֵנִי
אִם תֵּיטִיב אוֹ תָרַע לְרַגְלֵךְ הִנְנִי ·

נאום הזמן

רִבְבוֹת עָם ! אַל תֶּהֶרְסוּ וּדְרוֹשׁ צְפוּנוֹתָי ,
הָעֲתִידוֹת אַל תַּחְקְרוּ כִּי אֵין תּוֹעֶלֶת
חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וְשֶׁבַע שְׁנוֹתַי ,
רַבּוֹת רָאִיתִי וְאֵין טוֹב מְתוֹחֶלֶת ·

אַךְ כֵּהָה לַהַב הַחֶמְלָה בּוֹעֶרֶת ,
אוּלָם לַהַב הַקִּנְאָה בְּחָזְקָה גּוֹבֶרֶת ,
אִם דַּל אַתָּה , בְּנֵי תֵבֵל יְרַחֲמוּךָ ,
אִם תִּשְׁוֶה לָהֶם הֵמָּה יְרַחֲקוּךָ ,
אִם גָּדַלְתָּ מֵהֶם , הֵם יִשְׂנָאוּךָ · —

ה

הֵן כָּל מְכַבְּדֵי כְסִילִים עֲלֵי הוֹן רְכֻשׁוֹ
כּוֹרְעִים לְעֵגֶל זָהָב וְלֹא יִתְבּוֹשָׁשׁוּ :

כְּמוֹ דְלִי יִדְכֶּה יָשׁוּחַ לְמַבּוּעַ
לַחְשׂוֹף מִגֶּבֶא מָיִם ;
כֵּן אִישׁ חָנֵף מוּל עָשִׁיר יִכָּנֵעַ
לְמַעַן מַסֵּה יָדָיִם ·

חֲכַם לֵב מַרְבֶּה דַעַת ,
דְּלִי הוּכַן עֲלֵי עָיִן ;
אֱסוֹף לֶקַח סְבוֹר פִּיהוּ
עֲנַן עָנָן וְגֶשֶׁם אָיִן ·

אִם קִנֵּא אִישׁ בִּי עַל דַעְתִּי ,
אוֹסִיף־דַעַת יוֹסִיף מַכְאוֹב ·

חָדְלָה מְמְלִיצַת יְהוּדִית הַתִּפְאֶרֶת ·
לֹא יוּכַל מְצוֹא אוֹתָהּ כַּיּוֹם מְבַקְשָׁהּ ;
וַתְּהִי מִמֶּנּוּ שְׂפַת אֱמֶת נֶעְדֶּרֶת ,
כִּי בָאוּ בוֹעֲרִים טִמְּאוּ מִקְדָּשָׁהּ ·

שפה העבריה

שִׂפְתֵי עַמִּים ׀ אַל לְיִקְהַת אֵם תְּבוּזֶינָה

אל

אַל תֹּאמַרְנָה לִי קָרוֹב יוֹם מוֹתִי ;
אַל עוֹד מָרָה כִּי נָעֳמִי לִי קְרֶאנָה ·
כִּי עֶדְנָה הָיְתָה לִּי אַחֲרֵי בְלוֹתִי · —

מְעַט בְּשָׂמִים לְחֵיךְ יִמְתָּקוּ ·
אַךְ בְּרֻבּוֹתָם כָּאֵשׁ יַדְלִיקוּ ·
כֵּן הַנְּבוֹנִים בְּעֵת יִשְׂחָקוּ
שִׂפְתוֹתָם נָעוֹת וּכְרֶגַע יִשְׁתּוֹקוּ —
הַךְ עַל כֵּלִים בְּעֵת יָרִיקוּ
יִתְּנוּ קוֹלָם וְיִזְעָקוּ
כֵּן הַכְּסִילִים לִרְגָעִים יִשְׂחָקוּ
כְּסוּס יִצְהֲלוּ כְּפֶרֶא יִנְהָקוּ ·

עָבֵי שְׁחָקִים כִּי יִתְנַשְּׂאוּ מֵעַל לְרֹאשֵׁנוּ
אֶת מַרְאֵה הַשֶּׁמֶשׁ יָלִיטוּ אַךְ לְעֵינֵינוּ ;
רוּחַ מִתֵּימָן יָבֹא הָעֲנָנִים פִּזְּרוּ
הַשֶּׁמֶשׁ תֵּצֵא כִּגְבוּרָתָהּ תָּהֵל בְּקַרְנֶיהָ ·
שׂטֵי כָזָב כִּי יַאֲפִילוּ לִבּוֹת בְּנֵי תֵבֵל ,
נֹגַהּ הָאֱמֶת כִּי יְכַסֶּה מִמִּסְפְּחֵי הֶבֶל ,
רוּחַ הַנְּבוֹנִים יְרַחֵף תַּעְתּוּעִים עָבָרוּ
וְזָרְחָה לָנוּ שֶׁמֶשׁ צְדָקָה מַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ ·

לרודף

לרודף שלמונים

בְּקוּרֵי עַכָּבִישׁ כִּי יִפּוֹל זְבוּב
הַגָּדוֹל יְבַקַּע וּבוֹרֵחַ
הַקָּטָן הוּא שָׁבוּי עוֹד לֹא יָשׁוּב ׃
כֵּן מִדַּת מִשְׁפָּטֶיךָ עָשִׁיר נוֹצֵחַ,
הֶעָנִי כַּר צוֹרֵחַ ׃

אַךְ לֹא לְמַרְאֵה עַיִן, יְדִידִי ! תִּשְׁפֹּט,
כִּי הֶחֱלִיק אָדָם רָשָׁע בְּעֵינָיו ;
לִמְצוֹא עֲוֹנוֹ מִתְרָאֶה כְּעָנָיו
לְכוּ מְקוֹם הָרֶשַׁע וּפָנָיו מִשְׁפָּט ׃

גמול המשקר

אליפז. מִי זֶה פֹּה ? מִי הוּא דוֹפֵק עַל דַּלְתוֹת בֵּיתִי
סָגַרְתִּי בַּעֲדִי כַּל אֶרְאֶה זוּלָתִי ?
עפרון. פְּתַח דְּלָתֶיךָ אֱלִיפַז ! לְעֶפְרוֹן רֵעֶךָ !
אליפז. הֵן פְּעָמִים רַבּוֹת שֶׁקֶר דִּבְּרָה לְשׁוֹנֶךָ
מִי כָּעֵת יַאֲמִין לְךָ כִּי עֶפְרוֹן הִנְּךָ ?

הַפֶּחַ נָא כְּזָבִים צִיבָא ! אַל תְּרַמֵּנִי .
מֵעֵת תָּחֵל דַבֵּר אֱמֶת מֵאָז תְּרַמֵּנִי ׃

חָזִיתָ יְלוּד אִשָּׁה הַכֹּל יָכוֹל וְיוֹדֵעַ ,
בְּכָל מֶרְחָק יִרְאֶה , כָּל דְּבַר סֵתֶר שׁוֹמֵעַ
בְּאִמְרֵי פִיו יַהֲפוֹךְ תֵּבֵל וּמְלוֹאָהּ לְאָיִן .
אוֹמֵר , וְאֵין תְּבוּאָה וָזֶרַע , אַף בּוֹגֵד הַיַּיִן ;
מוֹרִישׁ , מַעֲשִׁיר , מְחַיֶּה , מֵמִית , יַשְׁפִּיל , אַף יָרִים ·
מִי זֶה אִישׁ פְּלָאִים ? הֲלֹא זֶה יָקְשָׁן דּוֹבֵר שְׁקָרִים .

רְאֵה שָׁם צִיבָא בְּאָזְנֵי רֵעֵהוּ מִתְלַחֵשׁ ,
מָה אָמַר לוֹ ? שָׁוְא וּדְבַר כָּזָב גַּם כַּחַשׁ ·
הֵן אָמְנָם קוֹלוֹ לֹא שָׁמַעְתִּי ,
שְׂפָתוֹתָיו נָעוֹת רָאִיתִי , וְיָדַעְתִּי · —

אֶל אִישׁ כִּילַי

הֶאָנֹכִי אֶתְחַר בָּךְ ?
צֵא נָא הַצְלַח הַפְרֵץ
הַשֵּׁךְ נֶשֶׁךְ קְנֵה עוֹשֶׁר
קַבֵּץ אוֹן אֱסֹף חַיִל
שָׁמְרֵהוּ , כַּל תֹּאכְלֵהוּ ,
רְדָה שְׁאוֹלָה וְעָזְבֵהוּ ·

חָזוּת קָשָׁה

נָבָל הַכִּילַי אִישׁ עָשִׁיר וְרַע עַיִן ,
בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה בִּנְפוֹל תַּרְדֵּמָה ,
הִכְרָה חֲבֵרִים וַיַּשְׁקְ אֶת קְרוּאָיו יַיִן ·

ויצר

וַיִּצַר לוֹ וַתִּדַּד שְׁנָתוֹ וַיִּקַץ בְּחֵמָה ·
וַיִּשָּׁבַע: אִם יִתֵּן עוֹד לְעַפְעַפָּיו שֵׁנָה ·
כִּי יָרֵא פֶּן יִשְׁנֶה הַחֲלוֹם כָּהֵנָּה ·

עַל קֶבֶר אִישׁ כִּילַי וְאַבְזָר

אֵיךְ יָזוּלוּ יוֹרְשִׁים כַּסְפְּךָ צָבַרְתָּ
לְהָקִים לְךָ פֹּה מַצֶּבֶת אָבֶן ·
לוּ יָכֹלְתָּ דַּבֵּר לַמְפַזְּרִים אָמַרְתָּ:
כַּנְסוּ! כִּי לִבִּי יִהְיֶה לִי לְאָבֶן ·

מָשָׁל אֶפֶר:

פֹּה נִקְבְּרוּ כֹּה נִטְמְנוּ עַצְמוֹת אִישׁ
בֶּן חֵפֶר ·
לֹא שָׁכַח תּוֹרָה כִּי לֹא לְמָדָהּ יַעַן מִצְוֹתֶיהָ
לֹא אָבָה הֵפֵר ·
לֹא נִאֵץ יְיָ כִּי אַחֲרֵי בוֹצֵעַ לֹא בֵרַךְ
זֶה הַגֶּבֶר
בְּעֵת לֹא יַעֲצִיב אִישׁ לֹא יִבְכֶּה אָדָם
כִּי יוּבַל לַקָּבֶר ·
כְּנַפְשׁוֹ אָהֵב רֵעוֹ כֵּן יְעִידוּ
אַנְשֵׁי עִירוֹ ·
כִּי גַם הוּא רָעֵב וְצָמֵא
וְעָבַר שְׁאֵרוֹ ·

בחייו

בְּחַיָּיו הָיָה אֶפֶס וָאַיִן

וּבְמוֹתוֹ עָפָר וָאֵפֶר

הָהּ ! נִלְקַח הָאָרוֹן אַךְ בּוֹ

לֹא הָיָה סֵפֶר ׃

שיר העצל על המנוחה

מְנוּחָה נְעִימָה ! לָךְ אָשִׁירָה

קַסְתִּי אָרִים , לָךְ מִלִּין אַחְבִּירָה ׃

אַךְ לֹא הַיּוֹם , כִּי עָיֵף אָנֹכִי וְיָגֵעַ ׃

מָחָר אָשִׁיר , מָחָר לָךְ אֶתְרוֹעַ ,

כִּי אֲהַבְתִּיךְ מְנוּחָה רַעְיָתִי !

לָכֵן אֵלֵךְ וְאֶשְׁכַּב עַל מִטָּתִי ׳

החריצות

בַּעֲמַל הַמְּלָאכָה שִׂמְחָה כָּל רֶגַע ׃

וּבְחֵיק הָעַצְלוּת כָּל מַחֲלָה כָּל נֶגַע ׃

אַל תִּתְרַפֶּה גֶּבֶר ! מִיגִיעַ כַּפַּיִם ,

כִּי אִישׁ חָרוּץ , נֶחְמָד לְאָדָם אָהוּב שָׁמַיִם ׃

וולל ואוהב שנה

אֲהָהּ ! אֵיךְ אֲנוּשָׁה מַכָּתִי ,

כִּנְגָעִים שְׁנַיִם אָנֹכִי נִפְעַמְתִּי ׃

עֵת אָכְלִי נָדְדָה שְׁנָתִי ,

וּבְעֵת אִישָׁן אוֹכֵל לֹא טָעַמְתִּי ׃

לְעֶפְרוֹן הַבַּעַר

תָּשִׁיב עֶפְרוֹן עַל כֹּל ׃ מִי זֶה יוֹדֵעַ כֹּל ?
הַאַף רַק לֹא כֹּל ? אָכֵן כֹּל לֹא יָדַעְתָּ ׃

יְרֵא רָעַת

יוֹסִיף בְּעֵת יוֹסִיף מַכְאוֹב ׃ אָמְרָה קֹהֶלֶת
אִם כֵּן לָמָּה זֶה אֵשֵׁב בְּשֶׁבֶת תַּחְכְּמוֹנִי ?
כֹּה אָמַר אֵלַי אֶמֶשׁ פְּלוֹנִי אַלְמוֹנִי
אַחֲרֵי כִּי גָרֵשׁ גֵּרְשׁוּהוּ מִבִּלְתִּי יְכוֹלֶת ׃

על רופא אליל

עֲלֵי שִׁמְשׁוֹן מַה תִּתְפַּלָּאוּ
בִּלְחִי חֲמוֹר הִכָּה חֲמוֹר חֲמוֹרָתָיִם
עַל רוֹפֵא אֱלִיל הֲלֹא תִּשְׁתָּאוּ
בְּעֵט סוֹפֵר מָהִיר הוּא יָמִית אֲלָפִים ׃

מצורע וקשי יום

אִישׁ אוֹבֵד וּקְשֵׁי יוֹם מָאַס בַּחַיִּים
הָלַךְ בְּמְרִי לִבּוֹ לִצְלוֹל בַּמַּיִם ׃
וַיָּבֹא אִישׁ אֶחָד מְצוֹרָע לִקְרָאתוֹ
לָלֶכֶת אֶל הָרוֹפֵא לְבַקֵּשׁ רְפוּאָתוֹ ׃
וְהִנֵּה חָכָם אֶחָד הֵבִין מַחְשְׁבוֹתָם ׃
ויעץ

וַיָּעַץ לָהֶם׃ לְהַחֲלִיף הֲלִיכוֹתָם ׀
וַיֹּאמֶר לַמְּצוֹרָע׃ לֵךְ אַתָּה וּרְחַץ בַּמָּיִם׃
וְאֶל הָרוֹפֵא יֵלֵךְ הַמּוֹאֵס בַּחַיִּים׃

האשה והתנין

עַל שְׂפַת הַיְאוֹר תַּחַת אַחַד הַשִּׂיחִים
אִשָּׁה יוֹשֶׁבֶת לְלַקֵּט פִּרְחֵי צְמָחִים
וְיֶלֶד קָטָן בֶּן שַׁעֲשׁוּעִים עַל שִׁכְמָהּ ;
וַיַּעַל תַּנִּין גָּדוֹל וַיִּגְזוֹל הַיֶּלֶד מֵעִמָּהּ ׃
הַיֶּלֶד אֵיגֶנּוּ וְהָאִשָּׁה בְּמַר צוֹרַחַת
וַאֲנִי אָנָה אֵלֵךְ אָנָה אָנֹכִי בוֹרַחַת ?
אִם לְדָם תֶּאֱרוֹב בְּחֵמָה וָסַעַר
אַכְזָרִי! הִנְנִי, קַח נַפְשִׁי תַּחַת הַנָּעַר ׃

התנין לֹא כֵן׃ גַּם דָּמוֹ גַּם דָּמֵךְ תַּצִּילִי
אִם הַקְשֵׁב תַּקְשִׁיבִי לִשְׁמוֹעַ בְּקוֹלִי ׃
הֵן לְדַבֵּר אֱמֶת מֵעוֹדִי תְּשׁוּקָתִי
וּלְשׁוֹן שֶׁקֶר עַד מְאֹד שָׂנֵאתִי ׀
לָכֵן אִם דְּבַר אֱמֶת עַתָּה תַּגִּידִי
הַאֲמִינִי בִּי׃ אֶת נֶפֶשׁ בְּנֵךְ תִּפְדִּי ׃

האשה אוֹיָה לִי׃ עַתָּה יָדַעְתִּי רוֹעַ לְבָבְךָ ׀
אַךְ שָׁלוֹם בְּפִיךָ וּמִרְמָה בְּקִרְבְּךָ ׀
אֵיךְ אֱמֶת תַּחְפּוֹץ מִנִּי וְשֶׁקֶר גּוֹרָלִי ?

הֲלֹא יָדַעְתָּ זָדוֹן ׃ כִּי דֶּרֶךְ נָשִׁים לִי ׃

החתן פּוֹתֶה ׃ הֲלִיכִי הֲיֶלֶד הֲלֹא אֱמֶת דִּבַּרְתְּ ׃

שאלת איוב, ותשובתה

הֵן כֹּל לָקַחְתָּ מִמֶּנִּי
בִּימֵי עָנְיִי וּמְרוּדִי
וּמַדּוּעַ הִשְׁאַרְתָּ לִי
הָאִשָּׁה אֲשֶׁר עִמָּדִי ?

יָדַעְתִּי יָבֹא מוֹעֵד
שַׁלֵּם לְךָ חֶסְרוֹנְךָ כִּפְלַיִם ,
בַּעֲבוּר זֹאת הֶעֱמַדְתִּיהָ
לִבְלִי הָשֵׁב צָרָה פַּעֲמַיִם ׃

אהבה ורעות

כְּקָנֶה רָצוּץ אַהֲבַת נָשִׁים
כָּל בּוֹטְחֵי בָהּ הֵמָּה נְטוּשִׁים
בִּרְשְׁתָהּ יֵלֵךְ הָאֱוִיל וְנִשְׁבָּה ,
כְּקַשׁ רֶגַע יַעַל שַׁלְהֶבֶת
וְעוֹמֵם מֵרוּחַ קַל נוֹשֶׁבֶת ׃
כֵּן הָאַהֲבָה בִּמְעַט תּוּקַד וְתִכְבֶּה ׃

לא

לא כֵן רְעוּתָהּ אַהֲבַת רֵעַ
נַחַל מִמְּקוֹר לֵב נֶאֱמָן נוֹבֵעַ
גּוֹהֵם הִיא לְנֶפֶשׁ מִשְׂגַּב בְּצָרָה ·
כְּסֶלַע נָכוֹן בְּלֵב יַמִּים
יִשְׂחַק לְסוּפוֹת וּרְעָמִים
יִלְעַג לִשְׁאוֹן גַּלִּים וּסְעָרָה ·

מַתַּת עֶלְיוֹן הִיא לְיוֹשְׁבֵי חָלֶד
מִמֶּנָּה אָח לְצָרָה יוּלָּד
מַרְפֵּא לִפְצָעִים לְעָיֵף מְנוּחַ ·
בִּלְעָדָהּ יִתְרוֹן אָדָם אָיִן ·
לָכֵן טוֹבִים דוֹדֶיהָ מִיָּיִן
בָּהּ יִשְׂמְחוּ יִנָּחֲמוּ כָּל יְגִיעֵי כֹחַ ·

שְׁנֵי בַחוּרִים נָשְׂאוּ רַבּוֹת הַשָּׁנִים
הֵן הֵנָּה הָיוּ מַהֲנִפִילִים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ ·
וַיְבָרְכוּם הַקְּרוּאִים וַיֹּאמְרוּ : פְּרוּ וּרְבוּ, אֶל הַבָּנִים,
וְאֶל הַזְּקֵנוֹת אָמְרוּ „וּמִלְאוּ אֶת הָאָרֶץ"

הָאָב וּבָנָיו

וַיְהִי אִישׁ תָּם וְיָשָׁר וְלוֹ שְׁנַיִם בָּנִים
יְפֵתַח הַסָּכָל וּשְׁלֹמֹה מִן הַנְּבוֹנִים
וּבִקְרוֹב יְמֵי הָאִישׁ לָמוּת

אמר

אָמַר לִשְׁלֹמֹה טֶרֶם יָמוּת :
הִנֵּה מָלְאוּ יָמַי וְאֶשְׁכַּב עִם אֲבוֹתַי
בְּנִי ! עָלֶיךָ אֲנִי מַרְבֶּה דַאֲגוֹתַי
הֲזְ קָנִיתָ חָכְמָה וּתְבוּנָה
לְיוֹם מָחָר מַה תִּהְיֶה וְאָנָה תִּפְנֶה ?
וְעַתָּה שְׁמַע יֵשׁ לִי מַטְמוֹנִים
זָהָב וָכֶסֶף וְרַב פְּנִינִים
בְּנִי ! אֶת הַכֹּל קְחָה לְבַדְּךָ
וְאַל תִּתֵּן מְאוּמָה לְאָחִיךָ ·
כִּשְׁמוֹעַ הַבֵּן חָרַד חֲרָדָה
וַיַּעַן אֶת אָבִיו יִבְרַעֲדָה
אִם אֲנִי לוֹקֵחַ אֶת הַכֹּל
מַה יַּעֲשֶׂה אָחִי בְּחוֹסֶר כֹּל ?
וַיַּעַן : אֵין אֲנִי דוֹאֵג עַל אוֹדוֹתוֹ
כִּי הוּא יַעֲשֶׂה וְיַצְלִיחַ בְּסִכְלוּתוֹ ·

ה נ ר ד ף

מַדּוּעַ פְּנֵיכֶם רָעִים ? אַחִים אֲהוּבִים !
שָׁאַל הַחֲמוֹר לְשַׁחַל וְנָמֵר
כִּי מִתְחָרְשֵׁי רָעָה מְצִידִים אוֹרְבִים
לִבֵּנוּ מַר לָנוּ מָר !
אֶתְהֶה ! צַיָּדִים , אֵי הֵמָּה
הָרְחוֹקִים ? הַקְּרוֹבִים ?!

חִישׁ גְנוּסָה מִצָּרָה אֲיוּמָה:"
אַתָּה לֹא תִירָא וְלֹא תִפְחַד
הֱשִׁיבוּ הֵמָּה יַחַד,
חֲמוֹר אַתָּה וְאֵיךְ לַחֲמוֹר אוֹיְבִים.

תּוֹסִיף חָכְמָה תּוֹסִיף שִׂנְאָה
תּוֹסִיף דַּעַת תּוֹסִיף קִנְאָה
אַךְ כְּסִיל וָבַעַר יֵשְׁבוּ שַׁאֲנָן
כְּמַאְפֵל הַבְּעָרוּת כְּבְצֵל רַעֲנָן.

הצפרדע

צְפַרְדֵּעַ רְבֻצָה עַל שְׂפַת הַיְאוֹר
וַתִּשָּׂא עֵינֶיהָ וַתֵּרֶא אֶת הַשּׁוֹר
עוֹמֵד בָּאָחוּ רוֹעֶה לְתֻמָּתוֹ,
וַתְּקַנֵּא אוֹתוֹ עַל גּוֹבַהּ קוֹמָתוֹ
וַתֹּאמַר: מִי יִתְּנֵנִי גָדוֹל כָּמוֹהוּ
מִי יוֹדֵעַ אוּכַל לוֹ אִם אֲנַסֵּהוּ.
וַתָּחֶל לְפַחַת אֶת עוֹר בְּשָׂרָהּ
וַתֹּאמֶר לְרְעוּתָהּ הַבִּיטִי וּתְנִי בְשׂוֹרָה
אִם עָלְתָה בְּיָדִי תַּאֲוָתִי
וַתַּעַן. לֹא כֵן אֲחוֹתִי!
וַתּוֹסִיף לְפַחַת וַתֹּאמֶר הֲכָזֶה?
לֹא! אֲבָל עַתָּה? — מַה זֶּה

נגד

נֶגֶד קוֹמָתוֹ ? הֵשִׁיבָה לָהּ רְעוּתָהּ ·
וַיִּחַר אַפָּהּ וַתַּעַל קִנְאָתָהּ
וַתִּגְעַשׁ וַתִּרְגַּז וּבְכָל כֹּחָהּ מִתְאַמֶּצֶת
הָלְכָה הָלוֹךְ וְנָפוֹחַ וְהִיא מִפָּרֶצֶת ·

רַבּוּ הַמִּתְפָּרְצִים עַל מַעֲמָדָם
לַעֲשׂוֹת שֵׁם בְּאֵין לְאֵל יָדָם ;
וְכִי אָבְדָה תּוֹחַלְתָּמוֹ
עַל אֲחֵיהֶם יָטִילוּ שִׂנְאָה
רַק רַע יָבִינוּ לָמוֹ
כִּי פוֹתָה תָּמִית קִנְאָה ·

דברי חכמים וחידותם

א

נִרְדָּף אֲנִי לְזֹאת נִבְרֵאתִי
טֶרֶם אִמָּצֵא , אָנֹכִי נִמְצֵאתִי ·
בְּיַד מְבַקְשִׁי , הִנְנִי ·
וּבְיַד מוֹצְאִי אֵינֶנִּי ·
שִׁמְעוּ נָא אֶת עֲצָתִי
הַגִּידוּ אֶת הַחִידָה וְתִמְצְאוּ חִידָתִי .

ב

עַל עוֹרִי נִקְפּוּ הוֹלֵם פַּעַם .

לֹא אוֹכַל לֶחֶם וְלֹא אֶשְׁתֶּה מָיִם ·
וַאֲנִי עַז וְגִבּוֹר קוֹלִי כְּקוֹל רַעַם ·
וּבְמָנַי עָבָה לֹא יַקִּיפוּהָ שְׁתֵּי יָדַיִם ·
לְמַכַּי אֶתֵּן לֶחִי וְחֶרְפָּה לֹא שָׂבַעְתִּי ·
לְמִקְרָא הָעֵדָה וּלְמַסַּע הַמַּחֲנוֹת יָדַעְתִּי ·

ג

בְּאַחַת תְּנוּעָתִי וּבְאוֹתוֹת שְׁתַּיִם
בְּצָחוֹת הַלָּשׁוֹן וּבְמִבְטָא שְׂפָתַיִם
אַף גַּם מוֹצָאִי מִיץ אַפַּיִם
בַּשָּׂדֶה נִמְצֵאתִי כְּטַל שָׁמַיִם :
כִּי מוֹצְאִי מָצָא חַיִּים
וּלְעֵינֵי הַשֶּׁמֶשׁ אֶמּוֹס כַּמַּיִם ·

ד

רְאוּ אִם כָּל חַי שְׁמָהּ הַזְכִּירוּ ·
רֹאשׁ נָחָשׁ בֵּין שָׂרֶיהָ תַּסְגִּירוּ
וְאֶת הַיּוֹתֵר תַּחֲרִימוּ חוּץ תַּעֲבִירוּ
גַּם הַנִּרְאָה בָהּ מֵעֵינֵיכֶם תַּסְתִּירוּ
וּמִבִּרְכוֹתֵיכֶם כַּף אַחַת תַּשְׁאִירוּ
וּתְמַלְאוּ רִפְיוֹנָהּ , אָז חִידָתִי תַּכִּירוּ ·

אל

אַל תִּמְכּוֹר עִתְּךָ בְּכָל הוֹן ,
כִּי לֹא תִמְצָאֶהָ בְּכָל מְחִיר ·

בְּעַד הַחַלּוֹן יַשְׁקִיף הֶעָנִי לְבֵית הֶחָרוּץ
וּבְעַד הַפֶּתַח יָבֹא לָגוּר בִּמְעוֹן הֶעָצֵל .

רֵאשִׁית מֶחְקָר פְּלִיאָה · וְתוֹכָהּ הַשֵּׂכֶל ·
וְתַכְלִיתָהּ אֱמֶת וָצֶדֶק ·

שְׁלשָׁה הֵמָּה רֵעִים אֲהוּבִים ·
וְאַרְבַּע אֲחָיוֹת תְּאוּמוֹת :
יִרְאַת יְיָ וְחָכְמָה · תְּבוּנָה וְדֶרֶךְ אֱמֶת ,
שְׁרִירוּת לֵב וְסִכְלוּת , פְּתַיּוּת וְדֶרֶךְ שֶׁקֶר .

לְפִי מַעֲמָדוֹ יְכֻבַּד אִישׁ בְּבוֹאוֹ ,
וּלְפִי שִׂכְלוֹ בְּצֵאתוֹ ·
תִּתְכַּבֵּד בְּבוֹאֲךָ , וְתִתְהַלֵּל בְּצֵאתְךָ ·

בְּסֵתֶר פָּנִים יֶרֶב כְּבוֹד סוֹפְרִים ,
וְיוֹתֵר מֵהֵמָּה שֶׁכְּבָר מֵתוּ ·

לְקוֹט שׁוֹשַׁנִּים מִבֵּין חוֹחִים ,
וְקַח מוּסָר מִשּׁוֹבָב , וֶאֱמֶת מִמְּכַזֵּב ·

על מות ר"י בריל

צִפּוֹר בּוֹרֵר כִּי יַנְעִים בִּכְלוּב קוֹלוֹ ·
לֵב בְּעָלָיו יְעַנֵּג וְנַפְשׁוֹ דוֹאָבֶת ·
הַפַּח נִשְׁבַּר וְלַחָפְשִׁי שֻׁלַּח הָאָסִיר ·
אָז יָגִיל הוּא וְנֶפֶשׁ שׁוֹבָיו כּוֹאֶבֶת ·
כֵּן בְּעֵמֶק עָכוֹר זֶה עֵת שָׁכַנְתָּ יוֹאֵל!
קוֹלְךָ שָׁמַעְנוּ בְּנוֹעַם הָיִינוּ שְׂמֵחִים ·
נַפְשְׁךָ נִפְרְדָה מִצָּר לַמָּרוֹם עָלִיתָ ·
עַתָּה · אַתָּה תְּרַנֵּן וַאֲנַחְנוּ נֶאֱנָחִים ·

על קבר הנ"ל

בִּדְמִי יָמֶיךָ לַקֶּבֶר הוּבַלְתָּ ·
הָהּ יַקִּירִי! הַחָכְמָה מַר צוֹרַחַת:
עַל תְּלָמַי זֶרַע רַב שָׁתַלְתָּ;
שֵׁרַדְתָּ אַדְמָתִי וַאֲנִי פּוֹרַחַת ·

אַךְ פֹּה בְּדִמְעָה זָרַעְתָּ זַרְעֶךָ
וְתַחַת הַמֶּשֶׁךְ הָלַכְתָּ שְׁחוֹחַ ·
אֵילָם שָׁמָּה בְּרִנָּה תִקְצוֹר קְצִירְךָ
בְּצֵל שַׁדַּי תִּתְלוֹנָן תִּמְצָא מָנוֹחַ ·

על מות איש ישר תמים מהו'
דוד ז"ל

קִנָה לְדָוִד

מַה זֶה מִהַרְתָּ לִבְרוֹחַ
מִמְּקוֹם עוֹנֶג וָנַחַת ·
וַתְּבַקֵּשׁ לְךָ מָנוֹחַ
בְּעוֹמֶק בּוֹר שַׁחַת ·
מַדּוּעַ מָאַסְתָּ בְּאֶרֶץ הַחַיִּים
מְלֵאָה חָכְמָה וָדַעַת
לִשְׁכּוֹן בָּעֲרָפֶל שְׁתוּם עֵינַיִם
בִּמְקוֹם רִמָּה וְתוֹלַעַת

וַיֹּאמֶר דָּוִד

רַבַּת שָׂבְעָה לָהּ גְוִיָּתִי
גַּם עֹנֶג גַּם שֶׁבֶר ·
כָּל עוֹד כִּי נִשְׁמָתִי
עֲדֵי יָרְדְתִּי קָבֶר ·

וּמַה בֶּצַע בְּמַרְבִּית הַיָּמִים
בְּרוֹב תַּעֲנוּגִים בְּאֶרֶץ הַנְּשִׁיָּה ·
הֲלָנֶצַח יִחְיֶה לְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים
וְלֹא יִרְאֶה מָוֶת וְחַרְבּוֹ הַנְּטוּיָה ·

אַךְ כָּל עוֹד עוֹדֶנּוּ בְּאֶרֶץ הַחַיִּים

מה

מַה יִשְׂמַח הַגֶּבֶר אוֹ מַה יִתְאוֹנֵן
עָשָׂה צְדָקָה בְּטֹהַר יָדַיִם
בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן בְּצֵל שַׁדַּי יִתְלוֹנֵן :

וְתָה הַפַּעַם מָצָאתִי מַרְגּוֹעַ
גְּוִיָּתִי שָׁבָה לִמְעוֹנָהּ בֶּעָפָר עֲפָרָה
נִשְׁמָתִי בִּשְׁמֵי גְבוֹהַּ
שָׁם תּוֹפַע עָלֶיהָ נְהָרָה :

שָׁמָּה בֵּין רֶכֶב רִבּוֹתַיִם
בְּנַחֲלַת יְיָ תִּסְתַּפֵּחַ ·
בֵּין שַׂרְפֵי קוֹדֶשׁ פּוֹרְשֵׂי כְנָפַיִם
שָׁם נוֹעַם יְיָ שָׁם אוֹר זוֹרֵחַ !

על קבר ריע

אוֹי לָךְ כִּי נִגְזַרְתָּ !
לֹא תִרְאֶה עוֹד בְּעַפְעַפֵּי שָׁחַר
בְּהַשְׁקִיפוֹ (אָדוֹם לְלְבוּשׁוֹ רֹאשׁוֹ
כֶּתֶם פָּז) מִמְּעוֹן שָׁמַיִם אַרְצָה •
טַל מְרַחֵם מִשְׁחָר עַל תַּלְמֵי שָׂדֶה
נֹגַהּ הַחֶרֶס בְּרְאִי נַחַל שׁוֹטֵף
מִבֵּין סִבְכֵי חוֹרֶשׁ מֵצַל. לֹא תַבִּיטְנָה עֵינֶיךָ·
נָהָר מִתְהַלֵּךְ בֵּין עִמְקֵי שׁוֹשַׁנִּים
מִנִּשְׁמַת רוּחַ יָם יְנוּסוּן גַּלָּיו
בְּנוֹעַם יָרִימוּ קוֹל וְאָזְנֶיךָ אֲטוּמוֹת.

הרוראים

הַדּוּדָאִים לֹא יִתְּנוּ לְךָ רֵיחָם ·
קוֹל הַתּוֹר כִּי יִשָּׁמַע בָּאָרֶץ
בִּנְעִים וְמִירוֹתָיו לֹא יָעִיר לִבְּךָ ·
וּמְרַת כִּנּוֹר וּמְצִלְתַּיִם
יִרְמוּ לְקוֹל נוֹתֵן וְמִירוֹת בַּלַּיְלָה
לֹא יוֹסִיפוּ לְךָ עוֹד הֵיטֵב נַגֵּן ·
אָכֵן גַּם בִּמְצוּקַת צַדִּיק לֹא תִרְאֶה
כִּי יָבוֹשׁ מִמַּחְסוֹרוֹ יִרְאַג
יְבַלֶּה בִּבְכִי יָמָיו ·
וּכְהִתְנַשֵּׂא חוֹטֵא
עָטוּף זָהָב בְּגָאוֹן וְגַאֲוָה ·
אַל רַבַּת כְּסִיל תְּשַׂחֵק
וְכָל פֶּה חָנֵף לֹא יַשְׁחִיתֶךָ
קִנְאָה וְנָקָם בְּרַע עֵינֵיהֶם כְּזְאֵבִים
טוֹרְפֵי טֶרֶף לֹא יַבִּיטוּן עָלֶיךָ ·
חֶרֶב רַעַם וְדֶבֶר גַּם מוֹסְרֵי אֶרֶץ
כִּי יִרְעֲשׁוּן לֹא יַפְחִידוּךָ ·
עָטוּי בִּכְסוּת עֲרָפֶל בְּרָקִים יְסוֹבְבוּהָ
תָּרוּץ אֶרֶץ · חָרָב גַּם רָעָב וְיָגוֹן
יַעַבְרוּן מֵרָחוֹק תַּחַת רַגְלֶיךָ ·
חֲבָלִים נָפְלוּ בַּנְעִימִים לָךְ
שָׁם תִּמְצָא עֵדֶן גַּם מַרְגּוֹעַ לְנַפְשֶׁךָ
אַשְׁרֶיךָ לְיוֹם מוֹת · אַשְׁרֶיךָ !

אורח חיים למעלה למשכיל

בָּעוֹלָם	יִתְגַּבֵּר
הַנֶּעְלָם	הַגֶּבֶר
מִתְהַלְּכִים	בְּכוֹשֶׁר
הַמַּלְאָכִים ;	וְיוֹשֶׁר
בְּתֵבֵל	יַעֲלֶה
הַהֶבֶל .	מַעֲלָה
אֲנָשִׁים	מִשְּׂרָפִים
הַחַלָּשִׁים ·	עָפִים ·

שִׁירָה לַפֶּסַח

מאת ר׳ יהודה הלוי ז"ל, לספר מעשי ה׳ ונפלאותיו מראש ימות עולם עד אחר קריעת ים סוף, ראשי החרוזים מיוסדים ע"פ א"ב, ושם המחבר אני יהודה הלוי בר שמואל. וסופם בפסוק מתנ"ך המסיים בתיבת בו. שים עינך ולבך על השיר הזה כי הוא הפלא ופלא:

אֶפְתְּחָה שַׁעֲרֵי רְנָנַי אָבֹא בִּגְבוּרוֹת יְיָ —
זֶה הַשַּׁעַר לַיְיָ צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ ·
בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים גַּלְגַּל מְסוֹבֵב גְּבוֹהִים
וְנָתַן מַזָּלוֹת נְגֹהִים עוֹלִים וְיוֹרְדִים בּוֹ ·
גַּלִּים הִקְוָה לְמֵי שָׁחוּ וְדֶשֶׁא כִּסָּה פְּנֵי אָחוּ
וְשִׁיתֵי שָׂדֶה צָמָחוּ יַעַר וְכָל עֵץ בּוֹ ·
דְּמִיוֹנוֹת הִרְבָּה בָּעוֹלָם וְאָדָם שַׁלִּיט בְּכֻלָּם
וְהַכֹּל בְּשִׁשִּׁי נִשְׁלַם הַמִּשְׁכָּן וְכָל אֲשֶׁר בּוֹ ·

הֱבִיאוֹ בְחֻפָּה כְּחָתָן וְרַעְיָה לְצִדּוֹ נָתָן
הִיא לָךְ גַּן בִּיתָן אֲשֶׁר לֹא עָמַלְתָּ בּוֹ ׃
וּמִכָּל פִּרְיוֹ אַל תִּגְרָע אַךְ עֵץ דַּעַת טוֹב וָרָע
קַל מְהֵרָה תִּפְרַע נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בּוֹ ׃
וּתְחַל הֶעָרִים וַיִּגְזוֹר וְאִשָּׁה לַחְטוֹא תַּעֲזוֹר
לַחְמוֹ יָשִׂימוּ מָזוֹר אֵין תְּבוּנָה בּוֹ ׃
חָטְאוּ מִגַּן הֵרִיחוֹ וּכְרוּב הָפְקַד עַל פִּתְחוֹ
וְאוּלָם אֶל גִּבְחוֹ לֹא יִגַּשׁ כִּי מוּם בּוֹ ׃
טָרַף אָחִיו בְּתַרְמִית וְלֹא זָכַר יוֹם הִצְמִית
כִּי גוֹאֵל הַדָּם יָמִית אֶת הָרוֹצֵחַ בְּפִגְעוֹ בוֹ ׃
יִסְרוֹ בְנָפְלוֹ בְּמִכְמוֹר אֵי אָחִיךָ ׃ וַיַּעַן לֵאמֹר ׃
הַאִתִּי הָפְקַד לִשְׁמוֹר וְאַעֲלִים עֵינַי בּוֹ ׃
כְּשׁוּבוֹ אֶל אֵל בּוֹרְאוֹ שִׂיאוֹ עָלָה לְכִסְאוֹ
וַיִּשְׁבּוֹר מַטֵּה חֶטְאוֹ שֵׁבֶט הַנּוֹגֵשׂ בּוֹ ׃
לֵב זֵדִים מִי יְשִׁיבֶנּוּ אָמְרוּ לָאֵל סוּר מִמֶּנּוּ
מַה שַּׁדַּי כִּי נַעַבְדֶנּוּ וּמַה נּוֹעִיל כִּי נִפְגַּע בּוֹ ׃
מִלֵּט צַדִּיק כְּנִזְהָר וְאֶרֶץ מִטֻּמְאָה טִהַר
וְהֵצַק יְסוֹדָם נָהָר אֲשֶׁר לֹא יַעֲבָר בּוֹ ׃
נוֹעֲדוּ מִגְדָּל לְרוֹמֵם וּמִשָּׁם הֱפִיצָם וַיְשִׁימֵם
וְנִשְׁאַר בִּנְיָנָם שָׁמֵם שׁוּעָלִים הִלְּכוּ בוֹ ׃
שָׂרִיג הֶעָלָה נִצָּה וְנָסָה בְּעֹשֶׁר וְנִרְצָה
בְּכָלַם כַּזָּהָב יָצָא עַל כֵּן עָמַד טַעְמוֹ בוֹ ׃
עָקַד כְּאַיִל יְחִידוֹ וְשָׁלַח לְמַאֲכֶלֶת יָדוֹ
וְהַמִּזְבֵּחַ מוּכָן לְנֶגְדּוֹ וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ ׃
פָּקַד אֱלֹהַי מִזְבֵּחַ כִּי הֵכִין לִבְנוֹ מַטְבֵּחַ
וּבְשָׁלְחוֹ יָד לִזְבֹּחַ וְהִנֵּה זֶה מַלְאָךְ נוֹגֵעַ בּוֹ ׃

צִוִּיתִיךָ עַל לַהֲקִימֵהוּ אֲבָל לֹא לַהֲמִיתֵהוּ
אֱסוֹף יָדֶיךָ אַל תַּשְׁחִיתֵהוּ כִּי בְרָכָה בוֹ ׃
קֹדֶם מַלְאוּ בְּתַחֲנוּנָיו אַחַר נָשָׂא עֵינָיו
וְהִנֵּה אַיִל נֶאֱחַז בְּקַרְנָיו וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיֶּחֱזַק בּוֹ ׃
רְצָהוּ אֱלֹהָיו לְכוֹפֶר תַּחַת אֶשְׁכּוֹל הַכּוֹפֶר
לְהַעֲלוֹת מִשַּׁחַת עוֹפֶר יַצִּילֵהוּ כִּי חָפֵץ בּוֹ ׃
שְׁנֵי לְאֻמִּים שְׁתִילָיו אַךְ אֶל הִקְרִיב אֵלָיו
אֶת יַעֲקֹב הוֹלֵךְ שְׁבִילָיו וְאֵת אֲשֶׁר יִבְחַר בּוֹ ׃
תּוֹם וְיוֹשֶׁר נְצָרוּהוּ וּבְגוֹשֶׁן הִרְבּוּהוּ וְהִפְרוּהוּ
בְּסִבַּת יוֹסֵף הוֹרִידוּהוּ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ ׃
אָז כְּהֵאָסֵף יוֹסֵף נוֹתְרָה בְּיַד מְשַׁסֵּף
כַּנְפֵי יוֹנָה נֶחְפָּה בַכֶּסֶף׃ כִּכְלִי אֵין חֵפֶץ בּוֹ ׃
נָאַם רוֹאֶה דִמְעֵי צַר לְיֶלֶד שַׁעֲשׁוּעַי
עַל כֵּן הָמוּ מֵעַי מִדֵּי דַבְּרִי בּוֹ ׃
יְדִידִי כַּרְמוֹ פִּנָּה וְצוֹפִים לְשָׁמְרוֹ מִנָּה
וּמִגְדָּל בְּתוֹכוֹ בָּנָה וְגַם יֶקֶב חָצַב בּוֹ ׃
יַלְדֵי עַמְרָם גִּבַּר וּמֹשֶׁה לְנָבִיא הֵבַר
וְאָחִיו אֵלָיו חִבַּר אַהֲרֹן אֲשֶׁר בָּחַר בּוֹ ׃
הֲגָה בְמַלְאֲכוּת אֲדוֹנָיו תְּנִין ! שַׁלַּח בָּנָיו
כִּי בָא שַׁוְעָם לְפָנָיו וְיוֹשִׁיעֵם כִּי חָסוּ בוֹ ׃
וַיַּעַן מִי אֲדוֹנִים עִמִּי יְבַקֵּשׁ מְרַגְּנִים
יָבֹא וְנִתְרָאֶה פָּנִים פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ ׃
דְּבָרֶיךָ חֲקוֹר וַאֲזִין וְקוֹל מַשִּׂיאֲךָ אַל תַּאֲזִין
כִּי אֵיךְ יִתְפָּאֵר הַגַּרְזֶן עַל הַחוֹצֵב בּוֹ ׃
הָפַךְ מַטֵּה לְנָחָשׁ וַיֹּאמֶר גַּם זֶה נָחָשׁ
כִּי מֹשֶׁה בְּמַטֵּהוּ חָשׁ וְהוּא נַחַשׁ יְנַחֵשׁ בּוֹ ׃

הִנֵּה

הנה אקרא חכמי יודעי חקות שמי

ואטרוך גם אני חרטומי אלי אוכל להלחם בו ·

לבו נפתה בהבלו ויצו נוגש אשר לו

להכביד על ישרון עלו כי יחנן קולו אל תאמן בו ·

וינגע במיני נגעים יאור דם ודגי צפרדעים

ויכנע במימין הרעים כל ימי אשר הנגע בו ·

יום נרפא שב לרשעו ויאמר משה לפרעה

השכחת יד אל וזרועו אם כהתל באנוש תהתלו בו ·

בתשע מכות הכרית מגאון לבם כל שארית

והפלא מכה עשירית ומלאך אכזרי ישלח בו ·

דרכו נתן ישועות ופרע כהפרע פרעות

ודרכי ים לפני קרועות כי רוח יי נשבה בו ·

שלח מלאך לפני ונהג בים סוף המוני

ונודע לפרעה כי יי אלהי ישראל בא בו ·

מלאו לבו ויואל לרדוף אחר עם אל

ולא זכר כי קודש ישראל לא יאכל בו ·

וישקף שדי ממעונו ויאמר למשה נאמנו

הך ים וישוב לאיתנו על פרעה ועל הבוטחים בו ·

אל אמר למשברי ים וישאו גלים רבים

והרג את התנין אשר בים זה יצרת לשחק בו ·

לבבות נרבו בשיריהם בראותם את צורריהם

כי לא נותר מהם איש אשר רוח בו ·

חדשו שירה המוני משה וקהל אמוני

זה היום עשה יי נגילה ונשמחה בו ·

יפה

גם אלה משירי ר' **יהודה הלוי** ז"ל

אל נכח ירושלים

פה נוף משוש תבל | קריה למלך רב
לך נכספה נפשי | מפאתי מערב :
המון רחמי נכמר | כי אזכרה קדם
כבודך אשר גלה | ונוך אשר חרב :
ומי יתנני על | כנפי נשרים · עד
ארוה בדמעתי | עפרך ויתערב :
דרשתיך ואם מלכך | אין כך · ואם במקום
צרי גלעד נחש | שרף וגם עקרב :
הלא את אבניך | אחונן ואשקם
וטעם רגביך | לי מדבש יערב :

בנסעו דרך ים אל ארץ הקדושה

הבא מבול ושם תבל חרבה
ואין לראות פני ארץ חרבה
ואין אדם ואין חיה ואין עוף
הסף הכל ושכבו מעצבה
ובראות הר ושוחה לי מנוחה
וארץ הערבה לי ערבה
ואשגיח לכל עובר ואין כל

אבל מים ושמים ותבה
ולויתן בהרתיחו מצילה
ואחשוב כי תהום יחשוב לשיבה
ולב הים יכחש באניה
כאלו היא כיד הים גנבה
וים יזעף ונפשי תעלו כי
אלי מקדש אלהיה קרבה ·

מכתב התעוררות מהחכם המליץ
כבוד מו' יעקב טוגענדהאלד נ"י

אלה המה הדברים אשר ערך בלשונו בחן ותשכל בסתיו שנת ת"ר לפ"ק לעורר לב נכבדי קהלתנו טרם נתיסד בית מסעד יתומים ועניים (אנשטיטוט ארמהויז) פה ווארשא למחסה עניים אומללים יתומים נערים ונערות, זקנים וזקנות, ואלה ללמדם אומנות לאחוז בחיים. ואלה לכלכל את שיבתם עד אחרית — על טוב יזכר שם המתנדבים למזכרת חסד ואמת עד עולם סלה. —

אחינו בני ישראל תושבי ווארשא!

אחרי אשר כמה נפשנו לעורר ברוחכם הטהור ובלבבכם הטוב רצון ושקידה נאמנה להמציא מועצות ותחבולות ליסד פה קרית ווארשא, ברשיון ובהשגחת עין חמלת ממשלת ארצנו, חברת נדיבי רוח, כן למשיבת מחית נפשות אחינו מדוכאי עוני עטופי וקנה ומנוגעי מום, כאשר גם לאסוף מדלת העם יתומים נערים נעזבים לחנכם וללמדם מלאכה, למען יוכלו בימים הבאים החיות נפשם בכשרון יגיע כפם; נקדים להלות את פני אחינו נדיבי עם, להתבונן על כמה אזהרות והבטחות במקראי קודש על גמילת דלים.

ממתק שירי מיתרי כנור דוד יצלצלו באזנינו בקול נעים וחוק אמרים נכוחים רכו משמן „אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה', ה' ישמרהו ויחיהו, יאושר בארץ ואל תתנהו בנפש אויביו, ה' יסעדנו על ערש דוי כל משכבו הפכת בחליו„ (תהלים מא)

על ההבטחה הנכבדה הזאת עורר בנו החכם מכל אדם אחריו במלות קצרות ויקרות נעלים מאד: "מלוה ה' חונן דל וגמולו ישלם לו" (משלי יט)

מה נשגב הרעיון הזה, מה יקר הוא למביניו, בו הראה לדעת, כי יש לאל יד אדם קצר ימים להיות מלוה לאלהים

לאלהים, וכי תמצא ידו לקנות עבד לוה בארונו בורא אבי כל יקום, אשר היה מעולם ויהיה עדי עד, מקור היכולת החמלה והחסד; אבל לעומת זה נשכילה האזהרה הנוראה מאבי כל החכמים הזה אשר העמיק וראה עד חקר לב אדם המעלים עין מהביט אל לחץ רעהו קשי יום, ועליו ועם כשבט לשונו: „אוטם אזנו מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה„ (מש יח)

כמה תחריד האזהרה הזאת ותפוצץ לבות האכזרים אשר יאטימו אזן לבלתי שמוע אנקת דל, מי הגבר יגידו האותיות תבואנה תמורות הימים וחליפות העתים אשר יעברו עליו? מי הוא מבני תמותה אשר לא יפול במהמורת מקרה רע ומר הלוחץ אותו לצעוק במצוקתו לישועת ה' בעל היכולת והרחמים? אבל לזעוק לאלהיו ולא יענה, ראות נפשו נלחץ לזעוק לאלהים והוא יודע בטח אשר לא יאות לו במריו להעתר לו, אהה! חזיון מבהיל ונורא הזה, ירדוף, יסער, ויקלע האדם בחרדתו עד מורד תחתית —

נשימה עתה עינינו עוד על אזכרת דברי פה קדוש בן אמוץ החוזה אשר רוח ה' דבר בו בגלותו אזנינו כי אין חפץ לה' בצום ובעינוי נפש מבלי מעשה צדקה וכשרון נדבות וחמלה, אז קרא הנביא בשם ה' לאמר:

„הכזה יהיה צום אבחרהו, יום ענות אדם נפשו הלכוף כאגמון ראשו ושק ואפר יציע, הלזה תקרא צום ויום רצון לה', הלא זה צום אבחרהו, פתח חרצובות רשע התר אגודות מוטה וגו' הלא פרס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית, כי תראה ערום וכסיתו, ומבשרך לא תתעלם, אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח, והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך, אז תקרא וה' יענה תשוע ויאמר הנני„ (ישעי' נח)

מבין שורות אלה יצהירו לפנינו יקר תפארת הקודש

ופרי

ופרי תנובת מעשה הצדקה, וביתר שאת יבריקו נחומים ויתנוצצו קרני תקוה לעינינו בדבריו „והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך„ בדברים היקרים האלה ירמוז לנו החווה אשר מלא רוח ה', די באר כי אחרי מבוא שמשנו, מפעל צדקתנו כמלאך מליץ לפנינו ילך, לדבר טוב עלינו לפני כסא משפט להגן בערנו להאר לפנינו את הנתיב ולהביאנו עד התענג בנועם מחזה שדי.

מה יקרו אמרי נחומים אלה ומה מתקו והרם! ככוכב נגה ומבשר טוב יפרוץ ויאיר חשכת צללי מות יאפפונו. נביטה נא אל האדם אשר ילין ביקר רוכב על במתי ההצלחה שבע כל טוב, נתבונן עליו באחרית רגעי קצו והפרדו מתבל הזאת, רואה מבין ומרגיש תעופת הכלי חיי איש על האדמה, יודע כי מכל אשר רכש ואסף בעמלו לא יקח אתו מאומה, יודע כי תחת כל בגדי חופש כתונת אחת דלה תהי מעטהו, ותחת ארמנות היכלי עונג וחדרי משכיתם, אך בור צלמות יהי חלקו; ומצבת אבן גורלו. ובמה איפוא ימצא האדם נחומים באחרית הרגעים האלה? אם לא בדעתו ובבטחונו כי מעשה הצדקה נדיבות חמלה וחסד אשר פעל, ילווהו אל מקור אושר נצח, וכי גם בה בתבל ישאירו שמו לברכה, ואורך הזמן עם כל התהפוכותיו לא ישכיחנו ולא ימחו תהלתו מזכר. אולם האם לא נכון לאיש משכיל ירא אלהים לשית עין בחינגתו גם על זאת: כי לא יאות לאדם מבחר כל היצורים לאחר ולהתמהמה במפעל הצדקה, כי איננו שוה לערך יקרת נפשותינו לעזוב ולרחות מעשה הנדיבות עד אחרית רגעינו בעמדנו על ירכתי בור. וכי המתרפים והמאחרים להפיק מחשבתם הטובה, לא אחת ושתים יכשלו בנפול פתאום ברשתי מות בטרם ישלימו מעשה הצדקה, כי מי יודע מה ילד יום? ואם נחיה למחר מי יבטיחנו כי ביום המחרת תהיה לאל ידינו לעשות צדקה וחסד אשר היום קל מהרה נוכל עשוהו? הן גלוי

וידוע

ידוע לכל ואין לכזב, כי על כל אדם לדאוג לטובת
צאצאיו אחריו ולהשאיר להם ברכה מפרי יגיעו ועמלו,
אבל לשכוח נפשו ונשמתו לבלתי הכין גם למענם צדה
מפרי עשרו, ולבלי הרים להם קרן קיימת לעולם הבא, אין
זאת כי אם מפעל בליעל, להתקומם על נפשו ולעשוק את
נשמתו כל מכמני אושר נצח, חלילה לנו ממומות כאלה!

אחרי דברי קשט ואמת אשר הצענו לפניכם אחינו
נדיבי לב! הרהבנו בנפשנו עוז לקרוא ולדבר על לבבכם
בשפת אמת! עיניכם הרואות כי מדוע מצב העתים אשר
יעברו עלינו, מתרבים בבני עמינו יום יום עניים ואביונים
דכאי רוח, ואזניכם שמוע תשמענה ברחובות קריה אנקת
יתומים וילדים נעזבים, מגודלים בלי מוסר וקרובים
להשחית דרכם באין משגיח ועוצר: המראה הנוראה הזאת
וקול ענות זה העד יעידו בנו החיוב הגדול המוטל עלינו
ליסד חברת שוחרי טוב ותושיה אשר ישימו עיניהם
בחריצות ושקידה, להיות משען ומשענה לאביונים הצריכים
ומבקשים עזר, ולא יוסיפון עוד דלי ההמון להיות
מכבידים בחזקה וכמעט לוחצים בחוצות ובבתים לתת להם
מתת *)

אחינו היקרים והנאהבים! ואת היא מטרת מכתבנו
אשר הערכנו לפניכם בלב מלא רגשת אהבת אחים,
ובמבטח עוז בישרת לבבכם. העלו נא על זכרונכם, כי
תהלת עם ישראל מאז ועד עתה בתוארים הנכבדים:
רחמנים

---

*) פה השכיל המליץ מועלות ודעת באזני שועי עירנו קריאי העדה ונכבדיה איך לאסוף תרומת הקדש מאת נדיבי לב ואיך לכונן ב"ת נאמן די הכיל עניי עירנו ואביוניה הזקנים והזקנות ואשר אוס בם. להמציא להם מנוחה עד אחרית — וגם יתומים נעזבים לכלכלם ולהורותם דת ומוסר, וללמדם כל מלאכה להיות למו למחיה ושארית בימי חייהם, הכל במשטר וסדר נכון.

(המל"ה)

רחמנים,ביישנים, גומלי חסדים, הגיע העת לתת אות
נאמן כי לא נופלים אנחנו מקדמונינו להחזיק בתואריו
הנכבדים האלה, אות זה ירצה כקרבן כליל לפני ארון כי
אשר לצל חסדו שואפים כל יושבי תבל, ומה גם אנחנו
עם מפוזר ומפורד בקצוי ארץ, באות זה אשר יאמן בהכיננו
בית נדיבות יורע לממשלת ארצנו הגבוהה והמלאה רחמי
אב, כי נכספה נפשנו כן לשמור ולהוקיר חין ישרת נדבת לב
אשר היתה לנו למורשה מאבותינו הקדושים, כאשר גם
לחפוץ ולאחוז בסדר נכון ובכשרון ראוי לנהל ענינים כאלו,
כפי הנהגות מיוסדות על אבני בחינה מאת העמים אשר
אנחנו יושבים בתוכם לבטח; שימו לבבכם כי נטעי נעמנים
אשר יצמחו מזרע צדקותינו יקומו שמנו לזכר עולם, לא
יעבור יום ולא יחלוף רגע מבלי כי יזכירו עטיפי זקנה
מנוגעי מום ונערים נעזבים ויתומים, מי כונן למו בית
ומנוס לעזרה? מי המה המטריפים אותם לחם חוקם
והמכסים מערומיהם והגמלים לחנכם? ובנינו ובני בנינו עד
דור אחרון, בנעימת נפש יביטו אל פעולותינו פעולת
אבותם, יזכרו לברכה שמותינו, ובלב שלם ונפש חפצה
יתאמצו לרומם הבית אשר כוננו, ולחזק מוסדותיו עד
עולם — *)

*) המליצה הזאת נכתבה מאת המליץ בלשון עברי ופלמ"ט,
וערכה לפני כבוד האדון הפרעזידענט ונכבדי ראשי עדתנו בחודש
כסליו שנת ת"ר לפ"ק ומאת הבית התחילו ליסד הבית הזה, וכרה
חנוה לטובה להמתנדבים והמשגיחים על כל צרכי הבית לכוננהו ולסעדו
בחסד ובצדקה.

פתרונים להחידות

א

י מתוקים מנופת צופים, גם במשקל גם במדה,
י הנרדף בנרדפים, מצאתי את החידה בחידה,

ב

אם נעלמה היא מעיניך
קח את התוף בידיך

ג

במדבר בית ישראל על זאת התפלאו,
גד ולבן מראהו ומה הוא לא ידעו,
זו כאף טעמו בלשון טעם לשד השמן בו מצאו,
בשפתם ובלשונם ובאפם מן את שמו קראו

ד

לבלתי היות לך למכשול ולפוקה
האר אפלתך בנר חנוכה ·

אלה — למה רב אדם דלתיו יפתח
לאיש משחת או עור ופסח
ומחכם מסכן ידיו יקפוץ
מלתת צף לחם צר כי יחפוץ ·

תשובה — יען רוח רב אדם נאמנה
כי החכמה לא לו תהיה למנה
אך מהיות עור עור או פסח
רבו בעודו איננו בוטח ·

משכיל ליוסף

(כעהמ"ח ס' מלוכת ש

שמש וירח וכסילי מעל
תהלתך אלהים יבשרו
כדורי שחקים ומסלוליהם
עומק עצתך יספרו ·
ים הגדול הררי עד
במאמרתך נהיו · תקפך יגידו
ואני לבדי אשב משמים
ובת שירתי תישן תנוח ·
בלעדי · אלהים ! גם יחידתי
תשלח כנפיה למרום מושבך ·
ואם הייתי ערל שפתים
הא פלגי עיני עלי לבי יעידו ·
גרוני נחר ראה נא אלהים !
ראה אזכרת ובחי לבי ·
הבט בשמש לא אוכל
ולראות תפארתך אבקש ·
אמתתך לחקור כלתה נפשי
ישותך להבין כמה בשרי ·
הכי שרפיך וחיות קדשך
שירתם כלא לערך גדלך ·
מי צוה כוכבים לאין מספר
מזהירים כספירים ונבראו
כי הדריך מסלול במותם
ודרכם הפליא מעין רואה

מי קשרם חיה רוח כלהם
נשמת רוחך ידברך העצ
ארון כלם אתה הוא !
ועל דברך התלכדו ·
הדגה במים הצפור בשמים
בהמת שדה וחיתו יער ·
מהלכים יחד בתבל כוננת
באלון ובאחו ימצאו נופש ·
ויצירי בין מעוטרי דעת
עליהם יתרועעו אף ישמחו ·
אתה נתת נעימת נפש
ומחמד רב לעין שדה
תשקוף לפזמה בין תלמי שדה
בם מתענגת ושומחה ·
וחיש מהר לחורש מצל
השולח דליותיו עדי שחקים
מעינות נחמדות צנתרות האגמים
אתה אלהים ! כוננתם ·
נופת וצוף יזל מדליו
והם כראי מוצק לצל היער ·
אתה צברת הרים גבנונים
מידך אלהים ! שדמותינו נהררו
אתה השקית בנדבת גשם
ובטל בוקר ארץ מלחה ·

מירך

